

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA BIBLIOTEKARSTVO, INFORMACIJSKO ZNANOST IN KNJIGARSTVO

Simona KRONOVŠEK

Dejavnosti v osnovnošolski knjižnici kot aktivnosti za spodbujanje branja

Magistrsko delo

Mentor:
red. prof. dr. Primož Južnič

Študijski program: Šolsko knjižničarstvo

Ljubljana, 2016

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Simona KRONOVŠEK

Naslov magistrskega dela: DEJAVNOSTI V OSNOVNOŠOLSKI KNJIŽNICI KOT AKTIVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Magistrski študijski program Šolsko knjižničarstvo
Ljubljana, 2016

Število listov: 96 Število slik: 21 Število preglednic: 2

Število prilog: 1 Število strani prilog: 3

Število bibliografskih opomb: 37

Mentor: red. prof. dr. Primož Južnič

UDK 027.8:028.5(043.2)

Ključne besede: šolska knjižnica, šolski knjižničar, branje, bralna motivacija, spodbujanje branja, dejavnosti

Izvleček

Branje pomembno vpliva na učno uspešnost posameznika in njegov osebni razvoj. Osnovnošolski knjižničarji zato za svoje obiskovalce organizirajo različne dejavnosti, s katerimi jih motivirajo za branje in obiskovanje knjižnice. Opise teh dejavnosti lahko najdemo v reviji Šolska knjižnica in na spletnih straneh šolskih knjižnic. Katere so najpogostejše oblike dejavnosti, ki jih izvajajo knjižničarji, prikazuje raziskava, ki je bila izvedena med osnovnošolskimi knjižničarji v februarju 2016. Z anketnim vprašalnikom, na katerega je odgovorilo 131 šolskih knjižničarjev, so bili pridobljeni podatki, kje dobijo ideje za dejavnosti, kako pogosto jih izvajajo, kako velike so skupine obiskovalcev, za katero starostno skupino organizirajo več dejavnosti in zakaj, koliko knjižničarjev organizira podobne dejavnosti tudi za odrasle (starše in delavce šole) ter kdo jim pomaga pri izvedbi. Rezultati kažejo, da se knjižničarji zavedajo pomena svoje vloge pri motivaciji za branje in na tem področju tudi aktivno delujejo, zato dejavnosti za spodbujanje branja pogosto izvajajo; večinoma za učence prvega in drugega triletja. Raziskava je pokazala tudi, da pri izvedbi dejavnosti knjižničarjem večkrat priskočijo na pomoč učitelji in drugi strokovni delavci na šoli ter da nekateri knjižničarji organizirajo dejavnosti tudi za odrasle (starše, učitelje in druge delavce šole). Zbirnik različnih dejavnosti in ugotovitve raziskave so lahko iztočnica knjižničarjem za načrtovanje dejavnosti, s katerimi bodo svoje obiskovalce motivirali za branje in obisk knjižnice ter s tem izboljšali svojo prakso.

Prevod v angleščino

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Library and Information Science and Book Studies, Master's Study Programme in *School Librarianship*

Title: School library activities as events for reading encouragement

Key words: school library, school librarian, reading, reading motivation, encouraging reading, activities

Abstract

Reading can greatly influence an individual, their academic achievements as well as their personal development. Librarians in elementary schools organise various activities for their visitors to motivate them to read and visit libraries more often. A detailed description of such activities is available in the Šolska Knjižnica (School Library) magazine and websites of individual school libraries. Research, which was conducted in February in 2016, was aiming to study the most common forms of activities organised by elementary school librarians. 131 librarians participated in the survey in a questionnaire form, which also researched the origin of their idea for a certain activity, how often it is organised, the number of participants, what age groups are included in an activity and why, how many of them also organise activities for adult population (parents and school employees) and who assists them in the organisation. Based on the results the librarians are aware of their role in motivating their participants for reading and are active in the field. They mainly organise activities for students of first and third triennial of education to encourage reading. The research also disclosed librarians are often assisted by the teachers and other employees in schools in organising the activities, while some of the librarians organise activities for adults (parents, teachers and other employees). A collection of various activities and the research findings can act as basis for librarians in organising activities to motivate their visitors for reading and visiting libraries, and improve their practice.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
2	NAMEN IN NALOGE SODOBNE ŠOLSKE KNJIŽNICE.....	9
2.1	PREGLED AKTUALNIH URADNIH DOKUMENTOV S PODROČJA KNJIŽNIČARSTVA	11
2.1.1	Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja	11
2.1.2	Zakon o knjižničarstvu	11
2.1.3	Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe	12
2.1.4	Uredba o osnovnih storitvah knjižnic	13
2.1.5	IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice	13
2.1.6	IFLA/UNESCO: Manifest o šolskih knjižnicah	14
2.1.7	Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic	14
3	ŠOLSKI KNJIŽNIČAR	16
4	OPREDELITEV POJMA OBKNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI	19
5	BRALNA MOTIVACIJA	24
6	DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA.....	29
6.1	SPLETNE STRANI ŠOLSKIH KNJIŽNIC, REVIJA ŠOLSKA KNJIŽNICA.....	29
6.1.1	Bralna značka (tekmovanje za bralno priznanje).....	30
6.1.2	Slovenski knjižnično-muzejski mega kviz	31
6.1.3	Naša mala knjižnica.....	31
6.1.4	Rastem s knjigo	32
6.1.5	Razstave v šolskih knjižnicah	32
6.1.6	Knjižna uganka	33
6.1.7	Ure pravljic	34
6.1.8	Knjižničarski krožek.....	34
6.1.9	Preživimo noč v šolski knjižnici.....	37
6.1.10	Bralna značka za odrasle.....	39
6.1.11	Medgeneracijsko branje	40
6.1.12	Družinsko branje	40
6.1.13	Druge dejavnosti šolskih knjižnic, namenjene odraslim	41
6.1.14	Bralni/knjižni nahrbtnik.....	42
6.1.15	Knjiž(ničn)a/literarna čajanka	43
6.1.16	Bralni klub	45
6.1.17	Moja naj knjiga.....	46

6.1.18	Knjižna menjalnica	46
6.1.19	Beremo	47
6.1.20	Branje ne pozna meja/Čitanje ne poznaje granice	47
6.1.21	Naj bralec.....	48
6.1.22	Poletavci	49
6.1.23	Starejši beremo mlajšim	49
6.1.24	Druge dejavnosti	50
6.2	DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA V ŠOLSKIH KNJIŽNICAH PO SVETU	55
6.2.1	Velika Britanija	55
6.2.2	Avstralija	56
7	RAZISKAVA O DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA.....	57
7.1	OPREDELITEV PROBLEMA	58
7.2	NAMEN IN CILJI NALOGE.....	59
7.2.1	Hipoteze	59
7.3	METODOLOGIJA	60
8	REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA.....	61
8.1	ŠTEVILO UČENCEV NA ŠOLI.....	61
8.2	OBLIKE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA.....	61
8.3	NAČINI PRIDOBIVANJA IDEJ ZA DEJAVNOSTI	66
8.4	POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI	67
8.5	ŠTEVILO UDELEŽENCEV DEJAVNOSTI.....	68
8.6	NAČINI OBVEŠČANJA	70
8.7	STAROSTNE SKUPINE PRI DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA	70
8.8	VPLIV DEJAVNIKOV NA POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI	72
8.9	ORGANIZACIJA DEJAVNOSTI ZA ODRASLE	73
8.10	POMOČ KNJIŽNIČARJEM PRI IZPELJAVI DEJAVNOSTI	74
9	RAZPRAVA	76
10	ZAKLJUČEK.....	81
11	POVZETEK	81
12	VIRI.....	85
13	PRILOGE.....	93

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vpliv dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti	73
Preglednica 2: Izvajanje dejavnosti za odrasle	74

KAZALO SLIK

Slika 1: Rastem s knjigo.....	32
Slika 2: Vabilo k reševanju knjižne uganke	33
Slika 3: Knjižni nahrbtnik petošolcev	43
Slika 4: Knjižna čajanka	44
Slika 5: Branje ne pozna meja.....	48
Slika 6: Poletavci	49
Slika 7: Primer "Zgodbe v vrečki"	55
Slika 8: Število učencev na vaši šoli v tem šolskem letu.....	61
Slika 9: Oblike dejavnosti za spodbujanje branja	62
Slika 10: Oblike dejavnosti glede na velikost šole	63
Slika 11: Kje dobite ideje za te dejavnosti?	67
Slika 12: Pogostost izvajanja dejavnosti	67
Slika 13: Pogostost izvajanja dejavnosti glede na velikost šole	68
Slika 14: Število udeležencev dejavnosti	68
Slika 15: Število udeležencev dejavnosti glede na velikost šole	69
Slika 16: Načini obveščanja.....	70
Slika 17: Starostne skupine pri dejavnostih za spodbujanje branja	71
Slika 18: Organiziranje dejavnosti za učitelje in druge delavce šole	73
Slika 19: Organiziranje dejavnosti za starše	74
Slika 20: Pomoč knjižničarjem pri izpeljavi dejavnosti	75
Slika 21: Pomoč knjižničarjem glede na velikost šole.....	75

KAZALO PRILOG

Priloga 1: ANKETNI VPRAŠALNIK O DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA	93
---	----

SEZNAM KRATIC

KIZ	Knjižnično informacijsko znanje
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions (Mednarodna zveza bibliotekarskih društev in ustanov)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)

ZAHVALA

Svojemu mentorju dr. Primožu Južniču se zahvaljujem za strokovne nasvete in usmerjanje pri izdelavi magistrskega dela. Za prijaznost, nasvete in pomoč pri izpeljavi ankete se zahvaljujem svetovalki za knjižnično dejavnost na Zavodu za šolstvo, ga. Romani Fekonja. Hvala tudi vsem knjižničarjem in knjižničarkam, ki so se odzvali anketiranju in si vzeli čas, ki ga nimajo na pretek. Zahvalila bi se rada tudi sodelavki Ireni, ki mi je bila vedno pripravljena pomagati in me spodbujati v trenutkih negotovosti. Največja zahvala pa gre moji družini za potrpežljivost in razumevanje ter moralno podporo v času študija.

1 UVOD

Šolska knjižnica v vsaki šoli predstavlja informacijsko, učno in kulturno središče. Njeni obiskovalci (učenci in delavci šole) v njej dobijo informacije, ki jih iščejo in potrebujejo za šolo ali prosti čas. Nepogrešljiva je pri motiviranju učencev za branje in vzgajanju otrok v vseživljenjske bralce. Šolski knjižničarji spodbujanju branja dajejo veliko prednost in se na različne načine trudijo otrokom približati knjige. Zanje pripravljajo razne zanimive dejavnosti oziroma aktivnosti, s katerimi želijo pri mlajših učencih ohraniti, pri starejših pa obnavljati bralno motivacijo. Motivacija za branje ima pri otrocih poseben pomen, saj se mladi bralci še ne zavedajo, da je branje tista spretnost, ki vpliva tudi na učenje in učni uspeh. Poleg tega, da branje prinaša nova znanja, je pomembno še razumevanje, da je lahko branje tudi vir užitka, zabave in sprostitve (Bucik, 2009).

Knjižničarji svoje izkušnje o dejavnostih včasih tudi objavijo v reviji Šolska knjižnica ali pa jih kot dogodke opišejo na spletnih straneh svojih knjižnic (knjižničarski krožek, knjižne uganke, razstave, knjižne čajanke, bralni klubi, noč branja ...). To je lahko v pomoč tistim, ki želijo popestriti in nadgraditi obstoječe dejavnosti, in tistim, ki želijo v šolsko knjižnico vpeljati nekaj popolnoma drugačnega. Iskanje novih zamisli pa od njih zahteva veliko časa, ki ga nimajo na pretek.

V magistrskem delu bom v teoretičnem delu na kratko predstavila namen in naloge osnovnošolske knjižnice ter zakonodajo in dokumente, ki predstavljajo osnovo za delovanje šolskih knjižnic. Posebej bom izpostavila dele, ki navajajo cilje in naloge pri spodbujanju branja. Zaradi pomembne vloge, ki jo ima šolski knjižničar, bom v magistrsko delo vključila tudi poglavje o njegovih nalogah in kompetencah, ki so vezane na spodbujanje branja. V poglavju Opredelitev pojma obknjižnične dejavnosti bom skušala razložiti, zakaj je prvoten naslov magistrskega dela vseboval izraz obknjižnične dejavnosti in zakaj za osnovnošolsko knjižnico ni primeren. Ob tem sem razmišljala o možnih drugačnih izrazih, ki bi bili primernejši. Na koncu teoretičnega dela se bom posvetila bralni motivaciji in razložila, katere dejavnosti, ki jih izvajajo knjižničarji, so predmet magistrskega dela.

V empiričnem delu bom najprej opisala dejavnosti za spodbujanje branja, ki sem jih našla na spletnih straneh šolskih knjižnic in v reviji Šolska knjižnica. Opise vseh dejavnosti sem povzela, zapisala bistvene značilnosti, morebitne posebnosti in zanimivosti. Opisala bom tudi nekaj izkušenj šolskih knjižničarjev iz tujine.

V nadaljevanju bom predstavila raziskavo o dejavnostih za spodbujanje branja, ki sem jo izvedla med osnovnošolskimi knjižničarji. Največ pozornosti bom namenila predvsem najpogostejšim oblikam dejavnosti, ki bi jih knjižničarji lahko uporabili pri svojem delu. Posvetila se bom še drugim pomembnim vprašanjem, ki vplivajo na izvajanje dejavnosti. Z zbirnikom dejavnosti za spodbujanje branja želim šolskim knjižničarjem olajšati iskanje idej zanje in jih spodbuditi, da bi svoje izkušnje večkrat objavili.

2 NAMEN IN NALOGE SODOBNE ŠOLSKE KNJIŽNICE

Šolska knjižnica je sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa in je namenjena zadovoljevanju informacijskih potreb učencev in delavcev šole. S svojim delovanjem skrbi za informacijsko opismenjevanje in s tem uporabnike opremlja s spretnostmi za vseživljenjsko učenje ter jih usposablja za aktivno življenje v informacijski dobi (Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic, 1995).

Uporabniki šolskih knjižnic so učenci in delavci šol. Knjižnica (in njeno gradivo) je namenjena njihovim potrebam (Novljan, 1996b). V šolsko knjižnico stopi vsak učenec vsaj enkrat med svojim šolanjem (vsaj v organizirani, če ne tudi v prostovoljni obliki) in šolski knjižničarji postavljajo temelje za poznejše redne uporabnike drugih vrst knjižnic. Zato je šolska knjižnica eden od pomembnejših dejavnikov na poti vsakega posameznika (Fekonja, 2014).

Knjižnica že dolgo ni več le prostor s knjižnimi policami, kjer si učenci sposodijo knjige. Njen pomen se je v zadnjih letih spremenil. Knjižnica ima namreč velik pomen pri motivaciji za branje. Zato mora vedno znova iskati alternative, kako ostati pomemben člen v sodobni družbi. To lahko dosežemo samo s spremljanjem sprememb in družbenih potreb ter iskanjem novih možnosti lastne promocije (Škarja, 2008). Šolska knjižnica je tudi informacijsko središče šole. Po mnenju nekaterih strokovnjakov področja šolskih knjižnic v

Sloveniji (Fekonja, 2014) na večini slovenskih šol to poslanstvo šolska knjižnica opravlja v največji možni meri, tako da je vir informacij in znanja za vse udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa ter podpira vse predmete (tudi interesne dejavnosti), ki se poučujejo na šoli (Steinbuch, 2001; v Čelešnik, 2011).

Neposredni uporabniki šolske knjižnice so seveda učenci. Šolsko knjižnico jim želimo približati z namenom, da bi jo bolj redno uporabljali. To počnemo že zelo dolgo časa in gre za že obstoječe oblike in metode dela z mladimi bralci. Ob vseh že utečenih oblikah dela se je treba vprašati, kaj jim še lahko ponudimo. Možnosti je kar precej, od nas pa je odvisno, kaj smo pripravljeni vpeljati in spremeniti. Knjižnica naj bo prostor branja, učenja, raziskovanja in družabnega druženja hkrati (Ščavničar-Cunder, 2006). Novljanova (1996a) pravi, da je ključ uspeha šolske knjižnice v prilagajanju spremembam, kar se odraža v obsegu in vsebini njenih nalog ter v njihovem spreminjanju skozi čas. Začetnim nalogam oskrbovanja učencev s knjigami za branje doma se je pridružila oskrba učiteljev in učencev z gradivom, potrebnim za pouk, in odgovornost za motivacijo za branje.

V učnem načrtu za knjižnično informacijsko znanje (Steinbuch, 2009) je zapisano, da sta temelj šolske knjižnice usposobljen knjižničar in organizirana zbirka knjižničnega gradiva ter informacij za poučevanje in učenje, ki jo potrebujejo učenci, učitelji in drugi strokovni delavci šole. S svojimi storitvami tako omogoča in podpira učenje in poučevanje, s programom knjižnično informacijsko znanje pa učence navaja na samostojno učenje. Predstavlja odprto informacijsko učno okolje, ki med drugim omogoča razvijanje pismenosti, še posebej branja in pisanja, ter razvijanje bralne kulture.

V magistrskem delu se bom posvetila motivaciji za branje; predvsem dejavnostim oziroma aktivnostim, ki jih izvajajo knjižničarji za spodbujanje branja. O takšnih dejavnostih govori tudi Novljanova (1996b) in omenja prireditve, ki so jih imele knjižnice osnovnih šol v letu 1992, s katerimi so posegale na motivacijo za branje in vzgojo bralca. Namenjene so bile tako skupinam kot posameznikom. Med dejavnostmi so bile največkrat omenjene razstave, pogovori o knjigah, ure pravljič in načrtna knjižnična vzgoja.

2.1 PREGLED AKTUALNIH URADNIH DOKUMENTOV S PODROČJA KNJIŽNIČARSTVA

Vlogo in pomen šolske knjižnice opredeljujejo naslednji dokumenti: Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI, 1996), Zakon o knjižničarstvu (2001), Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), Uredba o osnovnih storitvah knjižnic (2003), Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic (1995), projekt Vzorčne šolske knjižnice (1996), IFLA/UNESCO: Manifest o šolskih knjižnicah (2002), IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice (2003). Ti dokumenti so izhodišče in z njimi lahko dosežemo večjo kakovost knjižnice.

2.1.1 Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki je bil sprejet leta 1996, določa tudi delovanje šolske knjižnice in v svojem 68. členu pravi: *Šola ima knjižnico. Knjižnica zbira knjižnično gradivo, ga strokovno obdeluje, hrani, predstavlja in izposoja ter opravlja informacijsko-dokumentacijsko delo kot sestavino vzgojno-izobraževalnega dela v šoli.*

2.1.2 Zakon o knjižničarstvu

Zakon o knjižničarstvu, ki je stopil v veljavo leta 2001, je bil konec leta 2015 spremenjen in dopolnjen. Večje spremembe se nanašajo tudi na področje šolskih knjižnic, ki so bile prej samo omenjene, zdaj pa je to področje bolj jasno in dosledno urejeno.

Že člen 1.a natančneje določa financiranje:

Knjižnična dejavnost, ki se financira iz javnih sredstev, se izvaja kot knjižnična javna služba ali kot knjižnična dejavnost, potrebna za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja.

Knjižnično javno službo izvajajo splošne, visokošolske, specialne in nacionalna knjižnica.

Knjižnično dejavnost, potrebno za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja, izvajajo šolske knjižnice.

28. člen je ostal nespremenjen in pravi, da šolske knjižnice podpirajo izobraževalni proces tako, da izvajajo knjižnično dejavnost predvsem za učence, vajence, dijake in študente višjih strokovnih šol ter za strokovne delavce teh šol.

Dodan je člen 39.c, ki določa, da mora šolska knjižnica za izvajanje knjižnične dejavnosti imeti:

- ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva,
- ustrezno usposobljene strokovne delavce,
- ustrezen prostor,
- ustrezno opremo,
- ustrezno organizacijo knjižnične dejavnosti,
- usposobljenost za vključitev v nacionalni vzajemni bibliografski sistem.

Podrobnejše pogoje predpiše minister, pristojen za izobraževanje, v soglasju z ministrom, pristojnim za kulturo, na podlagi strokovnih podlag, ki jih pripravi nacionalna knjižnica in ob predhodnem mnenju Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost. Ti pogoji so lahko različni tudi za skupine knjižnic znotraj šolskih knjižnic.

Poleg tega zakon predpisuje vključitev šolskih knjižnic v nacionalni bibliografski sistem (člen 39.č), kdo določi obseg in vrsto statističnih podatkov (člen 39.d) ter razvojne dokumente šolskih knjižnic (člen 39.e).

2.1.3 Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe velja, dokler ni sprejet nov podzakonski akt ZKnj (omenjen v členu 39.c), v katerem piše, da je prenehal veljati. Zaradi spremembe Zakona o knjižničarstvu se bodo spremenile tudi določbe tega pravilnika, ki se nanašajo na šolske knjižnice. Ustrezni podzakonski akti bi morali biti sprejeti

pol leta po sprejetju novega zakona (do konca junija 2016), vendar gradivo še ni pripravljeno. (Fekonja, osebna komunikacija, maj 2016)

Trenutno pravilnik še velja in določa minimalne pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (obseg, izbor in ureditev knjižnične zbirke, prostorske pogoje, kadrovske zahteve, opremo).

Pravilnik v 24. členu opredeli, da šolska knjižnica deluje v osnovnih šolah in podružnicah osnovnih šol ter vrtcih; v srednjih šolah in dislociranih enotah srednjih šol, v višjih strokovnih šolah, zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami; domovih za učence in dijaških domovih ter v glasbenih šolah. V magistrskem delu se bom posvetila šolskim knjižnicam osnovnih šol.

V naslednjih dokumentih sem se osredotočila na vsebine, ki so povezane z dejavnostmi za spodbujanje branja.

2.1.4 Uredba o osnovnih storitvah knjižnic

Ta uredba opredeljuje osnovne storitve knjižnic, namenjene uporabnikom, ki so določene na podlagi 2. člena Zakona o knjižničarstvu.

V 11. členu uredba govori o prireditvah, ki jih organizira knjižnica. Z njimi promovira svoje knjižnične zbirke in storitve. Uporabnikom omogoča prost vstop na prireditve.

2.1.5 IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice

V svojem poslanstvu IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice izpostavljajo, da šolska knjižnica opremlja učence s spretnostmi za vseživljenjsko učenje in razvija njihovo domišljijo ter jih tako usposablja za življenje odgovornih državljanov. Pri tem igra pomembno vlogo tudi knjižnično osebje, saj sta od njega odvisna bogastvo in kakovost knjižnične ponudbe. Zato je nadvse pomembno imeti dobro usposobljeno in visoko motivirano osebje. Ob tem naj predstojnik knjižnice vodi tudi gibanje za pospeševanje branja in promocijo otroške literature, medijev in kulture. Seveda pri tem brez podpore vodstva šole ne gre.

V poglavju o dejavnostih v šoli je omenjena tudi kulturna funkcija šolske knjižnice, ki predstavi dejavnosti, ki jih želim opisati v magistrskem delu, tj. dejavnosti za spodbujanje branja: "Knjižnico se lahko uporablja tudi **neformalno** kot estetsko, kulturno in spodbujajoče okolje z množico časopisov, romanov, drugih publikacij in avdiovizualnih gradiv. V knjižnici se lahko pripravlja **posebne dogodke**, kot so razstave, obiski pisateljev in mednarodni dnevi branja. Če je na razpolago dovolj prostora, lahko izvajajo učenci literarne predstave, šolski knjižničar pa lahko organizira pogovore o knjigah in ure pravljic za najmlajše. Knjižničar mora spodbujati tudi zanimanje za branje in pripravljati ustrezne programe, s katerimi razvije pri učencih pozitiven odnos do literature. **Dejavnosti, namenjene pospeševanju branja**, se dotikajo kulturnih in učnih vidikov. Med branjem in učnim uspehom je neposredna vzročna povezava."

2.1.6 IFLA/UNESCO: Manifest o šolskih knjižnicah

Manifest navaja temeljne dejavnosti za razvijanje pismenosti, poučevanja, učenja in kulture ter glavne storitve šolske knjižnice. Med njimi so tudi take, ki se dotikajo dejavnosti za spodbujanje branja:

- organiziranje dejavnosti, ki spodbujajo kulturno in socialno zavedanje ter občutljivost,
- delo z učenci, učitelji, upravitelji in s starši, da bi dosegli poslanstvo šole,
- pospeševanje branja in zagotavljanje virov ter storitev šolske knjižnice vseh skupnosti in više.

2.1.7 Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic

Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic je prvi program na državni ravni in posebej oblikovan za razvoj šolskih knjižnic. Njegovi avtorji so izhajali iz mednarodnih dokumentov, ki se nanašajo na šolske knjižnice. Seveda so upoštevali tudi sodobne trende izobraževanja. Na tem dokumentu temeljijo vse nadaljnje spremembe v šolskem knjižničarstvu, saj opredeljuje vlogo in pomen šolske knjižnice, njeno integriranost v življenje in delo šole ter njeno umeščenost v knjižnični informacijski sistem države. S svojim

gradivom in programom dela se enakovredno vključuje v vzgojno-izobraževalni proces šole in je sestavni del knjižničnega informacijskega sistema Slovenije (Bahor, 2010).

Nekatera načela za delo v šolski knjižnici podpirajo izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja:

- **PERMANENTNOST:** knjižnica kot informacijsko središče šole deluje kot spodbujevalka izobraževalnega procesa v najširšem pomenu besede, sodeluje pri razvijanju sposobnosti in pripravljenosti za samostojno učenje ter izobraževanje za vse življenje.
- **MOBILNOST IN FLEKSIBILNOST:** šolska knjižnica spodbuja aktivnost njenih uporabnikov; jih motivira za kreativno delo in pomaga pri odpravi različnih stereotipov. Namesto teh uveljavlja oblike in načine, ki temeljijo na lastni aktivnosti učencev – na njihovem notranjem interesu in ustvarjalnem sodelovanju.

Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic opredeljuje tudi cilje in naloge šolske knjižnice. Med njimi sem izbrala tiste, ki podpirajo dejavnosti za spodbujanje branja.

Cilji šolske knjižnice (podpirajo šolske cilje):

- Nudjenje različnih možnosti za motiviranje učencev pri branju, učenju in tudi zunajšolskih dejavnostih.
- Vzgoja samostojnega in aktivnega uporabnika knjižnice, ki bo knjižnice in njihovo gradivo uporabljal trajno.

Naloge šolske knjižnice:

- Motiviranje učencev in učiteljev za uporabo knjižnice in njenega gradiva.
- Dajanje knjižnice kot celote, njenega gradiva, informacij in opreme, v uporabo udeležencem vzgojno-izobraževalnega procesa.
- Sodelovanje knjižnice pri navajanju učencev na samostojno učenje – branje, gledanje, poslušanje.

3 ŠOLSKI KNJIŽNIČAR

Najpomembnejši dejavnik za razvijanje informacijske pismenosti učencev je seveda knjižničar, pri čemer je potrebno njegovo strokovno knjižničarsko znanje. Svoje delo mora načrtovati v skladu s cilji vzgoje in izobraževanja ter svojim poslanstvom. Eno od temeljnih poslanstev osnovnošolske knjižnice je tudi, da knjižničar na različne načine učence motivira in spodbuja za branje, zato mora poznati tudi mladinsko literaturo in druge vire za učence te starosti. Pri tem mora sodelovati z učitelji, zato je nujno, da zna predstaviti prednost uporabe knjižnice in knjižničarja pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju vzgojno-izobraževalnega procesa ter tako dejavnosti šolske knjižnice vključiti v program šole. Za izvajanje nalog in dejavnosti mora imeti ustrezen prostor z opremo (Steinbuch, 2014).

V nekaterih šolah vidijo knjižničarja kot varuha knjig, v drugih kot nekoga, ki dela v središču učnega procesa (Markless et al., 2009). Novljanova (1996b) je pred časom zapisala, da je od knjižničarjeve strokovne usposobljenosti odvisno, ali mu bo uspelo premagati tradicionalni pogled nanj kot na "izposojevalca in čuvarja knjig". V zadnjih dvajsetih letih se je vloga šolskega knjižničarja v slovenskih osnovnih šolah spremenila in najbrž le še redki razmišljajo na tak način. Ker knjižničar sodeluje v procesu učenja in poučevanja, mora imeti za opravljanje svojega dela ustrezne kompetence, ki so podobne učiteljevim, in dodatno bibliotekarsko znanje za organizacijo knjižnice.

Kompetence šolskega knjižničarja Zabukovčeva (2014) opredeli kot skupek

- profesionalnega znanja (bibliotekarsko znanje, vzgojno-izobraževalno znanje, informacijsko znanje),
- spretnosti, sposobnosti, zmožnosti,
- osebnostnih lastnosti.

Iz obsežne literature o knjižničarjevih zmožnostih sta Černigojeva in Markičeva (2007) izpostavili tri, ki so se jima v trikotniku učitelj–učenec–knjižničar zdele najpomembnejše:

- informacijsko-komunikacijska pismenost, ki sodi med funkcionalne zmožnosti;
- socialne veščine, ki izhajajo iz osebnostnih zmožnosti;

- učenje učenja, ki ga lahko uvrstimo med kognitivne zmožnosti.

Knjižničar mora biti predan poklicu oziroma osebni poklicni rasti. Potrebuje znanja dobre komunikacije in skupinske dinamike (Verlič, 2005), kar je pomembno tudi pri organizaciji dogodkov za spodbujanje branja:

- učinkovito komuniciranje z udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, sodelavci in širšo skupnostjo;
 - interpersonalna komunikacija¹;
 - posredovanje vedenja o pomenu šolske knjižnice in njenih storitev;
 - učinkovito poslušanje;
 - zagovorništvo in promocija knjižnice;
 - sodelovalno partnerstvo z učitelji in drugim osebjem.

Bahor (2010) omenja, da se je vloga šolskega knjižničarja proti koncu 20. stoletja zaradi večjih zahtev (nova tehnologija, novi informacijski viri) spremenila. Leta 1992 je Strokovni svet RS za vzgojo in izobraževanje na pobudo knjižničarjev "razpravljal o spremenjeni vlogi in pomenu šolske knjižnice in knjižničarjev ter sprejel sklep, da se šolski knjižničarji uvrstijo med pedagoške delavce in se strinjal z elementi koncepcije dela šolskega knjižničarja. Ti elementi so poleg internega strokovnega bibliotekarskega dela vsebovali tudi bibliopedagoško delo in strokovno sodelovanje z delavci šole. Namen bibliopedagoškega dela je individualno motiviranje, svetovanje, usmerjanje, vzgajanje in preverjanje pri bibliopedagoških urah pridobljenega znanja v praksi, pomoč pri iskanju informacij in gradiva za seminarsko in raziskovalno delo, za pouk ter branje doma, za bralno značko, za branje v podaljšanem bivanju in prosti čas. Šolski knjižničar se z vodenjem interesnih dejavnosti (knjižničarski krožek, razstavna dejavnost, delo z mladimi bralci) vključuje tudi v pedagoške dejavnosti predmetnika šole. Seveda pa mora ves čas aktivno sodelovati z drugimi pedagoškimi delavci šole in je njegova dejavnost nujni ter obvezni sestavni del celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa na šoli."

¹ Komunikacija med posamezniki ali v majhnih skupinah.

V posodobljenem programu knjižničnega informacijskega znanja so poudarjeni cilji, ki učencu pomagajo doseči ključne kompetence in jih šola lahko doseže s pomočjo knjižničnega programa. Za doseg ciljev morata učitelj in knjižničar skupaj opraviti naloge kot obvezno, načrtno in sistematično bibliopedagoško delo (Steinbuch, 2009). Zato sta za knjižničarja pomembna sposobnost učinkovitega komuniciranja s sodelavci in sodelovalno partnerstvo, kajti pri timskem delu je načrtovanje dejavnosti lažje, ker se pojavi več idej. Med številnimi prednostmi timskega dela izstopa medsebojno dopolnjevanje članov tima glede znanja, sposobnosti in spretnosti ter v osebnostnih lastnostih, temperamentu, učnih in spoznavnih stilih. V timu so člani deležni večje podpore in čustvene sprejetosti ter lažje oblikujejo svojo poklicno identiteto. Skupna evalvacija omogoča reševanje nastajajočih težav v timu in hkrati krepi samozavest članov pri načrtovanju novih nalog (Zabukovec, 2014). Timsko delo je ključnega pomena tudi pri izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja. Černigojeva in Markičeva (2007) ugotavljata, da kljub temu, da je skupno načrtovanje in izvajanje pouka že dolgo predpisano (z učnim načrtom za knjižnično informacijsko znanje), se v praksi redko izvaja, saj zahteva od udeležencev veliko časa in razvijanja timskega dela.

Malo je verjetno, da bodo drugi prišli k knjižničarju z idejami. Od njegove pozornosti, vztrajnosti in proaktivnosti ² je odvisno, kako bo izkoristil morebitne priložnosti. Potrebna je vztrajnost in knjižničar lahko doseže spremembe, če je tesno povezan s procesi poučevanja in učenja v šoli. To pomeni, da mora razumeti ljudi, s katerimi dela, in znati izkoristiti vsako priložnost (Markless et al., 2009). Tako bo skupaj z učitelji in drugimi delavci šole načrtoval dejavnosti, ki bodo pripomogle k večji bralni motivaciji. Pri delu šolskega knjižničarja je vedno dobrodošla podpora, nasvet, izkušnja kolega. Vsaka teorija postane bolj jasna in uporabna šele s konkretnim primerom (Fekonja, 2014). Tako pravijo tudi britanski avtorji priročnika *The Innovative School Librarian* (Markless, 2009), ki je lahko v veliko pomoč tamkajšnjim knjižničarjem. Nekaj nasvetov je primernih tudi za naše okolje:

- Na prvi stopnji so knjižničarji sami sebi najboljši vir, toda podporo lahko dobijo tudi pri učiteljih in drugih knjižničarjih. Nove ideje lahko dobijo z branjem strokovne literature in s povezovanjem z drugimi knjižničarji. Mnogim se zdi, da niso dovolj

² Samoiniciativno delovanje, prevzemanje pobude.

ustvarjalni za nove ideje in pobude. Navdih lahko pride tudi od drugod. Če je knjižničar odprt idejam, mu lahko pomaga tudi aktivno poslušanje predlogov učencev.

- Knjižničarji lahko dostopajo (v svetovnem merilu) do strokovnih organizacij in publikacij. Na razpolago imajo obilico objavljenih raziskav o šolskih knjižnicah. Čeprav so bile izvedene v precej drugem kontekstu, se iz njih lahko česa naučimo. Ravno tako pa je del njihove strokovne vloge širjenje informacij in izmenjava misli z drugimi knjižničarji o tem, kaj delajo in kje imajo težave. To je lahko popolnoma neformalno, lahko pa svoje izkušnje delijo preko strokovnih revij³.
- Knjižničarji lahko dobijo navdih tudi v strokovnem učenju: npr. formalno usposabljanje in izobrazba ter strokovno branje. To je proces, pri katerem znane stvari povezujemo z novostmi. Rezultat so ideje, ki jih nato preoblikujemo in naredimo za svoje. Mnogo idej se utrne tudi pri pogovorih s sodelavci.

4 OPREDELITEV POJMA OBKNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI

Prvoten naslov magistrskega dela je bil Obknjižnične dejavnosti kot aktivnosti za spodbujanje branja v osnovnošolskih knjižnicah, zato bom najprej opredelila pojem obknjižnične dejavnosti.

"Pravzaprav nam knjižničarjem pojem knjižna in knjižnična vzgoja pomeni vse t. i. "obknjižničarske" oblike dela v knjižnici; torej vse tisto, kar ni pridobivanje gradiva, strokovna obdelava, hranjenje in izposojanje." (Vugrinec, 1996, str. 20)

Ob študiju literature sem ugotovila, da se pojem obknjižnična dejavnost ne pojavlja pogosto. Poleg Vugrinca je pojem obknjižnična dejavnost v diplomski nalogi pod mentorstvom Jožeta Urbanije poskusila definirati Ana Marija Lotrič (1999), ki meni, da podobno kakor obšolska dejavnost, obstaja tudi obknjižnična. Nasprotno pa Novljanova zatrjuje, da bibliotekarstvo tega pojma ne pozna in da lahko govorimo le o prireditvah v

³ V Sloveniji je to revija Šolska knjižnica, angleško združenje šolskih knjižnic (School Library Association) izdaja revijo The School Librarian.

knjižnici oziroma o razširjeni, dopolnilni dejavnosti. Lotričev (1999) je zanimalo tudi, kaj o tem v svojih pisnih prispevkih pravijo drugi slovenski bibliotekarji, in ugotovila, da praktično nihče ne uporablja tega pojma, niti ga ne definira. Srečala pa se je z mnogimi sorodnimi pojmi: spremljevalna, vzporedna, dopolnilna, razširjena, sekundarna, posebna dejavnost. Ta pojem se pojavi še v dveh diplomskih delih (obe pod mentorstvom Jožeta Urbanije):

Katja Žvan (2010) pravi, da knjižnice poleg temeljnih nalog, ponujajo tudi "dodatne" storitve, ki so namenjene izobraževanju, sprostitvi ter zabavi obiskovalcev knjižnice in jih strokovno označujemo kot obknjižnične dejavnosti. Pojem obknjižnične dejavnosti ima več poimenovanj, kot je prireditve, posebna dejavnost, dodatna dejavnost in mnoge druge.

Sandra Simoniti (2004) našteje sopomenke pojma obknjižnične dejavnosti: spremljevalna, vzporedna, dopolnilna, dodatna, razširjena, sekundarna, posebna dejavnost, ki združujejo nekatere aktivnosti, ki se izvajajo v knjižnici. Sem lahko štejemo razstavno dejavnost, literarna srečanja, predstavitve knjig, ure pravljic, informativne obiske otrok iz šol, kvize, uganke in nastope knjižničnih delavcev v javnosti.

Obknjižnične dejavnosti omenjajo tudi Borko, Zabukovec in Južnič (2006) v članku o pričakovanjih uporabnikov o storitvah splošne knjižnice. Med obknjižnične dejavnosti štejejo organizirane izlete in razvedrilne dejavnosti (npr. aranžiranje cvetja, slikanje, šivanje ...).

Pojem obknjižnična dejavnost se pogosto pojavlja na spletnih straneh splošnih knjižnic.

Knjižnica dr. Toneta Pretnarja Tržič⁴ obknjižnične dejavnosti deli na:

- bibliopedagoško delo in druge dejavnosti za otroke (literarna srečanja z mladinskimi avtorji, razstave, vrtec (razred) na obisku, ure pravljic, počitniške delavnice, gostovanja otroških gledaliških skupin, knjižnica na obisku);
- prireditve za odrasle (literarna srečanja, potopisna in druga predavanja, koncerti, spominski večeri, okrogle mize, srečanja raznih skupin, razstave ...).

⁴ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.knjiznica-trzic.si/#>

V Splošni knjižnici Slovenske Konjice⁵ želijo z izvajanjem obknjižničnih dejavnosti (pravljice, čajanke, literarni večeri, potopisi, izdaja literarne revije) za vse skupine uporabnikov povečevati število aktivnih članov, saj prispevajo k razvoju pismenosti, bralne kulture in kvalitetnemu preživljanju prostega časa.

Knjižnica Medvode⁶ vabi k obiskovanju knjižnice z bogato obknjižnično dejavnostjo, ki obsega vse tisto, kar ni pridobivanje gradiva, strokovna obdelava, hranjenje in izposojanje.

V Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka, Krajevna knjižnica Poljane⁷, izvajajo razne brezplačne obknjižnične dejavnosti (ura pravljic, ustvarjalne delavnice, predstave za najmlajše). Članstvo v knjižnici ni pogoj za udeležbo.

To je le nekaj primerov in kot je bilo predstavljeno, se vsa diplomska dela in članki lotevajo obknjižničnih dejavnosti v splošnih knjižnicah. Nikjer nisem zasledila uporabe tega pojma v povezavi s šolsko knjižnico. Knjižnična dejavnost v splošnih knjižnicah je torej pridobivanje gradiva, strokovna obdelava, hranjenje in izposoja. Vse druge dejavnosti so obknjižnične.

Tudi v šolskih knjižnicah poleg zbiranja, strokovnega obdelovanja, hranjenja, predstavljanja in izposoje gradiva (ZOFVI, 1996) poteka veliko različnih dejavnosti, namenjenih otrokom. Med njimi so nekatere namenjene motivaciji za branje. Vse te dejavnosti Novljanova (2008, str. 5) imenuje bibliopedagoške dejavnosti: "Bibliopedagoška dejavnost je vsaka dejavnost knjižnice, s katero si načrtno prizadeva razširjati znanje o vrstah knjižničnega gradiva, informacijskih virih, poteh do njih in njihovi uporabi, bralno kulturo kot sinonim za količino in kakovost prebranih knjig ter pismenost kot sposobnost za razumevanje različnih oblik sporočil. V pomenu pojma je zajeta vloga knjižnice (biblioteke) na področju izobraževanja in vzgoje (pedagogike), ki se uveljavlja pri knjižničnih storitvah za vse skupine prebivalcev. Z različnimi oblikami storitev naj bi knjižnice prepričale posameznike in skupine o koristnosti uporabe knjižnic kot javnih zavodov splošne

⁵ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.knjiznica-slovenskekonjice.si/letni-nacrt-nakupa-gradiva/>

⁶ Vsebina je povzeta s spletne strani: www.knjiznica-medvode.si/data-si/files/FIN_NACRT_2014.pdf

⁷ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.knjiznica-skofjaloka.si/enote/krajevna-knjiznica-poljane.html>

dostopnosti informacij, znanja in domišljije ter jim pomagale razviti samostojno, neovirano rabo knjižničnega gradiva, informacij in storitev za zadovoljevanje potreb." Pravi tudi, da bibliopedagoška dejavnost vključuje storitve motivacije in izobraževanja posameznikov in skupin. Pri motivaciji se uporabljajo predvsem prireditve, pri izobraževanju pa je poudarjeno knjižnično informacijsko znanje. Med njima ni ostre ločnice, zato ju je lahko ustvarjalno združevati. Pri prireditvah je vsebina predstavljena v obliki dogodkov, vsebine programa KIZ pa se izvajajo sistematično, po sprejetem programu pri pouku. V primerjavi z njim so prireditve svobodnejše in se lažje prilagajajo trenutnim potrebam; tudi tiste, ki so metodično utečene in izdelane ter imajo spodbudni učinek na spremembo vedenja.

O tem, da sta motivacija in izobraževanje med seboj prepletena, sem se pogovarjala tudi z Romano Fekonja (osebna komunikacija, januar 2016), ki je svetovalka za knjižnično dejavnost pri Zavodu RS za šolstvo, in ugotovila, da naslov magistrskega dela ni ravno primeren, saj izraza obknjižnične dejavnosti v osnovnošolski knjižnici ne moremo uporabiti v enakem pomenu kot v splošni knjižnici. Knjižničarji so lahko mentorji, organizatorji, koordinatorji ali skrbniki različnih dejavnosti na šoli (interesne dejavnosti, prireditve ipd.). Romana Fekonja pravi, da so vse dejavnosti, ki jih izvajajo šolski knjižničarji za spodbujanje branja, v resnici knjižnična dejavnost, saj je v kurikulu za KIZ med cilji tudi spodbujanje in razvijanje branja. Torej je vse, kar knjižničar dela v tej smeri, knjižnična dejavnost.

Med študijem literature sem tudi sama prišla do takšnega zaključka. Dejavnosti za spodbujanje branja so v šolski knjižnici vpletene v vse aktivnosti, ki jih izvaja šolski knjižničar, in jih ne moremo ločiti na knjižnične in obknjižnične.

Poskušala sem ugotoviti, kateri izraz bi bil za omenjene dejavnosti najprimernejši. Med predlogi Fekonjeve je tudi termin interesne dejavnosti. V programu osnovnošolskega izobraževanja za interesne dejavnosti (Kolar, 2008) so te opredeljene kot razširjeni program šole z namenom odkrivanja in razvijanja učenčevih interesov. S tem se učenci usposabljaajo za koristno in zdravo preživljanje prostega časa. To za dejavnosti za spodbujanje branja vsekakor drži, vendar pa so na slovenskih osnovnih šolah interesne dejavnosti navadno tiste, ki se izvajajo tedensko oziroma večkrat v enem šolskem letu. Iz tega razloga za nekatere dejavnosti, ki sem jih opisala v nadaljevanju, težko rečemo, da so interesne, kajti

knjižničarji jih izvajajo le enkrat letno. Prav tako so opisane dejavnosti, ki so namenjene odraslim (staršem in delavcem šole), in tudi te težko prištevamo med interesne dejavnosti, kakor jih razumemo v šoli.

Za nasvet sem prosila tudi mentorja, Primoža Južniča, ki je predlagal poimenovanje prireditve in druge dejavnosti v osnovnošolski knjižnici. Tudi Novljanova in Fekonjeva v svojih zapisih najpogosteje uporabljata ta izraz. Za večino opisanih dejavnosti bi lahko rekli, da so prireditve, in je najbrž to še najbližje poimenovanje, vendar samo po sebi ne zadošča in potrebuje dodatno razlago.

Nika Čelešnik (2011) v diplomskem delu pod mentorstvom Polone Vilar predstavlja bibliopedagoške interesne dejavnosti, katerih namen je spodbujanje motivacije za branje, razvijanje vseživljenjske ljubezni do knjig ter utrjevanje in dopolnjevanje pri urah KIZ-a pridobljenega znanja in spretnosti. Med te dejavnosti šteje uro pravljic, pogovore o knjigah, srečanja z literarnimi in drugimi ustvarjalci, vprašanja za "knjigožere", razstavo in akcijo Moja najljubša knjiga, razstavo Kulturni dogodek tedna, uganko meseca, knjižne uganke, kviz Kdor išče, ta najde, knjižničarski krožek, druge razstave in knjižne kvize. Omenja pa tudi biblioandragogiko ter dejavnosti za starše in učitelje. Knjižničarjevo samostojno bibliopedagoško delo s skupinami omenja tudi učni načrt za knjižnično informacijsko znanje. Namenjeno je spoznavanju učnih vsebin iz programa knjižničnega informacijskega znanja, motiviranju učencev za uporabo knjižnice, njenega gradiva in informacijskih virov ter razvijanju branja in bralne kulture.

Tudi izraz bibliopedagoške dejavnosti ni primeren, ker zajema vse, kar poleg zbiranja, strokovnega obdelovanja, hranjenja, predstavljanja in izposoje gradiva dela šolski knjižničar. Dejavnosti za spodbujanje branja so le del bibliopedagoških dejavnosti in so vpletene tudi v knjižnična informacijska znanja. V magistrskem delu se želim osredotočiti na dejavnosti, ki jih knjižničarji izvajajo poleg knjižničnih informacijskih znanj.

Na podlagi teh ugotovitev sem naslov magistrskega dela spremenila v Dejavnosti v osnovnošolski knjižnici kot aktivnosti za spodbujanje branja.

Omeniti moram tudi, da bom govorila o dejavnostih za spodbujanje branja v organizaciji šolskega knjižničarja, ki pa niso nujno prostorsko vezane na knjižnico, saj lahko potekajo v šoli ali izven nje.

5 BRALNA MOTIVACIJA

"Bralna motivacija je nadpomenka za različne motivacijske dejavnike, ki človeka spodbujajo k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in tako pomagajo posamezniku, da vztraja do cilja in si želi bralno izkušnjo znova doživeti." (Janeš in Škrli, 2012, str. 55)

Branje je dejavnost, ki vpliva na posameznikov osebni razvoj, učenje in učno uspešnost ter tudi na razvoj jezikovnih kompetenc⁸. Od sposobnosti branja sta v veliki meri odvisna otrokov učni uspeh in šolski napredek (Janeš in Škrli, 2012).

Kako pri učencih razvijati trajen interes za branje in kako spodbujati branje kot sredstvo učenja ter s tem spodbujati željo po znanju? Za šolo in pedagoške delavce sta to najpomembnejša vidika motivacije. Pri doseganju ciljev so pomembni vsi udeleženci pedagoškega procesa in viri, ki jih imajo šole na voljo. Med njimi so ključni tudi šolski knjižničarji in šolske knjižnice (Gradišar, Bucik in Pečjak, 2004). Fekonja (2004) ugotavlja, da si v šolski knjižnici seveda želimo, da bi naši uporabniki čim več brali, kar skušamo doseči z različnimi motivacijami. Največja motivacija je vsekakor užitek. V knjižnico po njenem mnenju zahajajo predvsem tisti, ki jim branje ne povzroča večjih težav in si večinoma sposojajo knjige za branje v prostem času. Knjižnica v tem primeru spodbuja branje in uporabnikom daje na voljo raznovrstno literaturo, največkrat leposlovje. Takim uporabnikom je knjižnica zakladnica knjig, kjer vedno najdejo kaj zanimivega za branje.

Šolska knjižnica poskuša spodbujati strokovno in leposlovno branje. Motivacija za strokovno branje je prepletena z izobraževalnim procesom; bolj se je treba posvečati motivaciji za leposlovno branje in pri tem iskati vedno nove ideje. Knjižničar zato pri svojem

⁸Te se kažejo v sposobnosti posameznikovega izražanja in interpretacije besedil, misli, občutij in dejstev v ustni in pisni obliki. (Janeš in Škrli, 2012)

delu uporablja različne oblike in metode dela, najbolj dobrodošle so tiste, ki zahtevajo učenčevo ustvarjalnost. (Janeš in Škrli, 2012)

Učence med police vabijo prijazni prostori in pregledno postavljeno gradivo. Še boljše je, če postane šolska knjižnica središče kulturnega in družabnega življenja. To lahko dosežemo z razstavami, prireditvami in drugimi aktivnostmi (Zwitter, 1999). Tudi Romana Fekonja (2004) meni, da so temeljni dejavniki, ki pritegnejo obiskovalce v šolsko knjižnico, na prvi stopnji zunanji: privlačen prostor, pregledna in bogata zaloga gradiva ter prireditve. Prostor mora biti takšen, da bralcev ne odbija že ob vstopu v knjižnico, biti mora dovolj velik, svetel in pregleden, da se bralec v njem prijetno počuti. Pravi pa tudi, da so lahko spodbuda za branje tudi prireditve, ki potekajo v knjižnici. To so lahko razstave, literarni večeri, pogovori o prebranih knjigah, recitali, pogovori z avtorji knjig, predstavitve novosti ipd.

Za spodbujanje branja je knjižnica pomemben motivacijski faktor. Otroku lahko posreduje, kar želi, ne samo, kar potrebuje. Knjižničar lahko otroka nagovori individualno. Zaveda se, da je motivacijski element pri začetnih korakih branja pomemben in da je težko privabiti nebralce k branju. Pri tem je sodelovanje knjižnice z različnimi motivacijskimi oblikami in z izborom gradiva izredno pomembno, kajti šele z usvojitvijo tehnike branja lahko učenec doživlja užitek v branju (Novljan, 1996a).

Branje se v resnici začne že doma v družini, še preden otrok vstopi v šolo. Novljanova (1993; v Fekonja, 2004) ugotavlja, da pozitivna izkušnja pri zgodnjem doživetju branja in zgodnjem srečanju s knjižnico zagotavljata večjo verjetnost za oblikovanje te izkušnje v navado, ki jo bo človek z večjo verjetnostjo uresničeval, v primerjavi s tistimi, ki se z njo srečajo kasneje in v povezavi z neko obveznostjo (npr. osnovna šola), saj se ta izkušnja s prekinitvijo te obveznosti pogosto tudi konča. Tudi Fisher (1994; v Gradišar, Bucik in Pečjak, 2004) poudarja pomembnost otrokovih zgodnjih izkušenj s knjižnico. Ugotovljeno je, da je obiskovanje knjižnice pri odraslih pogosto povezano z njihovimi izkušnjami iz otroštva. Tega mnenja so tudi knjižničarji v slovenskih splošnih knjižnicah, ki razvijajo vrsto različnih prireditev, s katerimi vabijo predšolske otroke skupaj s starši v svoje prostore in k njim namenjenim knjižničnim zbirkam knjižničnega gradiva ter posebnih storitev.

V učnem načrtu za knjižnično informacijsko znanje (Steinbuch, 2009) so poleg ključnih kompetenc zapisane tudi kompetence na treh ključnih področjih: branje, informacijska pismenost in učenje, ki jih šolska knjižnica še posebej razvija. Pri branju učenci vseh starosti in sposobnosti napredujejo v razvijanju bralne sposobnosti, razvijajo bralne strategije, navade in razumejo ter sprejemajo pomen branja leposlovja, informativnih in strokovnih vsebin. Med didaktičnimi priporočili (Steinbuch, 2009) je še enkrat omenjeno knjižničarjevo samostojno bibliopedagoško delo, pri katerem samostojno izvaja motivacijske oblike za skupine ali posameznike kot spodbudo za obisk in uporabo knjižnice, njenega gradiva in razvijanje bralne kulture.

Zwitterjeva (1999) meni, da morajo vse knjižnice (še posebej šolske) zaradi vedno večjega upadanja bralne kulture med mladimi, storiti vse, da bi to kulturo spet dvignili na višjo raven. Nekatere aktivnosti potekajo v šolah že dolgo časa in morda bi bilo smiselno razmisliti o novih pristopih.

O tem, kako se otroci učijo brati, je že veliko dognanega, saj imajo raziskave, ki preučujejo otrokovo branje, dolgo in bogato zgodovino. Večina teh raziskav je bila v preteklosti osredotočena na spoznavni vidik branja, s preučevanjem motivacije za branje pa so začeli šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (Bucik, 2006). Danes strokovnjaki vzgoje in izobraževanja postavljajo motivacijo in interes za branje ter pozitiven odnos do branja med najpomembnejše cilje vzgoje in izobraževanja; motivacijo pojmujejo kot neločljivi del celotne učinkovitosti bralca in jo najtesneje povezujejo z razvojem pismenosti (Baker in Wigfield, 1999; Gambrell, Palmer, Codling in Mazzoni, 1996; v Bucik, 2006).

V obdobju razvoja branja na mlade bralce prežijo tudi pasti, saj otroke začnejo zanimati druge stvari in branje postavijo na stranski tir. Obdobje odraščanja je močno povezano z vzori in zgledi iz okolja. Nestimulativno okolje težko prepriča najstnika, da je branje nujno za napredovanje, da pospeši oblikovanje in tenkočutno izostri osebnost. Branje tudi prispeva k večji uspešnosti v procesu vseživljenjskega učenja posameznika, kar je nujno za vzpostavitev učeče se družbe. Ključno vlogo pri vseživljenjskem učenju uporabnikov (učenci in vsi zaposleni v določeni izobraževalni ustanovi) mora ohranjati tudi šolska knjižnica (Bajda, 2008).

Upadanje bralne motivacije z leti šolanja je težava, ki jo vidijo strokovnjaki po svetu in pri nas (Baker in Wigfield, 1999; Elley, 2001; McKenna, 2001; Pečjak in Gradišar, 2002; v Gradišar, Bucik in Pečjak, 2004) in ji posvečajo vedno večjo skrb. Avtorji si razloge različno razlagajo. Najpogosteje menijo, da s padanjem šolskega uspeha pada tudi prepričanje v lastne sposobnosti, ki ima pomembno vlogo pri motivaciji za branje. Drugi pravijo, da bralni pouk ne upošteva dovolj interesov mladih in da je branje premalo povezano s težavami mladine.

Temeljni vzgojni dejavnik in izhodiščno učno sredstvo v šolski knjižnici je knjiga. "Kot posebna duhovna vrednota je vir estetskega doživljanja in vir znanja. Tiskana knjiga ostaja vadnica za nove oblike raziskovanja." (Čelik, 1999, str. 54)

Grosmanova (2006) poudarja pomen knjižničarjevih osebnostnih lastnosti, še posebej komunikacijske, brez katere v knjižnici ne more uspešno delovati. Pomen teh zmožnosti je očiten, vprašanje pa je, ali je ozaveščenost o pomenu sporazumevanja dovolj za knjižnično delo. Šolski knjižničar je namreč posebni posrednik med učencem in knjigo, ki učencu knjigo daje v roke in s tem neposredno ustvarja stik. Prav zato lahko na številne načine vpliva na učenčev stik s knjigo in tako sooblikuje njegov odnos do nje in branja.

Grosmanova (2006) pravi tudi, da je dobro obveščeni knjižničar, ki zna razložiti branje in z njim povezane težave, za učenca zanimivejši sogovorec. Seveda pa to od knjižničarja terja dodatna znanja o poteku branja in o učenčevih odzivih. Če naj torej šolski knjižničar pomaga učencu razumeti in premagovati težave pri branju ter mu predlagati njegovi razvojni in spoznavni ravni primerno berilo, mora poznati osnovne značilnosti procesov branja, vsaj nekatere razloge za nepriljubljenost branja in posledice nebranja ter možnosti spodbudnega pogovora o branju in prebranem.

Šolski knjižničarji lahko postanejo mentorji – promotorji branja in učenja. Vplivamo lahko ne samo na učence, temveč tudi na učitelje in starše učencev. Ti odrasli vplivajo na otroke in so hkrati pripravljeni na priložnostno vseživljenjsko učenje (Bajda, 2008). Ob poslušanju zgodb, pravljič, pesmi in ob pripovedovanju (recitiranju, petju, gibanju, slikanju ob zgodbi, dramatizaciji, igranju vlog ...) lahko otrok (Hanuš, 2006):

- občuti zven besed, ritem besedil, užitek ob igri z besedami,
- razvija domišljijo,
- odkrije košček sebe, vživlja pa se tudi v druge in prepozna, kako rešujejo stiske,
- občuti veselje, žalost, strah, hrepenenje ...,
- spozna, da njegove težave niso enkratne in da za vsako težavo obstaja več rešitev,
- spoznava svoje socialno okolje,
- spoznava drugačne ljudi in drugačna okolja,
- pridobiva pozitivno samopodobo, samozaupanje, samospoštovanje,
- se usposablja za reševanje težav in se uči sodelovanja.

Uspešno izvajanje novih idej ali modelov je pomemben del knjižničarjevega dela, vendar je ključnega pomena, da lahko koristi in vrednost, ki jo dajo učencem, izmerijo. Ni dovolj zagovarjati novih pobud brez dokazov, ki bi jih podpirali (Markless et al., 2009).

O vrednotenju projektov za spodbujanje branja je spregovorila Novoselova (2009) v članku **Vrednotenje učinkov branja v šolski knjižnici**. Pravi, da lahko projekte za spodbujanje branja v šolski knjižnici vrednotimo na dva načina. Najpogostejša in najlažja metoda je kvantitativno vrednotenje, pri katerem so cilji izmerljivi – število sodelujočih otrok in število prebranih knjig. Kvantitativno vrednotenje učinkov branja na otroke je veliko bolj zapleteno, saj vpliva na njihov socialni, osebni in jezikovni razvoj. Z različnimi projekti za spodbujanje branja lahko razvijamo otrokovo bralno kulturo, pozitiven odnos do knjig, krepimo njegovo naravno radovednost, spremljamo njegova bralna pričakovanja o zahtevnosti in obsežnosti čtiva ter usmerjamo njegov razvoj v vedno zahtevnejšega bralca, ki bo, tako upamo, ostal bralec za vse življenje.

V nadaljevanju se sprašuje, če je sploh mogoče zanesljivo spremljati ali celo vrednotiti vpliv branja na otrokov kognitivni, socialni ali moralni napredek. Otroku je namreč težko ubesediti svoje literarno doživetje, zato je učinke branja leposlovja težko izmeriti, po drugi strani gre pri vsakem razvoju za vpliv spleta različnih dejavnikov, med katerimi je težko izluščiti zgolj vpliv branja.

Ker v šolski knjižnici nimamo na voljo testov moralnega presojanja in drugih znanstvenih instrumentov, Novoselova predlaga, da lahko svoje približne ocene pridobimo predvsem z metodo opazovanja in primerjanja ter z neposrednim pogovorom z učenci. Tako lahko kvalitativno opazujemo vpliv branja na otrokov jezikovni razvoj in širjenje besedišča ter sposobnost zaznavanja. Delno lahko morda spremljamo tudi vpliv leposlovja na razvoj otrokove samopodobe, zmožnost fantazijskega razumevanja, moralnega presojanja ter socializacijo, povsem nedostopna pa nam ostaja vsebina njegovih mentalnih predstav o besedilu. Prav gotovo celotno paleto učinkov branja na otroka pomembno pogojuje tudi kakovost besedila, čemur je treba pri pripravi bralnih projektov nameniti posebno pozornost.

Z izvajanjem različnih dejavnosti v šolskih knjižnicah skušamo v knjižnice privabiti čim več mladih uporabnikov in jim privzgojiti pozitiven odnos do knjige in knjižnice. Nekatere od teh dejavnosti imajo že dolgo tradicijo, pomembno pa je, da se posodobijo, saj so potrebe današnjih otrok drugačne kot v preteklih letih. Njihovo izvajanje je izrednega pomena predvsem pri motivaciji za branje. Z njimi spodbujamo ustvarjalnost ter njihove interese in aktivnosti (Dretnik, 2009).

Osnovno delo šolskih knjižnic ni učenje branja samega, temveč omogočanje branja in motivacije zanj, je zapisala šolska knjižničarka Andreja Urbanec (2013). Pravi tudi, da učenje branja v vzgojno-izobraževalnem procesu ne more potekati brez knjižnic in knjig, zato mora biti vanj v šoli vključena tudi šolska knjižnica, ki z različnimi aktivnostmi spodbuja zanimanje za branje in poskuša vplivati na boljše bralne dosežke. To pa od knjižničarja zahteva pestre in bogate motivacijske metode in oblike dela.

6 DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

6.1 SPLETNE STRANI ŠOLSKIH KNJIŽNIC, REVIJA ŠOLSKA KNJIŽNICA

Veliko šolskih knjižničarjev na spletnih straneh objavlja dejavnosti in dogodke, ki jih izvajajo v knjižnicah, zato sem se odločila, da sistematično pregledam spletne strani šolskih knjižnic. Pri tem sem uporabila Evidenco zavodov in programov oziroma Seznam osnovnih

šol, ki je dostopen na spletni strani Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport⁹. Na spletnih straneh šol sem poiskala povezavo (zavihek) za knjižnico. Če je nisem našla, sem poskusila še z iskalnikom na vstopni (začetni) spletni strani šole. Opazila sem razlike v obliki in vsebini spletnih strani, vendar moj namen ni bil ocenjevati oziroma analizirati vsebine in objav dejavnosti za spodbujanje branja na spletnih straneh, temveč pridobiti čim več podatkov, katere dejavnosti organizirajo šolski knjižničarji. Če na spletnih straneh ne objavljajo podatkov in opisov teh dejavnosti, še ne pomeni, da jih ne izvajajo.

Opise dejavnosti sem iskala tudi na drugačen način, saj sem ugotovila, da je veliko dejavnosti, ki jih izvajajo šolski knjižničarji, objavljenih med preostalimi dogodki, ki jih objavlja šola, ne pa tudi na spletnih straneh knjižnice. Zato sem imena dejavnosti vpisala v spletni iskalnik in pregledala najdene strani osnovnih šol.

Šolski knjižničarji o svojem delu pišejo tudi v reviji Šolska knjižnica, zato sem pregledala tudi nekaj letnikov te revije. Glede na opravljeno bibliometrijsko analizo (Odlazek-Hajdarpašić in Južnič, 2011) je v drugem desetletju izhajanja revija postala obsežnejša, z več prispevki, ki so daljši in bolj znanstveno opremljeni. Zato sem svoj pregled začela z letnikom 10 (leto 2000) in končala z zadnjim izvodom (letnik 24), ki je izšel leta 2014 (v letu 2015 revija ni izhajala).

Naslednje aktivnosti so predstavljene z namenom, da bi jih knjižničarji uporabili pri svojem delu in svoje obiskovalce na zanimiv način spodbudili k branju.

6.1.1 Bralna značka (tekmovanje za bralno priznanje)

Dejavnost, ki jo organizirajo vsi osnovnošolski knjižničarji, je "tekmovanje" za bralno značko oziroma bralno priznanje (lahko je poimenovano tudi po slovenskih pisateljih) in v katero se lahko vključijo učenci od 1. do 9. razreda. Bralna značka je ena od oblik dvigovanja bralne kulture, saj spodbuja prostovoljno branje v prostem času, motivira mlade bralce za branje kvalitetne literature in se razvija kot dopolnilo k pouku slovenskega jezika in književnosti ter dejavnostim šolske knjižnice. Kljub temu, da je leta 2011 praznovala že 50. obletnico, še vedno privablja veliko mladih bralcev. Začne se vsako leto 17. septembra in

⁹ <https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Seznam1.aspx?Seznam=2010>

traja do konca aprila. Na večini šol so mentorji bralne značke na razredni stopnji razredniki, na predmetni stopnji pa knjižničar in učitelji slovenščine. Od njihove pripravljenosti prisluhniti željam učencev je tudi odvisno, koliko učencev bo bralno značko zaključilo (Podgoršek, 2001). Na Osnovni šoli Jurija Vege, kjer je Podgorškova šolska knjižničarka, so sezname za bralno značko zgolj okvirni. Če želimo z bralno značko spodbujati branje, bomo uspešnejši, če bodo lahko učenci sami izbrali, kaj bodo brali.

Program Bralne značke¹⁰ je del nacionalnega programa Zveze prijateljev mladine Slovenije, znotraj katerega deluje samostojno Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki za mentorje pripravlja seminarje, izobraževalno gradivo in pomaga pri organizaciji obiskov ustvarjalcev mladinske književnosti. Ti obiskujejo šole na začetku (za spodbudo) ali na koncu (za nagrado) Bralne značke.

6.1.2 Slovenski knjižnično-muzejski mega kviz

Slovenski knjižnično-muzejski MEGA kviz¹¹ je projekt, ki ga organizacijsko in strokovno vodi Mestna knjižnica Ljubljana, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo v sodelovanju s Sekcijo za izobraževanje in komuniciranje pri Skupnosti muzejev Slovenije in z Narodnim muzejem Slovenije. Glede na zapise na spletnih straneh v projektu sodeluje tudi veliko šolskih knjižnic. Kviz lahko rešujejo učenci drugega in tretjega triletja v času od oktobra do maja na določeno temo, ki se vsako leto spreminja.

6.1.3 Naša mala knjižnica

Naša mala knjižnica je mednarodni projekt¹², ki ga podpira Evropska komisija in v Sloveniji poteka v okviru založbe Sodobnost. Pri pregledovanju spletnih strani sem opazila, da je v ta projekt vključenih veliko šolskih knjižnic, saj je namenjen spodbujanju branja in bralne pismenosti ter spoznavanju drugih kultur. V njem lahko sodelujejo otroci od 1. do 5. razreda. Šolski knjižničarji pri izvedbi potrebujejo pomoč razrednih učiteljev, ki vse šolsko leto berejo in ustvarjajo skupaj z učenci pri pouku, interesnih dejavnostih ali v podaljšanem

¹⁰ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=7>

¹¹ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.megakviz.si/>

¹² Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.nasamalaknjiznica.si/sl/>

bivanju. Pri tem jim je v pomoč delovni zvezek z nalogami na temo izbranih knjig. Z dopisovanjem sodelujejo z otroki drugih šol in drugih držav.

6.1.4 Rastem s knjigo

Rastem s knjigo¹³ – slovensko mladinsko leposlovno delo vsakemu sedmošolcu je projekt, pri katerem sodelujejo Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za šolstvo in šport ter Zveza splošnih knjižnic in s katerim želijo spodbujati bralno kulturo pri otrocih in mladini, ustvariti pozitiven odnos do branja ter povečati obisk knjižnic. Prvič je potekal v šolskem letu 2006/2007 v okviru leta kulture. Projekt vključuje vse sedmošolce v Sloveniji. Ti med poukom obišejo najbližjo splošnoizobraževalno knjižnico in na zanimiv način spoznajo, kaj vse ponuja, ter na koncu obiska v dar prejmejo izvirno mladinsko leposlovno knjigo, ki jo izberejo na javnem razpisu.

Slika 1: Rastem s knjigo
(vir: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>)

6.1.5 Razstave v šolskih knjižnicah

Ob različnih priložnostih (pomembne obletnice literarnih ustvarjalcev, prazniki, letni časi, knjižne nagrade, kulturno dogajanje v domačem kraju ...) šolski knjižničarji pripravljajo tematske razstave. Pri tem razstavljajo knjige (novosti, stare knjige), revije, fotografije, likovna dela, izdelke učencev ipd. Namenjene so učencem in strokovnim delavcem šole. Zaradi različnih področij, ki jih pokrijemo z razstavami, lahko nagovorimo obiskovalce z različnimi interesi. Razstave so zato lahko dobra spodbuda za branje. Včasih se navezujejo tudi na vsebine, predpisane z učnim načrtom, in tako nadgrajujejo učno snov ali motivirajo za učenje nove snovi. Knjižničar jih pripravlja z učitelji različnih predmetov.

¹³ Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>

Zelo pogosto se na spletnih straneh šolskih knjižnic pojavlja vabilo k reševanju knjižnih ugank (ugank meseca). Z njimi knjižničarji skušajo privabiti v knjižnico čim več obiskovalcev. Večinoma jih objavljajo mesečno. Uganke so navadno tematsko obarvane ter različne za učence razredne in predmetne stopnje. Pri knjižničarju ali na za to določenem mestu učenci dobijo listek za reševanje, na katerega zapišejo odgovore, ki jih lahko najdejo v knjižnici. V poštev pride vse gradivo, poleg knjig še serijske publikacije, video- in zvočni posnetki ter domoznansko gradivo. Izpolnjeni listek oddajo v skrinjico, škatlo, košarico ... Na določen dan v mesecu izžrebajo učenca(e), ki prejme(jo) (knjižno) nagrado. Na vsakem izžrebanem listku morajo biti pravilni vsi odgovori. Na OŠ Dobravlje¹⁴ za vse nagrajence na koncu šolskega leta v šolski knjižnici pripravijo "sladko" druženje.

Slika 2: Vabilo k reševanju knjižne uganke
(vir: <http://www.os-smartno.si/o-knjiznici/knjina-uganka/>)

O različnih knjižnih ugankah šolski knjižničarji pogosto pišejo tudi v reviji Šolska knjižnica.

Tatjana Kuhl (2002) opisuje večletne izkušnje z adventnim koledarjem ugank, ki ga pripravlja v decembru. Iz barvastega papirja izdela 24 vrečic (vsako leto drugačne) in vanje skrije uganke. Oštevilčeno vrečico lahko odpre prvi obiskovalec in ugiba največ trikrat. Če mu ne uspe, sam izbere učenca, ki ugiba naslednji, in tako naprej, dokler uganke ni rešena. Isti učenec lahko odpira vrečico enkrat v mesecu. Ugibanje včasih poteka čez ves dan.

Majda Bernik (2002) pravi, da učence privlačijo uganke, ki vsebujejo aktualne teme. Dobro je, če je knjižna uganka v središču knjižnice in je oblikovana tako, da že s privlačnim

¹⁴ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.os-dobravljje.si/uganka-meseca-2/>

izgledom videzom opozori nase: različno slikovno gradivo, jesenski listi, plodovi, ladjice iz papirja, lupine školjk ...

Gregor Škrli (2008) meni, da se da s knjižno uganko pritegniti pozornost vseh učencev na šoli. Sam pripravlja uganke, ki so tematsko vezane na dogodke, razstave in pomembne datume določenega meseca. Navodila za reševanje so izobešena v knjižnici poleg uganke. Učenci prvega triletja rešujejo predvsem slikovne uganke, v drugem triletju je vpleteno že preprosto brskanje po knjižnem gradivu, učenci tretjega triletja pa pri reševanju uporabljajo tudi računalnik s povezavo na svetovni splet.

6.1.7 Ure pravljic

Za mlajše otroke (vrtec in prvo triletje osnovne šole) šolski knjižničarji večkrat pripravljajo ure pravljic. Na šolah, kjer imajo v isti zgradbi tudi vrtec, knjižničarji v sodelovanju z vzgojiteljicami izvajajo ure pravljic tudi za vrtčevske otroke. To dejavnost izvajajo samo občasno (nekajkrat letno) ali redno (tedensko ali mesečno). Pri izbiri pravljice knjižničarji najprej upoštevajo starost in zmožnost otrok, ki jo bodo poslušali, nato pa se osredotočijo še na to, da so pravljice različne po tematiki. Odločiti se morajo, ali bodo pravljico pripovedovali ali brali (navadno ob slikanici). Dejavnost lahko popestrijo tudi z lutkami in drugimi pripomočki. Občasno na ure pravljic povabijo pravljicarje iz splošne knjižnice. Pripovedovanju običajno sledi poustvarjanje (likovno, gibalno, dramatizacija itd.), povezano s pravljico, ki so jo poslušali. Z urami pravljic knjižničarji pri otrocih bogatijo besedni zaklad, širijo njihovo literarno obzorje, v njih vzbujajo zanimanje za poslušanje pravljic in jih tako želijo popeljati v svet domišljije. V pravljicah se običajno skrivajo sporočila (življenjski nauki in nasveti, včasih celo svarila), ki jih otroci odkrivajo ob pogovoru po poslušanju.

6.1.8 Knjižničarski krožek

Med pogostimi dejavnostmi se na spletnih straneh šolskih knjižnic omenja knjižničarski krožek, ki je namenjen učencem, ki imajo radi knjige in jih zanimajo skrivnosti knjižničarskega poklica ter bi radi pomagali pri oblikovanju in izvajanju dejavnosti v knjižnici. Dobrodošle pa so tudi ideje, ki pomagajo približati knjižnico učencem, ki jo malokrat

obiščejo. Starost učencev, ki se lahko pridružijo krožku, se od šole do šole razlikuje. Najnižja starost, ki sem jo zasledila, je 4. razred. Na nekaterih šolah imajo določen dan (enkrat tedensko), ko poteka krožek, v večini primerov pa se sestajajo po dogovoru oziroma ko imajo učenci čas – tudi med odmori. Delo večinoma poteka v manjših skupinah, glede na starost in interes učencev. Knjižničarji so na spletnih straneh šolskih knjižnic zapisali tudi dejavnosti učencev, ki sodelujejo pri krožku.

Učenci pri knjižničarskem krožku:

- spoznajo pomen knjižnic;
- se seznaniijo z načinom dela v šolski knjižnici (vpisovanje gradiva v računalnik, zavijanje in opremljanje gradiva z žigi in etiketami);
- spoznajo knjižno in neknjižno knjižnično gradivo;
- seznaniijo se s postavitvijo gradiva na policah;
- spodbujajo bralno kulturo učencev;
- sprejemajo najmlajše obiskovalce, jim berejo pravljice in jim pomagajo;
- vodijo izposajo gradiva in predvsem mlajšim učencem svetujejo pri izposoji;
- urejajo vrnjeno gradivo, zato morajo poznati pravila postavitve gradiva;
- spremljajo in pripravljajo knjižne novosti in glasovalne skrinjice za »naj knjigo«;
- nove knjige tehnično opremljajo za izposajo, hkrati pa z novimi ovitki vzdržujejo staro knjižno gradivo;
- po letnikih in številkah urejajo periodične publikacije;
- spoznavajo neknjižno gradivo;
- oblikujejo anketo o branju knjig;
- pripravljajo tematske kvize in razstave;
- pomagajo urejati oglasno desko;
- pišejo prispevke za literarni natečaj;
- pišejo zgodbe, pesmi in pravljичno igro;
- pripravijo pravljичne urice za najmlajše;
- pomagajo pri izvedbi kulturnih programov;

- sodelujejo v literarnih natečajih in se srečajo z literarnim gostom (pesnikom ali pisateljem);
- sodelujejo pri pripravi nove knjižne uganke in spremljajo reševanje;
- pomagajo pri naravoslovnih, kulturnih dnevih ter pri drugih aktivnostih, pri katerih sodeluje šolska knjižnica;
- sodelujejo pri organizaciji ustvarjalnih delavnic;
- pomagajo pri pripravi zaključkov za bralno značko, izvedbi kvizov;
- sodelujejo pri urejanju spletne strani, promociji šolske knjižnice ipd.;
- obiskujejo druge knjižnice;
- obiščejo knjižni sejem.

Šolski knjižničar tako dobi "pomočnike", s katerimi pogosto skupaj dela. To je lahko tudi zelo zahtevno, zato potrebuje potrpljenje, razumevanje, čas in vodstvene sposobnosti. Če mu uspe dobro organizirati delo in skozi leta ohranjati zagon za vodenje krožka, potem lahko pričakuje, da mu bodo učenci "pomočniki" učinkovito pomagali pri delu z uporabniki šolske knjižnice.

Podgorškova (2001) pravi, da veliko učencev želi pomagati v knjižnici in da so njihove pridne roke pri urejanju knjižnice zelo pomembne. Žal pa iz leta v leto opaža, kako nepomembna je knjižna vzgoja v primerjavi z drugimi interesnimi dejavnostmi in je ena tistih, ki je namenjena učencem in učenkam, ki delajo zgolj iz veselja. Tako v parih ali trojkah skrbijo za določeno knjižno polico, omaro, bralno značko, domače branje... Pri krožku pa so skupaj napisali tudi knjigo Hinkovi skrivni zapisi.

Pri knjižničarskem krožku na OŠ Kungota (Stojanović, 2002) se ob ustaljenih dejavnostih lotevajo raznih projektov, ki jih izvedejo sami ali v sodelovanju z drugim krožkom. Naveden je primer sodelovanja z zgodovinskim krožkom, ko skupaj izberejo temo, jo predelajo (zgodovinarji s svojega področja, knjižničarji pa izberejo drugačen pristop) in na zanimiv način predstavijo ter si izmenjajo spoznanja. Večkrat se povežejo z drugimi ustanovami in se tudi odpravijo iz šolskih prostorov. Na koncu pripravijo sklepno prireditev.

6.1.9 Preživimo noč v šolski knjižnici

Vse pogostejše se šolski knjižničarji odločajo za organizacijo dogodka, ki ga imenujejo Noč branja, Noč knjige, Noč v knjižnici ali še kako drugače. Ta projekt se je leta 1988 začel v Nemčiji, v Sloveniji pa je prvo noč branja izvedla Marjana Cenc Weiss (2011) leta 2007 na Osnovni šoli Prestranek, že čez tri leta je noč branja izvedlo več kot 30 šol.

Noči branja se po šolah razlikujejo tako tematsko kot po številu vključenih učencev, a cilj je enak: doživeti branje kot dogodek in druženje. So tudi učinkovita metoda za spodbujanje otrok k branju, saj učenci v dobi odraščanja vedno manj berejo ali celo ne berejo radi. Z nočjo branja lahko učencem približamo knjigo in jim pokažemo, da se lahko ob njej odlično zabavamo in družimo ter jih tudi tako pritegnemo k branju. Weissova (2011) kot cilje projekta navaja:

- Doživeti branje kot dogodek.
- Poudariti pomen knjige za kakovostno preživljanje prostega časa.
- Razvijati veselje do branja ter kreativnost in kritično razmišljanje ob/po branju.
- Družiti se.

Prav tako poda nekaj splošnih informacij pred izvedbo¹⁵, predlaga časovno razporeditev in metodologijo dela ter povezovanje z zunanjimi ustvarjalci oziroma institucijami.

Ciljna skupina so otroci od 8. leta starosti, mladostniki in odrasli. Sodelovanje je prostovoljno. Večkrat se pojavi vprašanje, kako omejiti število udeležencev. Na noč branja so navadno povabljeni učenci, ki so že opravili bralno značko, prebrali določeno literaturo ali so člani kakšnega krožka. To so učenci, ki radi berejo, in prav je, da so tudi nagrajeni s posebnim doživetjem, kar noč branja tudi je. Vendar bi bilo pametno razmisliti, kako vključiti učence, ki ne berejo radi, ter jih s tem spodbuditi, da bi večkrat segli po knjigi.

¹⁵ www.zrssi.si/bralnapismenost/files/5_D2_Cenc-Weiss.pdf

Za program na noči branja je večinoma odgovoren knjižničar, vendar za izvedbo potrebuje pomoč sodelavcev. Včasih lahko priskočijo na pomoč tudi učenci (predvsem, kadar je noč branja namenjena mlajšim učencem), ki obiskujejo knjižničarski, novinarski, literarni ali kateri drug krožek.

Kaj se je dogajalo ponoči v šolskih knjižnicah?

- različne delavnice (izdelovanje venčkov, knjižnih kazalk, kaligrafija, iskanje in risanje logotipa za noč branja, pesniška delavnica, delavnica na temo ljubezni);
- branje (tudi glasno), poslušanje, pogovarjanje o prebranih knjigah;
- pogovor o svoji najljubši knjigi;
- branje odlomkov iz najljubših knjig;
- nazdravljanje opravljeni bralni znački z jagodnim koktejlom;
- nočni sprehod;
- obisk skrite gostje/skritega gosta;
- obisk knjižničarjev pravljicarjev, ki opolnoči pripovedujejo pravljice;
- branje svojih pesmi;
- igranje družabnih iger;
- iskanje strahov po šoli in pripovedovanje strašljivih zgodb;
- obisk splošne knjižnice;
- pantomima knjižnih junakov;
- karaoke;
- pisanje lepih misli na hrbte;
- risanje hiš, ki jih najdemo v knjigah, sestavljanje iz lego kock;
- učenje osnov kaligrafije;
- poučna ura astronomije pred spanjem;
- branje poezije, pogovor o pomenu knjig za mlade;
- iskanje skritega zaklada;
- pestre igre, imenitne improvizacije, napeta tekmovanja;
- fotografiranje s knjigami, ob knjigah, pod knjigami, pred, za njimi ali še kako drugače;

- opazovanje zvezd in planetov s teleskopom;
- sestavljanje izvirnih, smešnih in zapletenih ugank na temo knjiga, knjižnica;
- "kuhanje" smešnih zgodb, sestavljenih iz besed iz poprej prebranih knjig;
- mojster intarzije je otroke seznanil s to zahtevno likovno tehniko;
- pisanje scenarija za film in snemanje filma;
- poslikava obraza;
- tiho branje v spalnih vrečah pozno v noč z lučkami;
- poslušanje pravljice za lahko noč;
- zaključek večera z ogledom filma;
- prebujanje s plesom;
- jutranje razgibavanje;
- sladka presenečenja, dobrote, ki so jih pripravljali v kuhinji ali pri različnih krožkih;
- podelitev priznanj.

Leta 2014 se je Slovenija pridružila mednarodnemu dogodku Noč knjige¹⁶, ki se je dogajala ob svetovnem dnevu knjige, 23. aprilu. Kar nekaj šol je to leto prvič organiziralo noč branja ravno na predvečer tega dneva, saj se je takrat v več slovenskih krajih zvrstilo veliko dogodkov, povezanih s knjigo in z branjem.

6.1.10 Bralna značka za odrasle

Kar nekaj šolskih knjižnic na svojih spletnih straneh vabi k bralni znački za odrasle. Ker se zavedajo, da zgledi vlečejo, k prijavi vabijo starše, stare starše, učitelje in druge prijatelje. Za otrokov osebnostni razvoj in njegovo bralno motivacijo je neizmernega pomena, da mu odrasli dajemo pozitiven zgled z branjem knjig v družinskem okolju. Seveda s tem pripomoremo tudi k osebnostnemu in intelektualnemu razvoju.

Kako opraviti bralno značko za odrasle?

Na večini šol nimajo posebnega seznama knjig, obveznih za opravljanje bralne značke, vendar pa kljub temu ponekod nastajajo sezname, ki so v pomoč pri izbiri. Najdejo se tudi

¹⁶ <http://2016.nocknjige.si/>

priporočila, naj starši berejo tiste knjige, ki jih berejo njihovi najstniki in obravnavajo tematike, ki so blizu njihovim otrokom (npr. odraščanje, ljubezen, spolnost, kajenje, droge, odnosi med vrstniki ...). Število knjig, ki naj bi jih prebrali za bralno značko, se giblje med tri in štiri. Kratko vsebino, misli o knjigi ali odgovore na vprašanja lahko do določenega datuma pošiljajo po elektronski pošti ali v šolsko knjižnico zapis prinese njihov otrok. Te zapise na nekaterih šolah objavijo kot priporočila za branje. Proti koncu šolskega leta (navadno v maju) poteka zaključna prireditev za vse, ki so opravili bralno značko za odrasle.

6.1.11 Medgeneracijsko branje

Pri tej dejavnosti gre za sodelovanje učencev, staršev, učiteljev in knjižničarjev, lahko pa se pridružijo tudi člani bralnih krožkov za odrasle. Na nekaterih šolah jo izvajajo v projektu BEREMO SKUPAJ, spet drugje na pobudo Društva Bralna značka Slovenije in Javne agencije za knjigo RS. Seveda gre tudi pri tej dejavnosti za spodbujanje branja in poteka na različne načine:

- vsi, ki želijo sodelovati, preberejo dogovorjeno knjigo do določenega termina, nato se o prebranem pogovarjajo;
- prebiranje knjig na srečanju;
- predstavljanje najljubših knjig;

Kadar otroci in odrasli berejo skupaj, je to za vse prijetno doživetje in hkrati kvalitetno preživljanje prostega časa. Pri tem se srečujejo tudi z drugimi in se med seboj tudi kaj naučijo. Kadar z učenci berejo učitelji in drugi starejši, lahko pričakujemo, da bo bralna motivacija narasla.

6.1.12 Družinsko branje

Šolski knjižničarji se dobro zavedajo, da so starši pomemben člen pri vzgajanju otrok v bralce za vse življenje, zato organizirajo različne dejavnosti in dogodke tudi zanje.

Na Osnovni šoli Ivana Cankarja Maribor na pobudo knjižničarke Zdenke Štruc (2002, str. 13) v 1. razredu en roditeljski sestanek namenijo motivaciji za branje, saj meni, da je vse,

"kar bomo v prvem triletju z družinami počeli v smislu motivacije za branje, namenjeno odpravljanju primanjkljaja v zanimanju za knjigo in ustvarjanju motivacije za branje". Razredničarka s pomočjo učencev izdelava vabilo. Sestanek se začne v šolski knjižnici. Starši si z otroki najprej nekaj časa ogledujejo gradivo, nato pa skupaj prisluhnejo pravljici. Učenci odidejo v učilnico, kjer ustvarjajo na temo prebrane pravljice, starši pa ostanejo v knjižnici in se s knjižničarko pogovarjajo o pomenu branja. Na koncu se pridružijo otrokom in jim pomagajo dokončati izdelek.

Zelo podobno izkušnjo je zapisala Vida Bukovec (2004), knjižničarka na Osnovni šoli Žužemberk. Za prvošolce je pripravila tri posebne obiske, tretji je bil namenjen tudi staršem, ki so domov dobili posebno vabilo. Skupaj so prisluhnili pravljici. Učenci so nato z učiteljico odšli v razred, kjer so na hrbtno stran knjižne kazalke ilustrirali pravljico. Sprednjo stran je knjižničarka že prej pripravila v obliki izkaznice. Učiteljica je kazalko še plastificirala. V tem času so starši prisluhnili predavanju, na katerem je knjižničarka spregovorila o zgodnjem bralnem obdobju, razlogih za branje, zakaj in do kdaj naj otroku beremo. Ko so se v knjižnico vrnili otroci, so si skupaj s starši izbrali knjigo in se posladkali s pecivom.

Na Osnovni šoli dr. Jožeta Pučnika Črešnjevca v projektu družinskega branja S pustolovščino bralno imejmo se bajno (Kuhl, 2009) sodelujejo učenci 7. razreda. Novembra so projekt predstavili staršem. Vanj se je vključila dobra polovica staršev (predvsem mame) in učencev. V naslednjih šestih mesecih (do maja) so prebrali tri knjige iz zbirke domačega branja Knjiga pred nosom. Knjižničarka jih je v tem času spodbujala, da bi brali skupaj in pri tem upoštevali didaktična napotila po poglavjih. Učenci so redno pripovedovali o poteku branja, občutkih ob takšnem branju, razmišljanjih ob branju, ilustrirali so prizore, ki so jih vznemirili. Knjige so brali tudi razredniki in ravnateljica. Na koncu projekta so pripravili okroglo mizo, ki so se je udeležili vsi, ki so brali knjige, in povabljeni gostje.

6.1.13 Druge dejavnosti šolskih knjižnic, namenjene odraslim

Knjižne čajanke so namenjene sproščenim pogovorom o branju, spodbujanju branja, najljubših knjigah ter prebiranju pesmi in zgodb. Udeležujejo se jih starši, učitelji in drugi odrasli obiskovalci. Starši se tako lahko seznani s kakovostnimi otroškimi in mladinskimi

knjigami in drug drugemu priporočajo literaturo, ki jo njihovi otroci radi berejo. Druženje večkrat poteka ob piškotih in čaju.

Bralni klub za starše se od čajanke razlikuje le po tem, da srečanja potekajo večkrat (največkrat mesečno).

Srečanja in delavnice za starše v šolskih knjižnicah so predvsem namenjeni predstavitvi pomena branja in kako se lotiti branja z otrokom ter se pogovoriti o vsebini prebranega. Starši tako spoznajo šolsko knjižnico in aktivnosti, ki potekajo v njej. Knjižničarji ob tej priložnosti običajno organizirajo uro pravljic (lahko tudi z gostujočim pravljicarjem) s pogovorom o prebranem, saj tako starši najlažje spoznajo, česa so sposobni njihovi otroci, če jih usmerjamo in spodbujamo. Na srečanjih si lahko učenci tudi kaj izdelajo, npr. knjižno kazalko, zato so srečanja uspešnejša, če knjižničarju na pomoč priskočijo tudi učitelji. Medtem ko učitelji z učenci izdelujejo kazalke, se lahko knjižničarka pogovori s starši o pomenu branja. Če je srečanje na začetku šolskega leta, si lahko prvič izposodijo knjigo skupaj s starši.

6.1.14 Bralni/knjižni nahrbtnik

Ta projekt je omenjen na številnih spletnih straneh šolskih knjižnic. Šolski knjižničarji z njim spodbujajo družinsko branje, skupno premišljevanje, učenje, pogovor, s čimer pripomorejo k razvijanju otrokovih bralnih sposobnosti ter komunikacije med starši in otroki, hkrati pa spodbujajo tudi zanimanje za knjigo in branje. To je tudi priložnost za preživljanje skupnih trenutkov in druženje na drugačen način.

Šolski knjižničar v nahrbtnik pripravi izbrano literaturo. Vsebina se seveda razlikuje glede na starostno stopnjo učencev, ki jim je namenjena. Nekateri knjižničarji v nahrbtnik priložijo tudi izbrane knjige ali članke za starše, večinoma povezane z vzgojno vsebino. Navadno si nahrbtnik izmenjujejo prvošolci, ponekod pa tudi učenci do petega razreda. Knjižni nahrbtnik kroži tedensko od učenca do učenca. Na določen dan v tednu en učenec odnese nahrbtnik domov in je njegov varuh teden dni. Potem ga prevzame drug učenec. V tem času naj bi starši prebrali knjige skupaj z otrokom. Nahrbtniku je večkrat priložen tudi

zvezek, v katerega lahko starši in učenci zapišejo vtise in mnenja o prebranem ali kaj narišejo.

Slika 3: Knjižni nahrbtnik petošolcev

(vir: <http://www.mojaobcina.si/slovenj-gradec/novice/solstvo/spodbujanje-branja-na-drugi-osnovni-soli-slovenj-gradec---bralni-nahrbtnik.html>)

Na Osnovni šoli Toma Brejca Kamnik¹⁷ knjige od učenca do učenca potujejo brez nahrbtnika. Šolski projekt so poimenovali Branje je potovanje. Knjige si tedensko izmenjujejo vsi učenci od 1. do 9. razreda, z njimi pa potuje tudi zvezek, v katerega zapisujejo občutja, misli in mnenja ter vanj tudi kaj narišejo. Učenci prvega triletja s knjigo domov odnesejo tudi plišaste igračke, ki jih lahko oblečejo. Na koncu knjige preberejo tudi učitelji in takrat pripravijo posebno srečanje.

"Mi pa beremo" je šolska knjižničarka na Osnovni šoli Orehek Andreja Urbanec (2013) poimenovala bralno mapo, ki vse šolsko leto kroži med učenci posameznega oddelka in vsebuje knjigo in zvezek za komentarje ter zgibanko Društva Bralna značka o pomenu branja. Mapi za učence do 4. razreda je priložena še knjiga za starše.

6.1.15 Knjiž(ničn)a/literarna čajanka

Namen čajank je spodbujanje družabnega življenja. Splošne knjižnice s pomočjo čajank promovirajo vse vrste branja oziroma predstavljajo različno bralno gradivo. Pri tem je eden od ciljev predstaviti mladinsko književnost starejšim ljudem in jih spodbuditi, da bi brali otrokom v predšolskem in zgodnjem bralnem obdobju (Hlupič, 2013).

¹⁷ Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://www.ostb.si/2015/10/05/branje-je-potovanje/>

Šolski knjižničarji v želji, da bi šolsko knjižnico in knjige približali otrokom, ob različnih priložnostih v popoldanskem času organizirajo tudi razne čajanke. Skupna točka je seveda prijetno druženje in pogovor o knjigah ob čaju in pecivu. Pogosto se pogovoru pridružijo tudi gostje, ki so s knjigami tesno povezani. Kadar je čajanka namenjena mlajšim učencem, so nanjo povabljeni tudi njihovi družinski člani. Takrat skupaj poslušajo zgodbe ali pa pripravijo dramatizacijo kakšnega odlomka. Starejši učenci se običajno pogovarjajo o knjigah, ki so aktualne za najstnike, in se v povezavi s temo igrajo razne igre. Včasih pri izvedbi sodelujejo tudi člani knjižničarskega krožka.

Slika 4: Knjižna čajanka

(vir: http://www.o-ledina.si/Uploaded/News/258/bralna-cajanka-07_1250_9.jpg)

Urška Hlupič (2013) izvaja pravljlično čajanko z oddelki podaljšanega bivanja. Vsak oddelek pride vsaj enkrat na čajanko v knjižnico. Učenci dobijo vabilo, na katere je med drugim zapisano, naj s seboj prinesejo svojo skodelico. Čaj skuhamo skupaj in se medtem pogovarjajo. Ob pitju čaja jim knjižničarka prebere izbrano slikanico, posladkajo pa se s piškoti. Na koncu si učenci izberejo knjigo in si jo izposodijo. Želela je spodbuditi tudi starše, da bi si večkrat vzeli čas in prebrali otrokom knjigo, zato je organizirala čajanko tudi zanje (skupaj z otroki).

Nataša Litrop (2012) je izvedla knjižno čajanko princes in princev v kostumih. Popoldansko druženje (učenci so prejeli osebna vabila) je bilo namenjeno mlajšim učencem, saj so navdušeni nad knjigami o princeskah in princih. Na začetku so vsi skupaj rajali in prepevali otroške pesmi. Sledili so koticiki: fotografski, pravljlični in sladki, na koncu

pa so otroci poljubno krožili med delavnicami in si izdelali krono, čarobno paličico ali ščit. Pri izvedbi so knjižničarki na pomoč priskočili starejši učenci (prostovoljci).

6.1.16 Bralni klub

Bralni klubi kakor čajanke potekajo v obliki srečanj, na katerih se pogovarjajo o vsebini knjig in temah, ki se nanje navezujejo. Razlika je, da so ta srečanja običajno pogostejša (redna: mesečna ali tedenska) in navadno namenjena starejšim učencem (tretje triletje), ki jih knjižničarji povabijo k branju leposlovja. Barbara Hanuš (2006) pravi, da je pomembno, da za bralni klub izberemo kakovostne knjige in da pri izbiri ne more prednjačiti le vsebina dela, marveč tudi kakovost. Presoja vsakega, ki vodi bralni klub, je, kaj bodo bralci z veseljem brali. Mladostniki iščejo dela, ki jim pomagajo pri iskanju smisla življenja in razmišljanju o svetu, ki jim je blizu, ter vrednotah, ki jih vznemirjajo, zato je priporočljivo, da pri izbiri knjig sodelujejo tudi sami. Koširjeva (2003, str. 66) pravi, da je za spodbujanje branja "potreben kakovosten pogovor; tak, ki mu rečemo pravi dialog." V dialogu se med udeleženci vzpostavi enakopraven odnos. Knjižničar ima pri teh pogovorih vlogo povezovalca, vendar mora dobro poznati obravnavano temo in razvojne značilnosti učencev. Kropp (2000) meni, da mora učenec zaupati knjižničarju, zato mora biti pogovor iskren in odprt. Kadar govori o svojih lastnih doživetjih, se mora počutiti varnega in sprejetega. Grosmanova (2006) poudarja, da je pri pogovoru o prebranem besedilu pomembno učenčevo lastno doživetje. Učenca moramo spodbujati in spoštovati, saj s tem lahko povečamo zanimanje za književnost in branje. To je pri bralnem klubu izvedljivo, saj so skupine majhne in učenci niso ocenjeni.

V bralnih klubih pogosto obogatijo srečanja z medgeneracijskim druženjem, tako da v svojo sredino povabijo tudi odrasle bralce; takrat je druženje in izmenjevanje mnenj še zanimivejše. Zanimiva popestritev so tudi povabljeni gostje, ki k obravnavani temi prispevajo s svojimi izkušnjami in razmišljanjem. Več šolskih knjižničarjev pri izvedbi sodeluje s splošnimi knjižnicami.

6.1.17 Moja naj knjiga

Šolski knjižničarji na spletnih straneh vabijo tudi k glasovanju za Mojo naj knjigo. Izbor naj knjige najpogosteje poteka enkrat mesečno. Učenci izpolnjene glasovnice oddajo v šolski knjižnici ali glasujejo na spletni strani šolske knjižnice. Sodelujejo lahko vsi učenci, ki so knjigo prebrali, vendar le enkrat v posameznem mesecu. V nekaterih šolskih knjižnicah je glasovanje omejeno na leposlovje. Izbrane najljubše knjige knjižničarji tudi razstavijo. Knjige, ki jih priporočajo učenci, so za njihove vrstnike veliko bolj zanimive, zato knjižničarji opazijo povečano izposajo teh naslovov.

V preteklih letih je izbor naj knjige potekal tudi na nacionalni ravni. Projekt so osnovali Pionirska knjižnica, Slovenska sekcija IBBY in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije¹⁸, z namenom spodbujanja branja in zanimanja za mladinsko književnost med mladimi bralci. Takrat je vsak učenec, ki je želel sodelovati pri izboru, glasoval za eno knjigo slovenskega in eno knjigo tujega avtorja.

6.1.18 Knjižna menjalnica

Nekateri šolski knjižničarji se odločijo, da bodo organizirali akcijo menjave knjig in drugega gradiva (npr. revij, zgoščenk, kaset ipd.). Učenci lahko prinesejo gradivo, ki ga ne potrebujejo več, so ga prerasli in menijo, da bi ga lahko potreboval kdo drug. Če želijo, lahko izberejo in domov odnesejo gradivo, ki so ga prinesli drugi.

Na Osnovni šoli Orehek so menjavo knjig nadgradili z branjem pod šolsko lipo. Učenci so v knjižnico prinesli knjige, ki jih več ne potrebujejo, in pod lipo v bližini šole so nato postavili pravcato knjižnico. Učenci so lahko med odmori odhajali pod lipo, si ogledovali knjige in jih brali. Dogodek je potekal en teden in na koncu so učenci po želji domov odnesli poljubno knjigo (Urbanec, 2013).

¹⁸ http://www.naj-knjiga.si/o_priznanju/index.aspx

6.1.19 Beremo

Interes za branje na nekaterih šolah razvijajo tudi tako, da hkrati tiho berejo vsi na šoli: učenci in učitelji. Enkrat mesečno ali nekajkrat letno učenci prinesejo v šolo svojo knjigo (ali si jo izposodijo v knjižnici) in skupaj z učitelji tiho berejo pri vsaki uri od 10 do 15 min, ponekod tudi celo šolsko uro. Na ta način se ustvari bralno vzdušje, s katerim navajamo učence na redno branje in jih spodbujamo, da bi pri tem vztrajali tudi doma.

Na Osnovni šoli Rudolfa Ukoviča Podgrad¹⁹ že nekaj let izvajajo 10 minut jutranjega branja (pred poukom), saj se zavedajo, da je vsakodnevno treniranje branja pomembno.

Na Osnovni šoli Gorišnica²⁰ v šolski knjižnici poteka glasno branje. Učenci lahko prihajajo v knjižnico na bralne minute štirikrat tedensko.

Na I. osnovni šoli Žalec so tiho branje izvajali v inovacijskem projektu, s katerim so želeli otroke motivirati za branje. Namen tihega branja je ustvariti ozračje, v katerem bodo vsi otroci in učitelji enkrat mesečno v razredu 15 minut tiho brali vsak svojo knjigo (Zelen, 2007).

6.1.20 Branje ne pozna meja/Čitanje ne poznaje granice

Na spletnih straneh šolskih knjižnic sem zasledila, da več osnovnih šol sodeluje v mednarodnem projektu **Branje ne pozna meja/Čitanje ne poznaje granice**²¹, ki se je začel leta 2013 in se izvaja v slovenskih in hrvaških osnovnošolskih knjižnicah. V projektu učenci berejo prevode hrvaških in slovenskih mladinskih pisateljev. Književna dela se berejo na glas, vse bralne dejavnosti pa potekajo v skladu z učnim načrtom in se medpredmetno povezujejo. Sodelujejo učenci posameznih razredov, učenci pri interesnih dejavnostih in njihovi učitelji. Ob koncu projekta izmenično ena od šol pripravi srečanje, kjer učenci v krajšem kulturnem programu predstavijo prebrano literarno delo, se družijo, izmenjajo

¹⁹ Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://www.os-podgrad.si/sola-bere/>

²⁰ Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://osgorisnica.eu/o-knjiznici.html>

²¹ <http://citanjenepoznajegranice.weebly.com/o-projektu.html>

izkušnje in vtise ter spoznajo šolo in kraj. Poleg branja in poustvarjanja učenci raziskujejo zgodovino, kulturo in znamenitosti kraja partnerske šole.

Slika 5: Branje ne pozna meja

(vir: http://www.osmsn.si/files/2015/11/hr_world.jpg)

Vodji projekta (v Sloveniji Mirjam Klavž Dolinar in na Hrvaškem Mirjana Čubaković) povežeta slovensko in hrvaško osnovno šolo, o nadaljnjem sodelovanju pa se medsebojno dogovorijo knjižničarji (kaj bodo brali, kateri razredi ali interesne skupine bodo sodelovale, kje in kdaj bo zaključno srečanje).

Cilji projekta so:

- promocija branja;
- razvoj različnih vrst pismenosti;
- spoznavanje in promocija mladinske književnosti, jezika in kulture sosednje države;
- interpretacija književnega dela in izmenjava bralnih izkušenj z vrstniki iz sosednje države;
- razvijanje zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil;
- bogatenje jezika in razvoj kritičnega mišljenja.

6.1.21 Naj bralec

Učenci, ki so zaključili bralno značko, se lahko pridružijo projektu Naj bralec. Učenci, ki preberejo in o njih pripovedujejo mentorjem več knjig (10 ali več) od drugih, postanejo naj bralci. Bralec, ki je v določenem oddelku prebral največ knjig, dobi knjižno nagrado.

6.1.22 Poletavci

Nosilka projekta Poletavci²² je Mestna knjižnica Ljubljana. Otroke, stare med sedem in dvanajst let, vabi, da med poletnimi počitnicami 30 dni vsak dan pol ure berejo. Tudi nekaj šolskih knjižničarjev je spodbudilo učence, da so med poletnimi počitnicami pridno brali. V septembru so bili vsi bralci skupaj s starši povabljeni na zaključno prireditev.

Slika 6: Poletavci

(vir: http://www.ljubljana.si/file/1325997/plakat_punca_2013.jpg)

6.1.23 Starejši beremo mlajšim

Učenci višjih razredov (večkrat člani knjižničarskega krožka) mlajšim preberejo zgodbo, se z njimi pogovorijo o vsebini in nato tudi likovno ustvarjajo (rišejo na temo zgodbe). Knjige včasih izberejo knjižničarji ali si jih izberejo učenci sami. To dejavnost ponekod izvajajo redno (tedensko, mesečno), drugod pa občasno.

Ta preprosta dejavnost je lahko velika spodbuda in motivacija za branje pri mlajših učencih. Starejši učenci so mlajšim za zgled in če sodelovalno branje postane stalna oblika dela, lahko pričakujemo izboljšanje bralnih dosežkov, hkrati učenci več berejo in pogosteje obiščejo knjižnico. Učenje branja je tako povezano s socialno interakcijo. Na ta način mlajši učenci spoznajo več raznolikih bralnih gradiv, povečata se pripravljenost za branje in

²² <http://www.mklj.si/aktualno/item/7693-poletavci-poletni-bralci#.VzbGTuRdNuQ>

pisanje, izboljša pa se tudi samopodoba. Pridobijo tudi tisti, ki berejo, saj s tem razvijajo komunikacijske spretnosti (Bratuša, 2013).

6.1.24 Druge dejavnosti

Na spletni strani šolske knjižnice Osnovne šole Frana Albrehta Kamnik²³ sem zasledila povabilo k sodelovanju na šolskem literarno-fotografskem natečaju. Na temo SKRIVNOSTI lahko sodelujejo vsi učenci z več izdelki (pesem, spis, pravljica, dramsko besedilo, fotografija).

Šolska knjižnica na Osnovni šoli Cirkovce²⁴ na svoji spletni strani išče NAJKNJIGOJEDO SKUPINO. Idejo so povzeli po reviji Kekec, kjer so iskali NAJKNJIGOJEDO DRUŽINO. Učenci oblikujejo skupine do pet članov in se prijavijo v knjižnici. Nato naslednjih šest mesecev pridno berejo in o prebranih knjigah poročajo knjižničarki. Skupina, katere člani bodo prebrali največ knjig, bo postala NAJKNJIGOJEDA SKUPINA.

Na Osnovni šoli Mozirje²⁵ učenci na bralno vrvico obesijo listič, na katerega napišejo naslov knjige, ki jih je navdušila. Na kratko še zapišejo, zakaj bi knjigo priporočili svojim vrstnikom. Vsako triletje ima svojo bralno vrvico.

Tudi na Osnovni šoli Kamnica²⁶ želijo, da bi dobri in uspešni bralci svoje ugotovitve v zvezi z branjem knjig delili z drugimi, zato so kar na spletni strani šole pripravili bralni kotiček, kamor lahko zapišejo, katere knjige so jim bile posebej zanimive in bi jih priporočili drugim.

Na Osnovni šoli Otočec²⁷ v knjižnici pod krošnjami berejo, listajo in uživajo na prostem. V senci dreves v okolici šole so pripravili velik izbor knjig, revij in časopisov vseh zvrsti in

²³ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.os-fa.si/index.php/-knjinica-mainmenu-30/733-solski-literarno-fotografski-natecaj>

²⁴ Vsebina je povzeta s spletne strani: www.os-cirkovce.si/files/2014/11/najknjigojedo.pdf

²⁵ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://osmozirje.weebly.com/bralna-vrvica.html>

²⁶ Vsebina je povzeta s spletne strani: <https://www.os-kamnica.si/index.php/o-soli/knjiznica/za-knjizne-molje>

²⁷ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://www.os-otocec.si/knjiznica-pod-krošnjami/>

formatov, predvsem pa so glavno vlogo imele knjižne novosti. Branje je spremljala razpoloženska glasba.

Na Osnovni šoli Pivka²⁸ so učiteljice in knjižničarka med jesenskimi počitnicami za učence organizirale in izvedle delavnice, v katerih so učenci brali, poslušali pripovedovanje pravljic, napisali svojo pravljico, ustvarjali (spekli vafle, izdelovali buče, netopirje in pajke, risali in barvali coprnico Zofko) ter se razgibali z gibalnimi igrami in otroško jogo.

Med novoletnimi počitnicami so organizirali tudi bralno dejavnost S knjigo po praznični Ljubljani, s katero so želeli učence spodbuditi k razmišljanju, da je znanje branja koristno v vseh življenjskih situacijah. Že na vlaku so prebirali knjige, nato pa so obiskali Knjižnico Otona Župančiča, Narodno galerijo, Narodno in univerzitetno knjižnico, Ljubljanski grad in Mestno hišo. Ogledali so si še kulturne in turistične znamenitosti Ljubljane.

Šolska knjižnica Osnovne šole Franja Malgaja Šentjur²⁹ na spletnih straneh predstavlja večletni projekt Beremo, ustvarjamo, pomagamo, s katerim želijo izboljšati bralno kondicijo, širiti bralno kulturo, vzbuditi občutek, da je branje in razmišljanje o prebranem naloga vseh predmetov in učencev na šoli ... Učenci s starši prebirajo knjige in nato ustvarijo svoje knjige (izmišljajo si svoje zaključke, dodajo osebo, spremenijo zaplete ...). Oddajo jo razredničarki, svoj izdelek pa predstavijo svojim sošolcem kot govorni nastop. Na koncu pripravijo tudi prireditev, na kateri pokažejo ustvarjene knjige. S prostovoljnimi prispevki nato pomagajo učencu njihove šole.

Na spletnih straneh Podružnične osnovne šole Drenov Grič (OŠ Ivana Cankarja Vrhnika)³⁰ predstavljajo projekt Bralni palček in pravljčna škatla, s katerim želijo razvijati govor, interes za branje ter pozitiven odnos do branja. Bralni palček je namenjen učencem 1. in 2. razreda, ki spoznajo leposlovno in poučno gradivo, pravljčna škatla pa je namenjena učencem 3. in 4. razreda. Škatla v sebi skriva pravljčni predmet iz znane pravljice, ki ga učenci s pomočjo domišljije uporabijo v novi zgodbi, ki jo sami sestavijo.

²⁸ Vsebina je povzeta s spletne strani: <https://sites.google.com/site/knjiznicaospivka/projekt>

²⁹ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://knj.fmalgaja.si/vzorcna-stran/>

³⁰ Vsebina je povzeta s spletne strani: <http://knjiznica.splet.arnes.si/2015/04/01/bralni-palcek-na-pos-drenov-gric/>

Učenci Osnovne šole Ivana Skvarče Zagorje ob Savi³¹ berejo zlate hruške. Knjige ki so prejele ta znak (za kakovost otroških knjig), so opremili z nalepkami in jih razstavili, da bi nagovarjale mlade bralce k izposoji.

Knjižničarka na Osnovni šoli Žužemberk³² vodi pravljčni krožek za učence 1. in 2. razreda. Na spletni strani je zapisala, da učenci že vestno upoštevajo knjižnična pravila, da zelo radi poslušajo pravljice in po poslušanju tudi ustvarjajo. Iz pravljic se tudi kaj naučijo, npr. o sprejemanju drugačnih, o tem, da se moramo opravičiti, če storimo kaj narobe, ipd.

Za učence, ki med zimskimi počitnicami samevajo doma, je Marija Završnik (2002) organizirala knjižne klepetalnice v obliki diskusije. Za cilje si je zadala povečati interes za branje, zavzeti kritičen odnos do prebranega ter razvijati spretnost komunikacije. Izhodišče diskusije je bil novi knjižni in filmski junak Harry Potter.

Sabina Burkeljca (2011) opisuje izkušnje z biblioterapijo v šoli, ki predstavlja pomembnost terapevtskega branja. Da lahko mentor posreduje lepoto umetniške besede, mora to lepoto in moč besed tudi sam občutiti in živeti. S kolegico vodita krožek bibliopreventive. Na srečanja učenke izmenično prinesejo prigrizek in pijačo. Vsakič preberejo nekaj poglavij v knjigi, mentorici pa vmes prekinjata in sprašujeta. Dekleta, ki obiskujejo krožek, se razgovorijo, opisujejo, razčlenjujejo književne osebe in svoj odnos do njih ter situacije prenašajo v lastno življenje. Biblioterapija v šoli temelji na povezovanju članic skupine. Knjiga je izhodišče za pogovor in zdravilni del poteka prek interakcij, srečevanj s seboj in drugimi. Terapija se tako lahko zgodi skozi zaupanje, ki je obojestransko, in skozi spontan človeški odnos. Do nje lahko pride, ni pa nujna in načrtovana (zgodi se spontano).

Posebna oblika dela v šolski knjižnici so kvizi, ki pripomorejo k spoznavanju lastne narodove zgodovine in domačega kraja, zgodovine knjig in z njimi povezane različne pisne podlage v posameznih obdobjih kakor tudi razvoj pisav v zgodovini na različnih koncih sveta, njihov namen pa je spodbujati branje in s tem prispevati k dvigu bralne kulture. Take

³¹ Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://www.os-iskvarce.si/o-nas/knjiznica/sola-bere-zlate-hruske/>

³² Vsebinska je povzeta s spletne strani: <http://knjiznica-oszuzemberk.splet.arnes.si/>

kvize je svojim obiskovalcem ponudila šolska knjižničarka Nataša Markič (2003), ki zagovarja skupinsko obliko reševanja kvizov, saj se na ta način posamezniki ne izpostavljajo, sodelujejo pa lahko tudi manj uspešni, sramežljivi učenci; vendar le, če so za tovrstno delo zainteresirani. Učenci se prijavijo v trojkah, najboljših pet skupin se pomeri na zaključni prireditvi, kjer ustno odgovarjajo na pet vprašanj. Teme literarnih kvizov se bolj ali manj dopolnjujejo z učnim načrtom in so primerne za nadgradnjo splošnega znanja. Učenci se tako naučijo iskati gradiva v lokalni računalniški bazi podatkov in na policah z ustreznimi starostnimi kategorijami. Postopno se naučijo uporabljati strokovno literaturo, ko iščejo gesla v slovarjih, enciklopedijah in različnih vodnikih.

Gregor Škrli (2013) je želel obiskovalcem knjižnice z drugačnim pristopom približati učenje z igro. Z igranjem namiznih družabnih iger namreč posameznik razvija spretnosti in pridobi nova znanja. Družabne igre mu lahko pomagajo obvladati veščine, ki so pomembne v življenju. Povezati je želel branje, knjige in namizne družabne igre. Na začetku so se igranju namiznih družabnih iger posvečali vsak december pri knjižničarskem krožku. Največkrat so igrali take, ki so povezane s knjigami. Kasneje je to preraslo v samostojno interesno dejavnost, z namenom razvijati interesna področja učencev s poudarkom na družabnosti, strategijah in odnosih, ki so del igre. Posebno pozornost je namenil družabnim igram, ki so nastale po literarni predlogi ali pa so bile narejene po navdihu določene knjige. Ob igranju so tako iskali povezave med prebranimi zgodbami in igro. Spraševali so se, ali ima pri igranju igre prednost tisti, ki je prebral določeno knjigo. Nekateri so zato želeli prebrati knjigo, na podlagi katere je nastala igra.

Zanimiv inovacijski projekt so izpeljali na Osnovni šoli Vrhovci. Poimenovali so ga Bralne zvezdice in iskalci biserov (Frass, 2013). Želeli so odgovoriti na vprašanje, kako učence s posebnimi potrebami motivirati in spodbujati k večji uspešnosti pri branju in pisanju z vključevanjem prostovoljcev iz višjih razredov ter razvijati samopodobo posameznika. Učence z učnimi težavami so poimenovali zvezdice, učence prostovoljce (devetošolce) pa biseri. Vsaka zvezdica je dobila svoj biser. Na mesečnih srečanjih so med drugim svojim biserom pripovedovali zgodbe in tako opravili bralno značko. Na začetku in na koncu projekta so deset dni vsak dan 10 minut urili bralno tehniko. Ugotovili so, da so vsi izboljšali

bralno tehniko in zmanjšali odpor do branja ter da veliko pogosteje obiščejo šolsko knjižnico. Zadnje srečanje so izpeljali kot Noč v knjižnici.

Na Osnovni šoli Gorica Velenje so na pobudo knjižničarke Savine Bohak (2000) popestrili popoldanske govorilne ure s potopisnim predavanjem in z njim povezano razstavo. Pri pripravi dogodka sta ji na pomoč priskočili učiteljici geografije in likovne umetnosti.

Pravljичno jogo za učence jutranjega varstva izvaja Urška Hlupič Voda (2014). Učenci pridejo v knjižnico zjutraj pred zajtrkom in najprej skupaj naredijo dihalne vaje. Sledi branje ali pripovedovanje pravljice, v kateri nastopajo živali. Te živali nato prikažejo z jogijskimi položaji. Na koncu se še sprostijo ob ugasnjeni luči in mirni glasbi.

Šolska knjižničarka Amanda Pokorn (2001) svetuje metodo predstavitve slikanice na vratih knjižnice. Odlomek iz slikanice prepiše ali fotografira in ga prilepi na vrata. Mnogo učencev si knjigo, predstavljeno na tak način, izposodi.

Poleg omenjenih dejavnosti se na Osnovni šoli Orehek dogaja še (Urbanec, 2013):

- V decembru v knjižnici postavijo pravljичno hišo, v katero se lahko učenci skrijejo pred radovednimi pogledi in v miru preberejo zelene knjige.
- Knjižničarka za vsak dan pripravi misel, ki jo učitelj prebere na začetku prve šolske ure.
- Bralni pomočniki so učenci višjih razredov, ki so se prostovoljno javili za pomoč slabšim bralcem nižjih razredov. Pomagajo jim brati knjige za bralno značko. Na ta način se krepi tudi medgeneracijska povezanost. Nagrada za sodelujoče je Noč v knjižnici.
- Pehar za knjigoljube je bralna značka za delavce šol, ki preberejo pet knjig, izpolnijo zgibanko in jo oddajo knjižničarki. Tako učitelji z lastnim zgledom učence spodbudijo k branju ali jim dajo dober model za posnemanje.

6.2 DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA V ŠOLSKIH KNJIŽNICAH PO SVETU

Pri iskanju idej za bralne dejavnosti so lahko koristne izkušnje šolskih knjižničarjev po svetu, ki se ravno tako trudijo pri svojih učencih spodbuditi branje in zanje pripravljajo različne dejavnosti. Pri tem morajo prav tako upoštevati učne načrte. Pri raziskovanju sem naletela tudi na nekatere tuje objave, v katerih knjižničarji opisujejo izkušnje pri dejavnostih za spodbujanje branja. Nekatere od njih so sicer izpeljane v času pouka (podobno kot pri nas KIZ), vendar so kljub temu zanimive. Odločila sem se, da tri od njih na kratko predstavim.

6.2.1 Velika Britanija

Sonja Bredgaard (2014) je šolska knjižničarka na srednji šoli v Veliki Britaniji³³. Ker ima svoji knjižnici (kljub temu, da dela na srednji šoli) tudi veliko slikanic, je dobila idejo za projekt, ki ga je poimenovala *The Story Sack Project* ("Zgodba v vrečki") in za sodelovanje navdušila svoje učence (osmošolce), ki so tedensko prihajali k njej v knjižnico.

Slika 7: Primer "Zgodbe v vrečki"

(vir: http://4.bp.blogspot.com/-Ckg8nREe6dU/UVxs7-dTtGI/AAAAAAAAADeQ/DLVxWohKyRA/s1600/WP_20130403_004.jpg)

³³ Osnovno šolo (ang. *primary school*) v Angliji obiskujejo učenci stari 5 do 11 let, srednjo šolo (ang. *secondary school*) pa učenci stari 11 do 16 let.

V prvem tednu jim je prebrala pravljico in predstavila dejavnosti zanjo, ki jih je imela v vrečki. Pogovorili so se, s kakšnim namenom so v vrečko dodane določene aktivnosti in kako bi jih lahko uporabili pri mlajših bralcih. V naslednjem tednu jim je pripravila različne slikanice. Vsak si je izbral svojo najljubšo in jo prebral sošolcu. Nato jim je razložila, da se bodo razdelili v manjše skupine in pripravili Zgodbo v vrečki, ki jo bodo predstavili prvošolcem na osnovni šoli. Pripraviti so morali aktivnosti, ki bodo mlajšim učencem pomagale razumeti zgodbo. V naslednjih nekaj tednih so se na ta dogodek samostojno pripravljali po skupinah in vmes poročali, kako napredujejo. Na dan obiska so jih prvošolci težko pričakovali. Osmošolci so svojo nalogo zelo dobro opravili in pri tem zelo uživali.

Šolska knjižničarka Jo Avery (2015) je s svojimi učenci izpeljala projekt, ki ga je poimenovala *Reading Makeover Stylists Project* (Stilska preobrazba branja). Ugotovila je, da nekateri učenci berejo le enega avtorja ali eno zvrst literature. Želela je, da bi učenci brali različne zvrsti in avtorje. Za projekt je navdušila tri učence in jih v treh tednih pripravila za pomoč drugim učencem pri spreminjanju bralnih navad. Na koncu jim je podelila certifikat usposobljenosti, učenci pa so si sami izdelali posterje, predstavitveni znak (logotip), broške in vizitke, ki so jih razdelili med učence, in jih povabili na prvo svetovanje. V knjižnici so dobili vsak svoj prostor (mizo in dva stola). Pripravili so si tudi krajši vprašalnik, da bi pogovor lažje izpeljali. Prvo svetovanje je odlično uspelo, učenci so profesionalno opravili svoje delo, točno so vedeli, kaj morajo storiti. S svojimi "strankami" so se samozavestno pogovarjali o zvrsteh, avtorjih, naslovih knjig ...

6.2.2 Avstralija

Na eni od dekliških katoliških šol v Avstraliji (La Marca, Hardinge in Pucius, 2011) že več kot 20 let izvajajo program za spodbujanje branja, imenovan ROAD – *Reading Opens all Doors* (Branje odpira vsa vrata). Skozi leta so preizkusili različne pristope, ostala pa je predanost branju, kot pomemben del angleškega učnega načrta ter vseživljenjsko učenje. Glavna naloga programa je spodbuditi branje v prostem času in pri tem podpirati cilje iz učnega načrta. Namenjen je učencem od 11. do 16. leta in traja celo šolsko leto. Vsakih štirinajst dni s svojim učiteljem pridejo v knjižnico za 65 minut. Na začetku vsak dobi knjižico s temami, ki se razlikujejo glede na razred, in si postavi cilj, ki bi ga rad dosegel v povezavi

s svojim branjem. Knjižničar nato predstavi temo in spodbudi učence k pogovoru o njej. Predstavi tudi nove knjige, ki so nedavno izšle in se navezujejo na obravnavano temo. Učenci si nato sposodijo knjige, jih preberejo in naredijo naloge, povezane z vsebino. Delajo individualno, knjižničar jim pri tem pomaga. Primeri aktivnosti, ki so se zakoreninile in so tudi ocenjene:

- Sedmošolci posnamejo zabavno reklamo, ki se navezuje na vsebino njihove knjige in ni daljša od minute. Uporabiti morajo različne glasove, glasbo in zvočne učinke.
- Osmošolci si izberejo eno izmed prebranih knjig in jo temeljito preučijo, saj morajo nato v vrečko zbrati predmete (*a show bag*), s katerimi sošolcem na kreativen in zabaven način predstavijo vsebino knjige (npr. čarovniško palico za knjigo Harry Potter).
- Devetošolci si izberejo knjigo in njeno vsebino s pomočjo računalniškega programa predstavijo v "fotogodbi". Zberejo fotografije, ki predstavljajo zgodbo, in z njimi zgodbo obnovijo ali interpretirajo njeno razpoloženje in namen. Na koncu dodajo primerno glasbo in izdelek predstavijo drugim.

Skozi vse te dejavnosti so učenci izpostavljeni obilici različnih zvrsti, oblik branja in slogov, izboljšajo si tudi bralni okus. Na ta način razširijo svoje splošno znanje, razširijo besedni zaklad in pridobijo znanje o različnih slogih ter oblikah literature.

7 RAZISKAVA O DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA

Opravljen je bila spletna raziskava na vzorcu osnovnošolskih knjižnic v Sloveniji. Povezava na anketo (s spremnim besedilom) je bila posredovana vsem vodjem študijskih skupin s prošnjo, da besedilo s povezavo na anketo posredujejo knjižničarjem v svoji regiji. Zbiranje anket je potekalo med 3. februarjem in 8. marcem 2016. V tem času je povezavo na anketo odprlo 177 šolskih knjižničarjev, 168 jo je začelo izpolnjevati, končalo jo je 131 šolskih knjižničarjev, delno izpolnjenih je bilo 20 anket.

Za izdelavo ankete in njene analize je bilo uporabljeno orodje za spletno anketiranje 1KA³⁴, ki omogoča izdelavo in oblikovanje spletnega vprašalnika, izvedbo spletne ankete ter urejanje in analizo podatkov. Za takšen tip ankete sem se odločila, ker je zaradi hitrejšega in lažjega odgovarjanja na vprašanja verjetnost sodelovanja večja.

7.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V programu knjižničnega informacijskega znanja (Steinbuch, 2009) je zapisano, da sta temelj šolske knjižnice usposobljen knjižničar in organizirana zbirka knjižničnega gradiva ter informacij za poučevanje in učenje, ki jo potrebujejo učenci, učitelji in drugi strokovni delavci šole. Šolski knjižničarji torej zbirajo, obdelujejo, izposojajo ter hranijo knjižno in neknjižno gradivo. Ker knjižnica deluje v kurikulumu kot celota, s svojimi storitvami omogoča in podpira učenje ter poučevanje, njena naloga pa je tudi razvijanje vseh vrst pismenosti ter spodbujanje branja. S programom knjižnično informacijsko znanje knjižnica razvija kompetence na področju branja, učenja in informacijske pismenosti. Knjižničar tako skupaj z učiteljem pomaga učencu doseči ključne kompetence. Pregled literature je pokazal, da se knjižničarji z učitelji resnično trudijo, da bi bile ure bibliopedagoškega dela zanimive za učence in predvsem, da bi predvsem pripomogle tudi k spodbujanju branja in razvijanju bralne kulture.

Poleg obveznega, načrtnega in sistematičnega bibliopedagoškega dela, ki je namenjeno spoznavanju učnih vsebin iz programa knjižničnega informacijskega znanja, veliko knjižničarjev učencem ponuja še druge dejavnosti, s katerimi želijo spodbuditi branje in jih motivirati za obisk knjižnice in uporabo njenega gradiva. Na spletnih straneh šolskih knjižnic in v reviji Šolska knjižnica lahko najdemo veliko različnih oblik dejavnosti. Predvidevam, da se knjižničarji pri iskanju novih idej poslužujejo teh možnosti, vendar to zahteva veliko časa. Zato jim želim ponuditi zbirnik dejavnosti za spodbujanje branja, saj ga še nikjer nisem zasledila.

³⁴ <https://www.1ka.si/>

7.2 NAMEN IN CILJI NALOGE

Odločila sem se, da opravim raziskavo med osnovnošolskimi knjižničarji. Z raziskavo želim ugotoviti, katere so najpogostejše oblike dejavnosti, kje knjižničarji dobijo ideje zanje, kako pogosto jih izvajajo, kako velike so skupine obiskovalcev in na kakšen način povabijo učence k dejavnostim. Pri dejavnostih za spodbujanje branja me je predvsem zanimal čim večji nabor različnih dejavnosti in opis le-teh, saj želim v svojem magistrskem delu zbrati opise različnih dejavnosti, ki bi jih lahko knjižničarji uporabili pri svojem delu. Zanimalo me je še, za katero starostno skupino organizirajo več dejavnosti in zakaj ter koliko knjižničarjev organizira podobne dejavnosti tudi za odrasle (starše in delavce šole). Knjižničarje sem prosila tudi, da ocenijo vpliv nekaterih dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja. Želela sem še izvedeti, kdo jim pomaga pri izvedbi dejavnosti.

7.2.1 Hipoteze

Glede na namen in cilje magistrskega dela sem oblikovala (zastavila) naslednje hipoteze:

1. Knjižničarji v šolskih knjižnicah izvajajo različne dejavnosti za spodbujanje branja, prevladujejo pa že ustaljene.
2. Šolski knjižničarji na šolah z večjim številom učencev izvajajo več različnih dejavnosti.
3. Dejavnosti za spodbujanje branja se pogosteje izvajajo za učence prvega in drugega triletja.
4. Na pogostost izvajanja dejavnosti vplivajo prostorski pogoji, oprema knjižnice, spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev, odziv učencev.
5. Šolski knjižničarji organizirajo dejavnosti za spodbujanje branja tudi za starše, učitelje in druge delavce šole.
6. Šolski knjižničarji izvajajo dejavnosti za spodbujanje branja s pomočjo drugih strokovnih delavcev na šoli.

7.3 METODOLOGIJA

V raziskavi sem poleg študija virov in literature uporabila metodo ankete in njeno analizo. Rezultate sem primerjala in interpretirala. Za metodo ankete sem se odločila, ker sem na ta način v kratkem času dobila odgovore od velikega števila šolskih knjižničarjev.

Pri načrtovanju vprašalnika sem upoštevala hipoteze, ki sem jih želela preveriti. Pozorna sem bila na to, da vprašalnik ni bil preobsežen in bi večina šolskih knjižničarjev izpolnila anketo v celoti.

Del vprašalnika (tri vprašanja), ki se tiče bibliopedagoških dejavnosti, sem oblikovala na podlagi vprašalnika Nike Čelešnik (2011), ki ga je uporabila v svojem diplomskem delu Bibliopedagoško delo v drugem triletju osnovne šole. Razumljivost vprašalnika sem pred objavo preverila pri treh šolskih knjižničarkah z bibliotekarsko izobrazbo. Obsegal je 12 vprašanj, večinoma izbirnega tipa z možnostjo dodajanja lastnega odgovora, dve vprašanji sta bili odprtega tipa. Eno vprašanje vključuje stopenjsko lestvico.

Vzorec so predstavljale šolske knjižnice slovenskih osnovnih šol.

Za pomoč pri izvedbi ankete sem prosila svetovalko za knjižnično dejavnost pri Zavodu RS za šolstvo Romano Fekonja, ki mi je posredovala elektronske naslove vodij študijskih skupin. Vsem vodjem študijskih skupin je bila tako poslana prošnja, da šolskim knjižničarjem³⁵ iz njihove regije pošljejo spremno besedilo in povezavo na spletno anketo. Število šolskih knjižničarjev, ki so prejeli anketo, zato ni znano. Anketo je odprlo 177 šolskih knjižničarjev, 168 jo je začelo izpolnjevati, končalo jo je 131 šolskih knjižničarjev, delno izpolnjenih je bilo 20 anket. Analiza bo zajela le v celoti izpolnjene ankete.

³⁵ V šolskem letu 2014/2015 (po izjavi Romane Fekonja z dne 8. junija 2016) je na 479 osnovnih šolah zasedalo delovno mesto knjižničarja 709 delavcev (eno delovno mesto šolskega knjižničarja si lahko "deli" več zaposlenih delavcev na šoli). 184 šol ima sistemizirano vsaj eno polno delovno mesto knjižničarja, ki ga v 149 primerih tudi pokriva polno zaseden knjižničar.

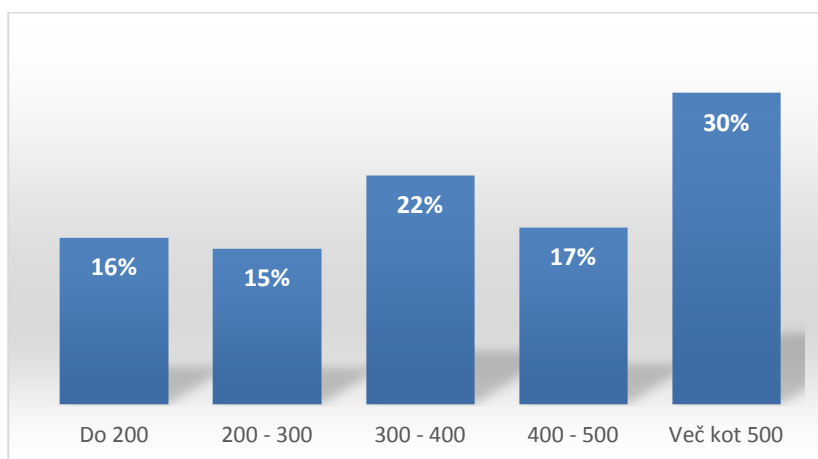
8 REZULTATI RAZISKAVE IN INTERPRETACIJA

Anketni vprašalnik je sestavljen iz več sklopov. Prvi sklop vsebuje le eno vprašanje, s katerim sem od anketirancev pridobila podatek o številu učencev oziroma velikosti šole.

Drugi sklop vprašanj se nanaša na izvajanje dejavnosti za spodbujanje branja, v tretjem sklopu so vprašanja o organizaciji teh dejavnosti, zadnji sklop pa se nanaša na izvajanje dejavnosti za odrasle.

8.1 ŠTEVILO UČENCEV NA ŠOLI

Velikost posamezne šole sem opredelila glede na število učencev, ki sem jih razdelila v več skupin.

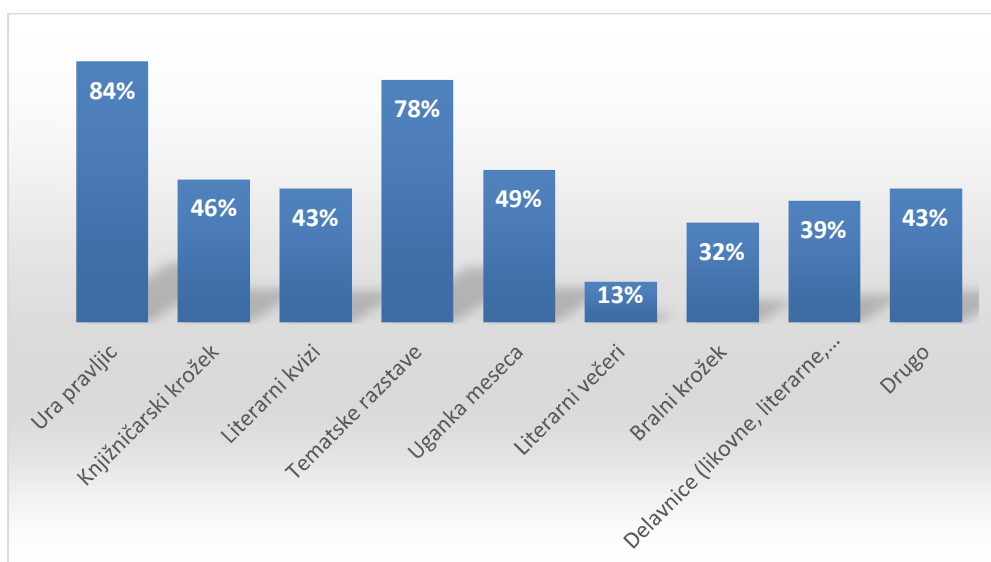
Slika 8: Število učencev na vaši šoli v tem šolskem letu

V anketi je sodelovalo 16 % (21) knjižničarjev iz šol, na katerih je do 200 učencev, 15 % (20) iz šol z od 200 do 300 učenci, 22 % (29) iz šol z od 300 do 400 učenci, 17 % (22) iz šol z od 400 do 500 učenci in 30 % (39) iz šol z več kot 500 učenci. Prevladujejo torej knjižničarji iz velikih šol.

8.2 OBLIKE DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE BRANJA

Različne dejavnosti na šoli imajo pomembno vlogo pri spodbujanju bralne motivacije. Z njimi na več načinov nagovarjamo mlade bralce k branju. Med ustaljenimi dejavnostmi v

osnovni šoli je predvsem bralna značka, večinoma pa tudi domače branje, ki je vezano na pouk in ga ne izvajajo knjižničarji, vendar pa zagotovijo dovolj izvodov knjig določenega naslova. Izkazalo se je, da bralno značko izvajajo prav na vseh osnovnih šolah³⁶, saj učence spodbuja k branju ves čas šolanja. Njena vloga in izziv je predvsem razvijanje takšnih načinov in oblik dela z mladimi bralci, ki bi jim poglobljali užitek pri branju (Jamnik, 2004). Zanimalo pa me je, katere so še druge dejavnosti, s katerimi knjižničarji učence motivirajo za branje. Šolskim knjižničarjem sem nekaj dejavnosti za spodbujanje branja ponudila vnaprej, to so predvsem ustaljene dejavnosti, ki so se najpogosteje pojavljale pri prebiranju literature. Bralne značke in domačega branja v tem naboru ni zaradi prej omenjenih ugotovitev. Nekaj knjižničarjev je bralno značko zapisalo pod drugo.

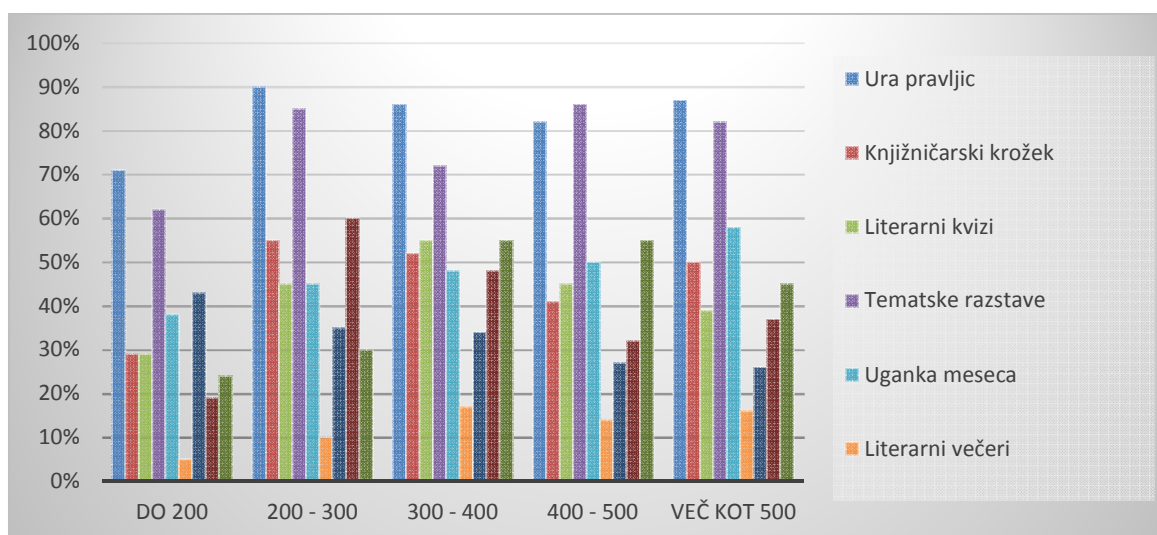

Slika 9: Oblike dejavnosti za spodbujanje branja

Med ponujenimi dejavnostmi za spodbujanje branja, ki jih izvajajo šolski knjižničarji, sta najpogostejši ura pravljič (84 %) in tematske razstave (78 %), sledijo uganka meseca (49 %), knjižničarski krožek (46 %), literarni kvizi (43 %), delavnice (39 %), bralni krožek (32 %) in na literarni večeri (13 %). Več kot tretjina (39 %) šolskih knjižničarjev poleg omenjenih izvaja tudi druge dejavnosti za spodbujanje branja. Od teh je najpogosteje, štirinajstkrat, (11 %) omenjena noč branja (poimenovana tudi noč knjige ali preživimo noč v šolski knjižnici), devetkrat (7 %) so knjižničarji omenili bralno značko, osemkrat (6 %) bereva skupaj (tudi bralni prijatelj, starejši beremo mlajšim), petkrat (4 %) knjižne čajanke, štirikrat (3 %) obiske

³⁶ Ta podatek sem pridobila pri pregledovanju spletnih strani osnovnih šol.

pisatelj, Našo malo knjižnico in mojo naj knjigo, trikrat (2 %) Rastem s knjigo. Po dvakrat so omenjene naslednje dejavnosti: beremo skupaj, predstavitev novih knjig, projekt medgeneracijskega branja, bralni večeri, pogovori o knjigah, bralni maratoni, knjižna menjalnica in sodelovanje v mednarodnih projektih. Večje število dejavnosti se pojavi le enkrat: debatni klub, bralna mapa, beremo pod lipo, mega kviz, projekt bralne pismenosti, Planetu Zemlja prijazna šola z dejavnostjo Eko beri, bralni mesec knjige, branje v knjižnici v času podaljšanega bivanja, pravljíčno branje, priprava dramske predstave ob zaključku bralne značke, vsak drugi mesec intenzivna izposoja z raznimi aktivnostmi, kozarec idej, mesečni bralni kviz iz različnih predmetnih področij in aktualnih dogodkov, obeleževanje obletnic, bralni nahrbtnik od 1. do 4. razreda, na obisk pridejo otroci iz vrtca, Marjetica (podobna Knjigobubam, vendar jo organizirajo po svojih željah, izbirajo knjige in dejavnosti ob prebrani knjigi), sodelovanje s splošno knjižnico (na šolo pridejo izvajati ure pravljíc ali v mesecu kulture o Prešernu), branje za fante (z moškim bralnim modelom), beremo s tačkami pomagačkami, okrogle mize, knjiga meseca, projekt branja s starši, bralna značka za zaposlene, bralni tedni na šoli, bralci bralcem, organiziranje filmskih in gledaliških predstav, srečevanje bralnih klubov starejših in učencev 3. triletja.

Slika 10: Oblike dejavnosti glede na velikost šole

Zanimalo me je, če so kakšne razlike v izvajanju dejavnosti glede na velikost šole. Slika 10 prikazuje oblike dejavnosti glede na velikost šole. Uro pravljíc najpogosteje izvajajo na šolah z od 200 do 300 učenci (90 % knjižničarjev, ki delajo na teh šolah), ravno tako se knjižničarski krožek (55 %) in razne delavnice (60 %), literarni kvizi (55%) ter literarni večeri

(17 %) najpogosteje izvajajo v šolah z od 300 do 400 učenci, tematske razstave v šolah z od 400 do 500 učenci (86 %), uganka meseca v največjih šolah (58 %), bralni krožek pa najpogosteje izvajajo na manjših šolah (43 %).

Knjižničarje, ki so pri prejšnjem vprašanju izbrali odgovor drugo, sem pozvala, da dejavnosti opišejo. Sledi povzetek njihovih odgovorov:

Bralna noč/noč branja se začne v petek popoldan in traja do naslednjega dne (otroci prespijo v šoli). Najpogosteje je pogoj za sodelovanje prebrana knjiga na določeno temo. Učenci različnih razredov preživijo popoldne in noč v šoli ob dejavnostih, ki so v povezavi s knjigo. Učence želijo na čim bolj kreativen način navdušiti za branje in širjenje bralne kulture, zato jim pripravijo različne ustvarjalne dejavnosti (delavnice, branje in ustvarjanje), povezane z določeno tematiko.

Čajanke za učence potekajo navadno v popoldanskem času. Starost otrok je različna. Nekateri knjižničarji čajanke pripravljajo za starejše učence, drugi za mlajše. Pri mlajših učencih čajanke potekajo ob branju pravljic in zgodb, starejši učenci pa se predvsem pogovarjajo. Teme pogovorov so različne. Na čajankah si izmenjujejo mnenja o prebranih knjigah, predstavljajo novosti, včasih celo izpeljejo dramsko improvizacijo znanih pravljic, odlomkov, utrinke iz življenja literarnih junakov ipd. Pogovarjajo se tudi o avtorjih, literarnih junakih in literarnih zvrsteh. Knjige izbirajo glede na starost in interes učencev. Ob branju in pogovoru pijejo čaj in se posladkajo s pecivom ali keksi.

Mesečni bralni kviz iz različnih predmetnih področij in aktualnih dogodkov pripravljajo strokovni delavci, in sicer posebej za učence od 2. do 5. razreda in učence od 6. do 9. razreda. Besedilu sledijo naloge (vprašanja različnega tipa, med učenci je še posebej priljubljena križanka). Cilji bralnega kviza so: zabavno učenje, preverjanje razumevanja, sporočanje bistva in kritično mišljenje. Vsak mesec trem učencem, ki imajo srečo pri žrebu, podelijo knjižno nagrado in še kakšno malenkost. Podelitev izvedejo v času malice ob prisotnosti vseh učencev, kar je za njih še dodatna motivacija. Seznam nagrajencev z njihovimi fotografijami objavijo na spletni strani šole. Bralni kviz je med učenci zelo priljubljen, zato ga izvajajo že drugo šolsko leto. Učenci ga rešujejo v šolski knjižnici.

Moja naj knjiga – učenci mesečno v škatlo v knjižnici oddajo glasovalni listek s podatki o prebrani knjigi, razložijo, zakaj so jo izbrali, in tako glasujejo ter priporočajo knjigo v branje tudi drugim bralcem. Na listek napišejo tudi svoje ime in razred. Konec meseca glasove pregledajo, preštejejo in izžrebajo bralca/bralco glasovalko in ju nagradijo s simbolično nagrado. Podatke o knjigah meseca (za učence od 1. do 5. razreda in od 6. do 9. razreda) objavijo v šolskem mesečniku. Učenci sami pregledajo glasove in napišejo poročilo.

Branje za fante, ki se mesečno zberejo v šolski knjižnici (za dekleta je takrat knjižnica zaprta) in berejo skupaj z učiteljem in športnim novinarjem Petrom Kavčičem. Teme so izbrane glede na bralne interese fantov (stripi, šport, športniki, strašne zgodbe ...).

Pravljичne ustvarjalnice – učenci druge triade (tisti, ki želijo) berejo mlajšim in se s pravljicami predstavijo učencem v podaljšanem bivanju. Isti učenci po pouku dežurajo v knjižnici. Spoznavajo knjižnico in delo v njej (ovijanje, lepljenje signaturnih nalepk, izposoja, pospravljanje knjižnega gradiva po policah, pomoč mlajšim pri izbiri ...), spoznajo osnovne zahteve pri pripravi razstav, obvestil na panoju, kvizov, žrebanju mesečnih ugank in igralnih ur s knjigo.

Bralni nahrbtnik imajo učenci od 1. do 4. razreda. V vsakem razredu so trije nahrbtniki, ki krožijo med učenci na teden dni (pri nekaterih dlje). V vsakem nahrbtniku so štiri knjige za otroke in tudi knjiga za starše (strokovna; nekaj v o vzgoji, učnih težavah, branju ...). Najmanj dvakrat na leto knjige zamenjajo.

Spominski dnevi – knjižničarke v sodelovanju z učenci pripravijo plakate, s katerimi obeležijo spominski dan, poiščejo ustrezno literaturo in pripravijo razstavo. Kratek povzetek dogajanja prikažejo na spletni strani šole in preberejo po šolskem radiu.

Berimo skupaj je projekt, namenjen učencem 4. in 5. razreda ter njihovim staršem, ki se srečajo dvakrat letno, ko z mentorjem in s knjižničarko poustvarjajo skupno prebrane knjige. Podobno potekajo tudi pogovori o knjigah za učence in starše, predvsem kot priporočilo za (skupno) branje.

Projekt Berem, pišem, razumem, doživljam zajema razvijanje bralne pismenosti v najširšem pomenu besede, saj se vanj vključujejo tako dejavnosti kot spremljanje in vrednotenje testiranj.

Kozarec idej – na listkih so napisani naslovi dobrih knjig, ki niso več veliko brane. Če učenec nima ideje, kaj bi bral, izžreba listek z idejo.

Bralni mesec knjige – učenci poleg bralne značke preberejo še katero od novejših knjig različnih kvalitetnih knjižnih zbirk, odgovorijo na priložena vprašanja, na koncu sledi žrebanje nagajencev.

Mega kviz je državni kviz, ki ga učenci rešujejo predvsem v 7. razredih, lahko pa tudi v ostalih. Povezuje se s predmeti, ki se jih dotika tematika. Vprašalnike večinoma dobijo v splošni knjižnici, kamor tudi pošljejo rešitve.

Bralni prijatelj/Bereva skupaj/Starejši beremo mlajšim – starejši učenci pomagajo mlajšim pri branju za bralno značko (predvsem tistim, ki doma nimajo spodbudnega okolja), jim priporočajo knjige v branje ipd.

Cela šola bere – od šole do šole različno določajo termine (npr. dva tedna v letu pri vsaki uri, enkrat na štirinajst dni) in takrat vsi na šoli berejo približno 10 minut.

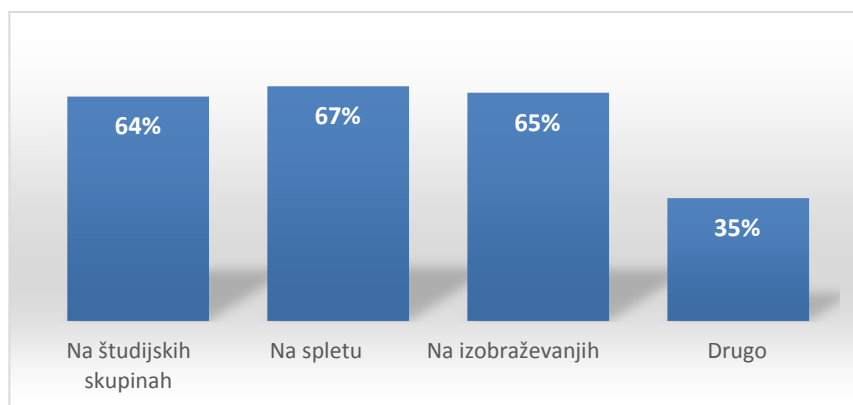
Bralni klub – učenci pod mentorstvom knjižničarke preberejo knjigo in se nato o njej pogovarjajo s skupino odraslih.

Bralna značka za zaposlene – poteka zvečer v obliki pogovora o prebranem.

Bralci bralcem – na stebrih v knjižnici so nalepljeni listi z mnenji učencev o prebranih knjigah.

8.3 NAČINI PRIDOBIVANJA IDEJ ZA DEJAVNOSTI

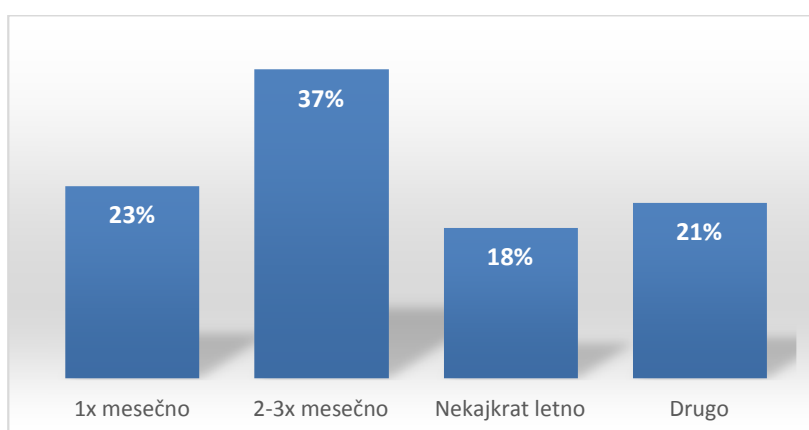
Pomemben dejavnik pri spodbujanju bralne motivacije je pripravljenost knjižničarjev, da na različne načine iščejo poti do mladih bralcev in ne ostajajo le pri preizkušanih in ustaljenih dejavnostih. Možnosti za pridobivanje novih idej za izvajanje dejavnosti ni malo. Z raziskavo sem želela ugotoviti, kje jih knjižničarji najpogosteje dobijo.

Slika 11: Kje dobite ideje za te dejavnosti?

Rezultati so pokazali, da približno dve tretjini vprašanih poišče ideje za dejavnosti na spletu (87), le nekoliko manj (84) jih dobi na izobraževanjih in (82) na študijskih skupinah, dobra tretjina (45) knjižničarjev pa med drugim razvija lastne ideje, si pomaga z literaturo, dobi nasvete od sodelavcev, izhaja iz potreb in želja učencev, dejavnosti usklajuje s šolskimi projekti in prednostno nalogo, sodeluje s splošno knjižnico, ideje pa najdejo tudi v ciljih književne vzgoje.

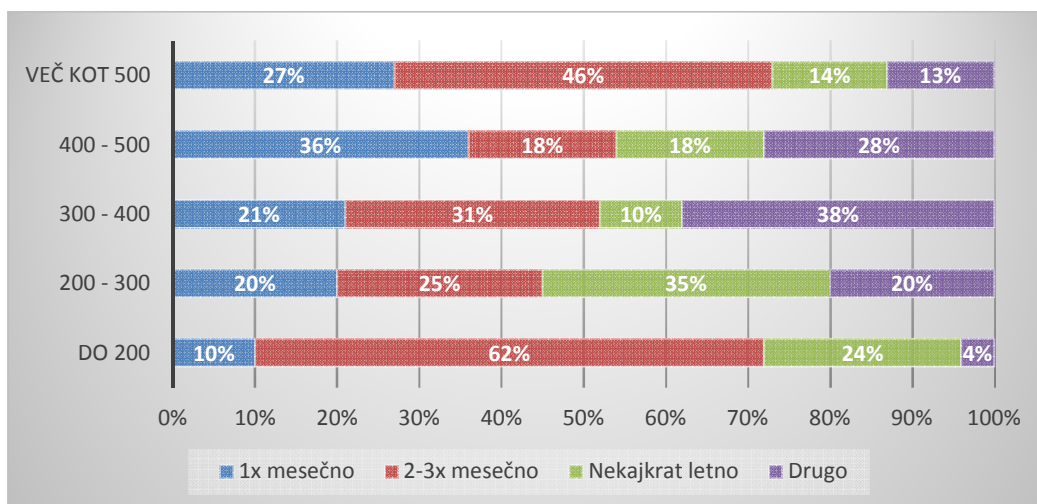
8.4 POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI

Slika 12: Pogostost izvajanja dejavnosti

Zanimalo me je, kako pogosto šolski knjižničarji izvajajo dejavnosti za spodbujanje branja. Enkrat mesečno dejavnosti za spodbujanje branja izvaja 23 % (30) knjižničarjev, od dvakrat do trikrat mesečno 37 % (48) in nekajkrat letno 18 % (24) knjižničarjev. Preostali knjižničarji izvajajo dejavnosti: dnevno 6 % (8), tedensko 5 % (6) in vse od naštetega, saj je

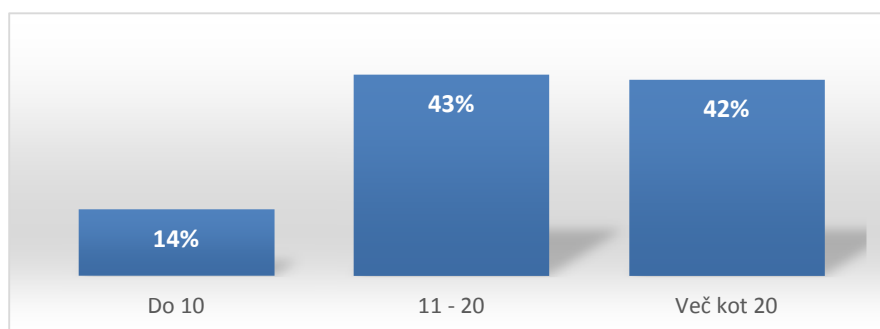
pogostost odvisna od dejavnosti 11 % (15). Večji projekti, kot je Noč v knjižnici, se izvajajo enkrat letno. Mesečno knjižničarji pripravljajo knjižne uganke in tematske razstave, tedensko imajo npr. knjižničarski krožek ali bralno značko. V šolskih knjižnicah, kjer je takih dejavnosti veliko, te potekajo skoraj vsak dan.

Slika 13: Pogostost izvajanja dejavnosti glede na velikost šole

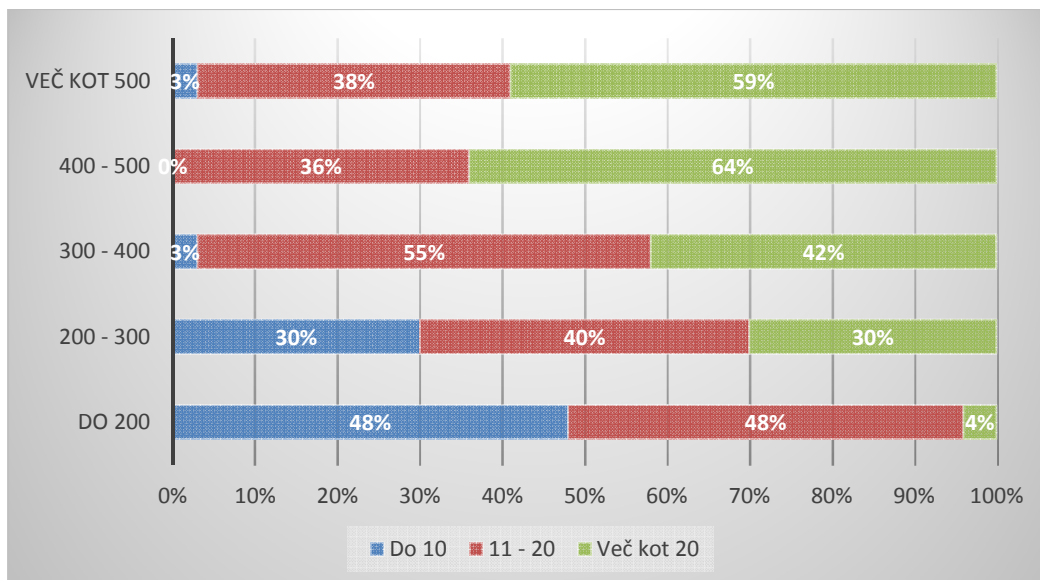
Z grafa je razvidno, da v šolah z največ 200 učenci (62 %) ter v šolah z več kot 500 učenci (46 %) najpogosteje izvajajo dejavnosti od dvakrat do trikrat mesečno. Šole, ki imajo od 200 do 300 učencev, večinoma izvajajo dejavnosti nekajkrat letno (35 %), na šolah, ki imajo od 300 do 400 učencev, dejavnosti največkrat potekajo tedensko ali dnevno oziroma odvisno od dejavnosti (38 %). Mesečno izvajanje dejavnosti (36 %) je najpogostejši izbor knjižničarjev na šolah, kjer je od 400 do 500 učencev.

8.5 ŠTEVILO UDELEŽENCEV DEJAVNOSTI

Slika 14: Število udeležencev dejavnosti

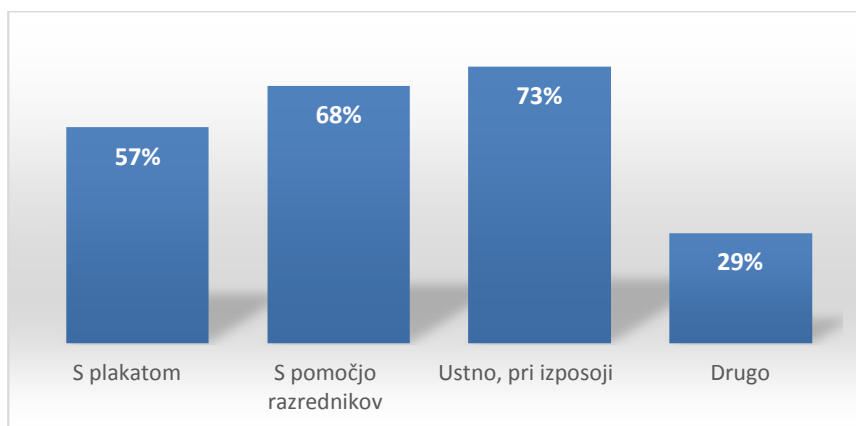
Na vprašanje o številu udeležencev je odgovorilo 129 šolskih knjižničarjev. Skoraj polovica (56) jih ima pri dejavnostih od 11 do 20 obiskovalcev, le nekaj manj knjižničarjev (55) ima več kot 20 obiskovalcev, 18 šolskih knjižničarjev ima do 10 obiskovalcev.

Slika 15: Število udeležencev dejavnosti glede na velikost šole

Na sliki 15 je predstavljeno število udeležencev dejavnosti glede na velikost šole in ne preseneča, da ima skoraj polovica knjižničarjev (48 %) z manjših šol (do 200 učencev) pri svojih dejavnostih do 10 učencev. Enako število knjižničarjev (48 %) ima od 11 do 20 obiskovalcev. Pri knjižničarjih v šolah, kjer imajo od 200 do 300 učencev, so najpogostejše skupine, v katerih je od 11 do 20 učencev (40 %). Enako je na šolah, kjer imajo od 300 do 400 učencev, (55 %). Druge šole imajo na dejavnostih večinoma več kot 20 obiskovalcev (64 % na šolah, kjer je od 400 do 500 učencev, in 59 % na šolah z več kot 500 učenci), kar je seveda pričakovano.

8.6 NAČINI OBVEŠČANJA

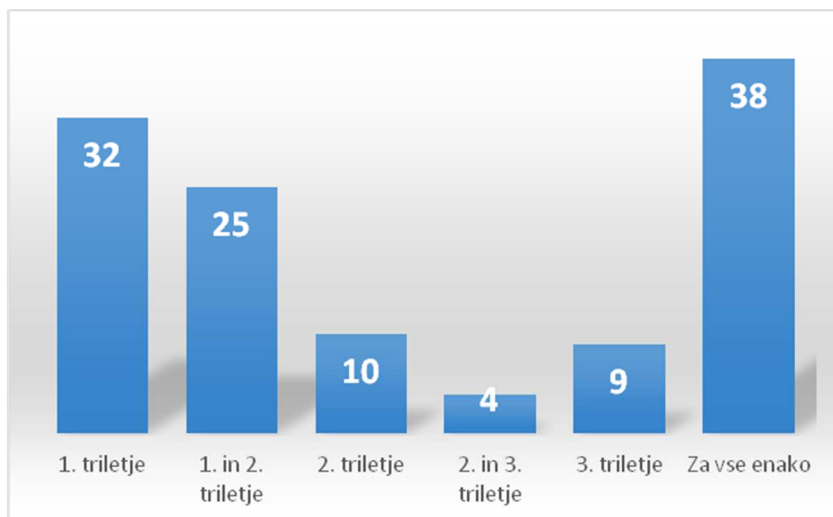

Slika 16: Načini obveščanja

Šolski knjižničarji učence vabijo k dejavnostim na različne načine. Zanimalo me je, kateri so ti načini, in jim že vnaprej ponudila tri možnosti. Dobljeni rezultati so pokazali, da o dejavnostih učence obveščajo predvsem ustno, pri izposoji (73 %), s pomočjo razrednikov (68 %) in s plakati (57 %). Poleg naštetih možnosti učence obveščajo še preko šolske spletne strani, šolskega radia, oglasne deske, elektronske pošte, z obiskom v razredu, s pisnimi vabili, pri urah knjižničnih informacijskih znanj, pravijo pa tudi, da se glas o dobrih dejavnostih sliši med učenci, ki nato sledijo zgledu. Pokazalo se je tudi, da knjižničarji pri obveščanju uporabljajo različne pristope, ki so odvisni tudi od dejavnosti, h kateri vabijo.

8.7 STAROSTNE SKUPINE PRI DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA

Na vprašanje Za katero starostno skupino organizirate **več** dejavnosti? je odgovorilo 118 šolskih knjižničarjev. Zanimali so me razlogi za takšno odločitev. Namenoma nisem vnaprej ponudila možnih odgovorov, saj sem želela, da knjižničarji sami zapišejo starostne skupine. Odločitev se je izkazala za pravilno, saj sama najbrž ne bi predvidela vseh kombinacij, ki so jih zapisali anketirani.

Slika 17: Starostne skupine pri dejavnostih za spodbujanje branja

Raziskava je pokazala, da 32 šolskih knjižničarjev organizira več dejavnosti za spodbujanje branja za učence prvega triletja. Razloge za takšno odločitev, ki so jih navedli, lahko strnemo v tri sklope:

- učenci radi prihajajo, radi poslušajo in berejo zgodbe in pravljice ter ustvarjajo, so bolj dojemljivi;
- njihov urnik je manj natrpan, zato je za njih dejavnosti lažje izpeljati;
- navajanje na redno obiskovanje knjižnice, razvijanje interesa za branje.

25 šolskih knjižničarjev organizira več dejavnosti za spodbujanje branja za učence prvega in drugega triletja. Razlogi so podobni:

- učenci so zaradi krajših urnikov časovno manj omejeni, zato je organizacija lažja;
- v tej starosti so učenci bolj motivirani in radi sodelujejo pri aktivnostih.

10 šolskih knjižničarjev organizira več dejavnosti za spodbujanje branja za učence drugega triletja. Razlogi:

- učenci so radovedni, bolj motivirani ter dobri in pridni bralci;
- kljub temu, da postajajo samostojni, se pozna upad števila bralcev, zato potrebujejo veliko spodbude za branje.

4 šolski knjižničarji organizirajo več dejavnosti za spodbujanje branja za učence drugega in tretjega triletja. Razlogi:

- zanimanje za knjige in branje se pri tej starosti zmanjšuje;
- učenci imajo tehniko branja usvojeno, zato je lahko narava dela drugačna (nadgradnja), dejavnosti je lažje vplesti v učni načrt.

9 šolskih knjižničarjev organizira več dejavnosti za spodbujanje branja za učence tretjega triletja. Razlogi:

- pri teh učencih interes za branje upada,
- nekateri knjižničarji tudi poučujejo te učence in se lažje medpredmetno povežejo z drugimi učitelji.

38 šolskih knjižničarjev se trudi, da so dejavnosti za spodbujanje branja enakomerno razporejene med vse učence, seveda primerne glede na starost ter diferencirane glede na bralni interes in sposobnosti.

8.8 VPLIV DEJAVNIKOV NA POGOSTOST IZVAJANJA DEJAVNOSTI

Na število in pogostost izvajanja dejavnosti za spodbujanje branja vplivajo različni dejavniki. Med njimi se v literaturi najpogosteje omenjajo prostorski pogoji in oprema knjižnice. Zasledila sem tudi druge dejavnike, med katerimi sem izbrala še spodbudo in podporo s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev in odziv učencev. Vsi ti dejavniki se v literaturi omenjajo kot pomembni. S tega vidika me je zanimalo, kateri dejavnik od navedenih ima po mnenju šolskih knjižničarjev največji vpliv. Za določanje vpliva so anketirani lahko označili eno od štirih možnosti: sploh ne vpliva, ne vpliva, vpliva in zelo vpliva. Dobljene rezultate predstavlja preglednica 1, v kateri je razvidno, da vsi navedeni dejavniki po mnenju šolskih knjižničarjev vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti.

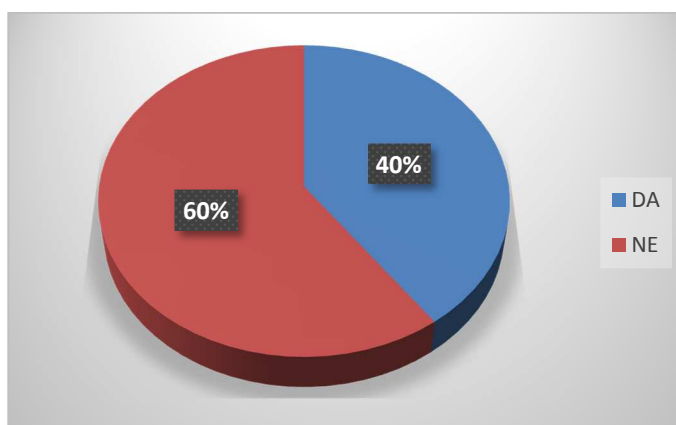
Preglednica 1: Vpliv dejavnikov na pogostost izvajanja dejavnosti

	Sploh ne vpliva	Ne vpliva	Vpliva	Zelo vpliva
Prostorski pogoji	9 %	9 %	49 %	33 %
Oprema knjižnice	6 %	8 %	52 %	34 %
Spodbuda in podpora s strani vodstva šole	5 %	10 %	48 %	38 %
Sodelovanje učiteljev	2 %	7 %	45 %	45 %
Odziv učencev	1 %	0 %	40 %	59 %

Po mnenju šolskih knjižničarjev ima na pogostost izvajanja dejavnosti od vseh dejavnikov največji vpliv odziv učencev (59 % - zelo vpliva, 40 % - vpliva). Tudi drugi dejavniki imajo velik vpliv: sodelovanje učiteljev (45 % - zelo vpliva, 45 % - vpliva), spodbuda in podpora s strani vodstva šole (38 % - zelo vpliva, 48 % - vpliva), oprema knjižnice (34 % - zelo vpliva, 52 % - vpliva) in prostorski pogoji (33 % - zelo vpliva, 49 % - vpliva). Pravzaprav se v anketi noben dejavnik ni izkazal kot nepomemben.

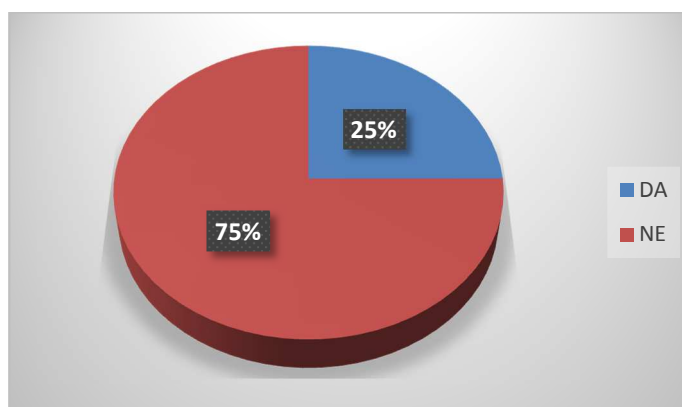
8.9 ORGANIZACIJA DEJAVNOSTI ZA ODRASLE

Učitelji in starši so pomemben vezni člen pri spodbujanju mladih bralcev za branje. Ni naključje, da šolski knjižničarji želijo tudi pri njih spodbuditi zavest o velikem pomenu branja, zato pripravljajo dejavnosti tudi zanje. Z udeležbo na takšnih dejavnostih pokažejo svoj odnos do branja in tako večinoma nenačrtovano vplivajo na otroke, ki ta odnos lahko zaznajo.

Slika 18: Organiziranje dejavnosti za učitelje in druge delavce šole

Šolskih knjižničarjev, ki organizirajo dejavnosti za spodbujanje branja tudi za učitelje in druge delavce šole, ni malo, saj je takih kar 40 % (52).

Slika 19: Organiziranje dejavnosti za starše

Četrtnina (32) šolskih knjižničarjev organizira dejavnosti za spodbujanje branja tudi za starše.

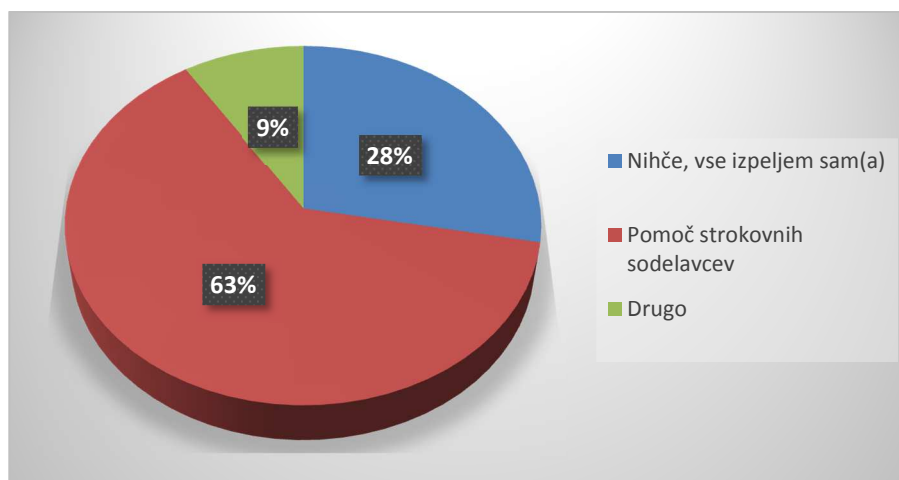
Preglednica 2: Izvajanje dejavnosti za odrasle

Ali organizirate dejavnosti za spodbujanje branja tudi za učitelje in druge delavce šole?	Ali organizirate dejavnosti za spodbujanje branja tudi za starše?			Skupaj
		DA	NE	
	DA	22	30	52
	NE	10	67	77
	Skupaj	32	97	129

Iz preglednice 2 lahko razberemo, da 17 % (22) knjižničarjev organizira dejavnosti tako za starše kot za učitelje in delavce šole, 8 % (10) je takih, ki organizirajo dejavnosti samo za starše, ter 23 % (30) takih, ki organizirajo dejavnosti samo za učitelje in delavce šole. Več kot polovica šolskih knjižničarjev ne organizira dejavnosti za odrasle.

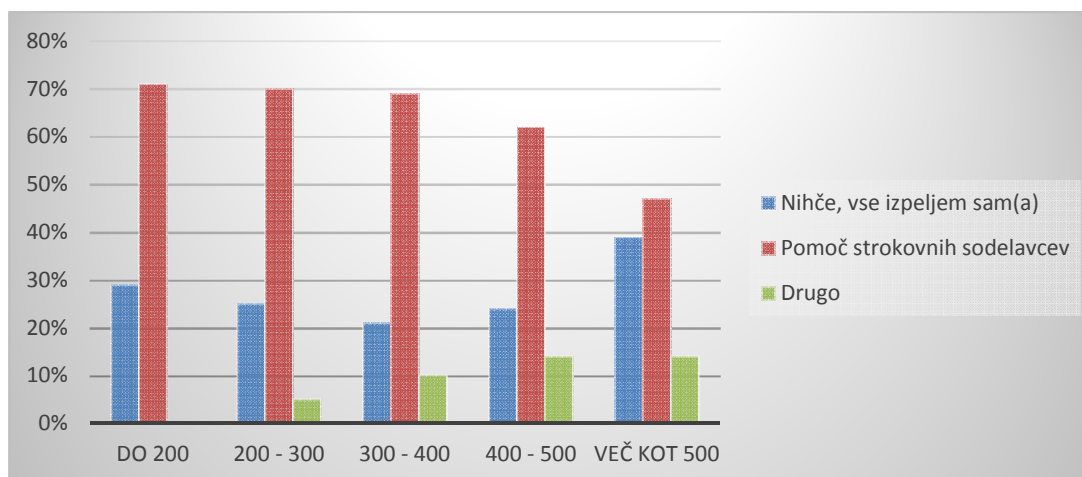
8.10 POMOČ KNJIŽNIČARJEM PRI IZPELJAVI DEJAVNOSTI

Šolski knjižničarji brez podpore sodelavcev in vodstva šole težko uresničijo svoje ideje, s katerimi želijo izboljšati motivacijo za branje. Organizacija večjih dogodkov v knjižnici ali vpeljava različnih aktivnosti v pouk zahteva od knjižničarja več truda, zato je pomoč dobrodošla. Kljub temu pa nekateri ne želijo ali ne potrebujejo pomoči pri svojem delu.

Slika 20: Pomoč knjižničarjem pri izpeljavi dejavnosti

Zbrani rezultati so pokazali, da imajo pri organizaciji dejavnosti močno vlogo učitelji in drugi strokovni delavci šole (63 %), ki knjižničarjem največkrat priskočijo na pomoč, presenetljivo pa dobra četrtina (28 %) knjižničarjev vse dejavnosti izpelje samostojno, ne da bi jim kdo pomagal. Preostali knjižničarji (9 %) omenjajo tudi učence knjižničarskega krožka in da je pomoč odvisna od vrste dejavnosti.

Slika 21: Pomoč knjižničarjem glede na velikost šole

Ker knjižničarjev, ki pri organizaciji in izpeljavi dejavnosti nimajo pomoči, ni malo, me je zanimalo, kakšen je njihov delež glede na velikost šole. Primerjava je dala zanimive rezultate. Največ knjižničarjev (39 %), ki sami izpeljejo dejavnosti za spodbujanje branja, je

na velikih šolah, najmanj (21 %) pa na šolah z od 300 do 400 učenci. Največ knjižničarjev (71 %), ki jim pomagajo sodelavci, je na šolah z do 200 učenci, najmanj (47 %) pa na šolah z več kot 500 učenci.

9 RAZPRAVA

Šolska knjižnica igra pri motivaciji za branje pomembno vlogo. Tega se zavedajo tudi šolski knjižničarji. Branje je zelo pomembno za življenje in osebni razvoj, hkrati pa je tudi glavno sredstvo pri učenju. S tem, ko dosežemo, da učenci berejo v svojem prostem času, pripomoremo tudi pri branju za učenje.

V anketi je sodelovalo največ knjižničarjev z večjih šol in lahko predvidevam, da so anketo reševali knjižničarji, ki takšne dejavnosti izvajajo. To vsekakor deloma vpliva tudi na rezultate. Pri tem je treba upoštevati tudi, da na manjših šolah nimajo polno zaposlenega knjižničarja in da si na nekaterih šolah delovno mesto "deli" več zaposlenih. Organizacija je v teh primerih zahtevnejša in lahko predpostavljam, da na teh šolah redkeje organizirajo dejavnosti za spodbujanje branja. To je najbrž tudi razlog, da se niso odločili za reševanje ankete.

Z vprašanji v anketi sem želela od knjižničarjev pridobiti informacije o organizaciji in izvajanju dejavnosti za spodbujanje branja, predvsem tistega za razvedrilo in užitek. Izkazalo se je, da se šolski knjižničarji zavedajo pomena aktivnosti, ki jih pripravljajo za obiskovalce in s katerimi jih poskušajo pritegniti k branju. Ne preseneča, da med že ustaljenimi dejavnostmi, ki sem jih ponudila knjižničarjem, prevladujeta ura pravljic in tematske razstave, vendar tudi druge dejavnosti ne zaostajajo. Razveseljivo je dejstvo, da več kot tretjina šolskih knjižničarjev ob ustaljenih dejavnostih učencem ponuja tudi drugačno motivacijo za branje. S tem se je potrdila moja prva hipoteza, v kateri sem predvidevala, da knjižničarji v šolskih knjižnicah izvajajo različne dejavnosti za spodbujanje branja, prevladujejo pa take, ki so že ustaljene. Presenetilo me je resnično veliko število različnih dejavnosti, ki jih knjižničarji ponujajo učencem na nekaterih šolah. Zaradi velikega števila teh dejavnosti lahko vsakdo najde aktivnost, ki mu ustreza. Med njimi je največkrat navedena Noč branja, ki jo v zadnjih nekaj letih izvaja vedno več šol in je za bralce pravzaprav velika nagrada. Med odgovori je bil tudi tale zapis o noči branja: "... v glavnem

noči branja so čudovite." Na nekaterih šolah jo izvedejo celo večkrat v istem šolskem letu za različne starostne skupine. Med drugimi dejavnostmi je nekajkrat omenjena tudi bralna značka. Zaradi že omenjenih razlogov je na seznam ustaljenih dejavnosti nisem uvrstila. Menim pa, da knjižničarji, ki so bralno značko zapisali med preostale dejavnosti, tej posvečajo veliko pozornosti. Če način dela prilagodimo interesom, željam in sposobnostim svojih učencev, smo lahko zelo uspešni. Odločilen in najpomembnejši pogoj za uspešnost branja za bralno značko je prost izbor knjig (Jamnik, 2004).

Knjižničarje sem prosila za natančnejši opis dejavnosti, ki jih izvajajo in so jih zapisali pod *drugo*. Zavedala sem se, da opisi ne bodo zelo izčrpni, vendar sem vseeno tvegala. Izkazalo se je, da sem imela prav. Večina odgovorov je res bilo skopih, a sem vseeno lahko izluščila bistvo in dejavnosti na kratko opisala. Vendar pa je bilo nekaj odgovorov podrobnejših in sem jih zapisala v celoti.

Pri pregledovanju spletnih strani osnovnošolskih knjižnic sem našla večino dejavnosti, ki so jih pri vprašanju o oblikah dejavnosti pod *drugo* navedli knjižničarji. Nekatere od njih so mi bile popolnoma neznane. Med njimi sta me najbolj navdušili branje za fante in kozarec idej. Veliko knjižničarjev in strokovnjakov namreč opaža, da fantje redkeje obiščejo knjižnico, čeprav tega ne moremo posploševati na vse otroke. Sullivan (2010; v Andrejčič, 2013) pravi, da je rešitev v spodbujanju širšega nabora knjig, med katerimi naj bodo tudi manj zahtevne. Te so fantom razumljivejše in privlačnejše, zato tudi lažje doživijo branje kot prijetno izkušnjo.

Če primerjamo velikost šole in ponujene dejavnosti za spodbujanje branja, ne opazimo bistvene razlike in lahko zaključimo, da se na različno velikih šolah najpogosteje izvajajo ure pravljic in tematske razstave. Težko pa to rečemo za dejavnosti, ki so jih knjižničarji zapisali pod *drugo*. Okrog polovica knjižničarjev je na šolah z več kot 300 učenci naštel večje število dejavnosti, medtem ko je na manjših šolah takšnih manj kot tretjina. Glede na to, da je z majhnih šol v anketi sodelovalo manjše število knjižničarjev, lahko upravičeno sklepamo, da so anketo reševali knjižničarji tistih šol, kjer dejavnosti izvajajo. Hipotezo, v kateri sem predvidevala, da šolski knjižničarji na šolah z večjim številom učencev izvajajo več različnih dejavnosti, lahko zato delno potrdim.

Čeprav moj namen ni bil ugotavljati števila knjižničarjev, ki organizirajo dejavnosti za spodbujanje branja, lahko na tem mestu izrazim pomislek glede knjižničarjev, ki se niso odločili sodelovati v anketi. Razlogi za takšno odločitev so seveda različni, gotovo pa je eden izmed njih tudi ta, da dejavnosti za spodbujanje branja ne izvajajo. Kolikšno je število takšnih knjižničarjev, je seveda težko izvedeti. Res je, da nekateri knjižničarji več časa posvečajo informacijskemu opismenjevanju učencev (ki je seveda tudi pomembno), ne pa toliko motivaciji za branje.

Rezultati so pokazali, da knjižničarji na različne načine iščejo ideje za nove dejavnosti. Presenetljivo je, da jih največ išče nove zamisli po spletu, seveda pa je veliko tudi takih, ki si izmenjajo izkušnje na izobraževanjih in študijskih skupinah. Nekateri od preostalih anketirancev pa so zapisali:

- "Sama iščem knjige s kvizi, pomagam si z ugankami in revijami, križanke, učbeniki, priročniki."
- "Sama jih razvijam, uporabim lastno domišljijo, vključujem aktualnosti."
- "Preverjene ideje priredim tudi po svoje."
- "Pogovori s kolegi (knjižničarji)."
- "Največkrat izhajamo iz potreb in želja učencev, pri tem pa se trudimo biti izvirni in ustvarjalni, vedno dejavnosti uskladimo tudi s šolskim projektom in prednostnimi nalogami šole."
- "Lastna aktivnost, vedoželjnost in osebno izpopolnjevanje."

Včasih seveda tudi ni potrebe po uvajanju novosti, dokler smo uspešni pri obstoječih. Učence namreč nenehno spreminjanje tudi zmede. Pri uvajanju novih dejavnosti je zato potrebna zmernost. Knjižničarji včasih potrebujejo nove zamisli tudi za popestritev že obstoječih dejavnosti.

Vse te dejavnosti za spodbujanje branja, ki jih izvajajo šolski knjižničarji, je seveda treba načrtovati in jih zapisati v letni delovni načrt, kjer so predstavljene tudi vse druge aktivnosti. Če so dejavnosti načrtovane, je tudi večja možnost, da lahko računamo na podporo vodstva in svojih sodelavcev. Tako si jih lahko tudi enakomerno razporedimo. Izkušnje pa kažejo, da popolnoma vse težko načrtujemo vnaprej in se je treba prilagoditi razmeram. Knjižničar, ki

bo med šolskim letom dobil priložnost za izvedbo zanimive dejavnosti, najbrž ne bo čakal do naslednjega šolskega leta in jo izvedel, šele ko bo zapisana v letnem delovnem načrtu.

Od sodelujočih v anketi le slaba petina izvaja dejavnosti nekajkrat letno (največ takih je na šolah z od 200 do 300 učenci), preostali pa pogosteje, nekateri celo dnevno. Vsi vprašani, ki so izbrali odgovor drugo, so navedli tedensko ali dnevno izvajanje. Najpogosteje je to na šolah z od 300 do 400 učenci. Glede na veliko število dejavnosti, ki so jih knjižničarji navedli pri drugem vprašanju, je to seveda pričakovano. S tem pridobijo učenci, ki se dejavnosti udeležujejo.

Vprašanje o velikosti skupin obiskovalcev pri dejavnostih je bilo morda postavljeno premalo natančno. Zato lahko samo predvidevam, da so knjižničarji pri tem vprašanju navedli število, ki je najbolj pogosto oziroma povprečje. Seveda se število učencev spreminja glede na dejavnost in način izpeljave. Knjižno uganko lahko na primer pride reševat cel oddelek (pogosteje na razredni stopnji) ali pa posamezni učenci. Le nekaj šolskih knjižničarjev je navedlo, da imajo pri svojih dejavnostih do 10 učencev, večina teh je z manjših šol (do 300 učencev), kar je seveda razumljivo. Pričakovano je tudi, da imajo na večjih šolah večinoma na dejavnostih v povprečju več kot 20 udeležencev.

Ugotoviti sem želela, kako učenci izvedo, katere aktivnosti so za njih pripravili knjižničarji. Zamisel za dejavnost še ni dovolj, knjižničarji morajo za to navdušiti vsaj nekaj učencev, ki nato svoje pozitivne izkušnje delijo s sošolci, ki se jim tudi lahko pridružijo. Knjižničarji za obveščanje uporabljajo različne pristope, ki so odvisni od dejavnosti, h kateri vabijo.

Šolski knjižničarji naj bi dejavnosti za spodbujanje branja organizirali za vse učence vseh starosti. Zato sem jih vprašala tudi, za katero starostno skupino organizirajo več dejavnosti za spodbujanje branja in kakšen je razlog za takšno odločitev. Da dejavnosti za spodbujanje branja pogosteje izvajajo za učence prvega in drugega triletja, je razvidno tudi iz odgovorov na osmo vprašanje, in to potrjuje tudi moja tretja hipoteza. Več kot polovica knjižničarjev

je namreč navedla, da organizirajo več dejavnosti za prvo in drugo triletnje³⁷. Razveseljivo pa je, da tretjina knjižničarjev izvaja dejavnosti za vse starosti.

Knjižničarji se glede izvajanja dejavnosti odločajo tudi na podlagi različnih dejavnikov. Vsi od navedenih imajo po njihovem mnenju zelo velik vpliv, kar seveda ne preseneča, saj sem vključila tiste, ki se pogosto pojavljajo v literaturi kot pomembni, ali pa sem sama mnenja, da nek dejavnik bistveno vpliva na knjižničarjevo odločitev. Med njimi na pogostost izvajanja dejavnosti najbolj vpliva odziv učencev, kar je nedvomno pričakovano. Le eden od vprašanih meni, da odziv učencev sploh ne vpliva. Raziskava, ki je bila izvedena na ljubljanskih osnovnih šolah (Čelešnik, 2011) je pokazala, da so prostorski pogoji pomemben dejavnik, ki vpliva na izvajanje večjega števila dejavnosti. To ugotavljam tudi sama, saj je kar 82 % anketiranih ocenilo, da prostorski pogoji vplivajo ali zelo vplivajo na izvajanje dejavnosti. Kljub temu pa je to glede na druge dejavnike najmanjši vpliv. Za pravilno se je torej izkazala hipoteza, ki pravi, da na pogostost izvajanja dejavnosti vplivajo prostorski pogoji, oprema knjižnice, spodbuda in podpora s strani vodstva šole, sodelovanje učiteljev, odziv učencev. Ugotavljam pa, da bi lahko tem dejavnikom dodala še kakšnega, npr. primerno knjižnično gradivo, osebnostne lastnosti knjižničarja in njegovo profesionalno znanje.

Razlog, da sem se odločila v raziskavo vključiti tudi vprašanja o organizaciji dejavnosti za odrasle, je predvsem v prepričanju, da smo odrasli bralci zgled otrokom. Če želimo učence motivirati za branje, potem moramo spodbuditi zavest o velikem pomenu branja tudi pri učiteljih in starših. Težko rečem, da je takšnih knjižničarjev, ki za branje motivirajo tudi odrasle, malo, saj to ni njihovo glavno poslanstvo. Priznam pa, da so bila moja pričakovanja višja. Hipotezo, ki pravi, da šolski knjižničarji organizirajo dejavnosti za spodbujanje branja tudi za starše, učitelje in druge delavce šole, pa vseeno lahko potrdim.

Za pravilno se je izkazala tudi zadnja hipoteza, s katero sem skušala dokazati, da šolski knjižničarji dejavnosti za spodbujanje branja izvajajo s pomočjo drugih strokovnih delavcev na šoli. Dobljeni rezultati so pokazali močno podporo učiteljev in drugih strokovnih delavcev, ki knjižničarju pomagajo pri izpeljavi dejavnosti. Ni pa zanemarljiv podatek, da kar

³⁷ Treba je opomniti, da sprašujem po večjem številu dejavnosti za določeno starost. Če so knjižničarji zapisali, da organizirajo **več** dejavnosti za prvo triletnje, to ne pomeni, da jih za druge ne.

dobra četrtina knjižničarjev vse dejavnosti izpelje sama. Mogoče ne želijo ali ne potrebujejo pomoči drugih. Obstaja tudi možnost, da si pomoči želijo, vendar nihče ni pripravljen sodelovati ali si celo ne upajo prositi zanj. Med dejavnostmi, ki jih knjižničarji izpeljejo samostojno, je tudi Noč v knjižnici. Zanimivo je tudi, da največ takšnih knjižničarjev prihaja z velikih šol, najmanj pa iz srednje velikih šol.

10 ZAKLJUČEK

Šolska knjižnica s svojim delovanjem podpira in omogoča učenje in poučevanje. Pri tem ima pomembno vlogo pri razvijanju kompetenc informacijske pismenosti, učenja in branja. V magistrskem delu sem se posvetila dejavnostim, ki jih osnovnošolski knjižničarji izvajajo za spodbujanje branja. "Učenci vseh starosti in sposobnosti napredujejo v razvijanju bralne sposobnosti, razvijajo bralne strategije, navade in razumejo ter sprejemajo pomen branja leposlovja, informativnih in strokovnih vsebin." (Steinbuch, 2009, str. 7) Bralna pismenost ima namreč ključno vlogo pri pridobivanju znanja in razvijanju veščin informacijske pismenosti. Šolski knjižničarji lahko svoje obiskovalce motivirajo za branje individualno (npr. ob izposoji) ali pri delu s skupinami (pri izvajanju programa KIZ ali drugih dejavnostih, ki jih organizirajo). Zanimale so me dejavnosti, ki jih knjižničarji organizirajo za spodbujanje branja izven programa KIZ; torej v obliki interesnih dejavnosti, prireditvev in različnih dogodkov. S takšnimi dejavnostmi skušamo v knjižnice privabiti čim več mladih uporabnikov in jim privzgojiti pozitiven odnos do knjige in knjižnice. Z njimi spodbujamo tudi ustvarjalnost in različne interese. Nekatere od njih imajo že dolgo tradicijo (Dretnik, 2009). Ohranile so se predvsem zaradi svoje uspešnosti in priljubljenosti, vseeno pa bi bilo smiselno razmisliti o novih pristopih. Šolski knjižničarji ob ustaljenih dejavnostih iščejo nove poti do svojih bralcev in za njih pripravljajo vedno nove aktivnosti, saj so potrebe današnjih otrok drugačne kot v preteklosti. To je pomembno tudi zaradi upadanja bralne kulture med mladimi.

11 POVZETEK

Šolska knjižnica svoje uporabnike (učence in delavce šol) opremlja s spretnostmi za vseživljenjsko učenje ter jih usposablja za aktivno življenje v informacijski dobi (Idejni načrt

razvoja slovenskih šolskih knjižnic, 1995). Učenci jo obiskujejo tako v organizirani kot tudi v prostovoljni obliki, zato vanjo zagotovo vstopijo večkrat med svojim šolanjem. Knjižnica ni le prostor, kjer si učenci sposojajo knjige, temveč ima velik pomen pri motivaciji za branje. O pomembnosti branja govorijo tudi različni dokumenti s področja šolskega knjižničarstva, ki določajo izhodišča za pripravo in izvedbo dejavnosti za spodbujanje branja: IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice, 2003; IFLA/UNESCO: Manifest o šolskih knjižnicah, 2002; Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic, 1995. IFLA/UNESCO-ve smernice omenjajo neformalno uporabo šolske knjižnice kot spodbujajoče okolje z obiljem gradiv in naštejejo nekaj dejavnosti, namenjenih pospeševanju branja. Pospeševanje branja je tudi ena od temeljnih dejavnosti, ki jih navaja Manifest o šolskih knjižnicah. Tudi Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic v svojih ciljih omenja pomen motivacije za branje in uporabo knjižnice in njenega gradiva.

Dejavnosti za spodbujanje branja naj bi šolski knjižničarji izvajali v programu KIZ. Podlaga zanje je seveda predpisan kurikulum za šolske knjižnice, ki govori o razvijanju kompetenc na treh ključnih področjih, med katerimi je tudi branje (Steinbuch, 2009): "Učenci vseh starosti in sposobnosti napredujejo v razvijanju bralne sposobnosti, razvijajo bralne strategije, navade in razumejo ter sprejemajo pomen branja leposlovja, informativnih in strokovnih vsebin." Branje, poslušanje in uporaba leposlovnih vsebin za osebno rast in razvedrilo je specifični cilj, ki je naveden v vseh triletjih. Pričakovani dosežek pa je sodelovanje v različnih oblikah aktivnosti za razvijanje branja in bralne kulture. Pri pregledovanju spletnih strani šol in revije Šolska knjižnica sem našla tudi veliko zanimivih dejavnosti, ki bi bile knjižničarjem v pomoč pri izvedbi ur KIZ. Nekateri menijo, da ni dovolj, če branje spodbujajo le pri obveznem bibliopedagoškem delu, zato organizirajo dodatne dejavnosti v obliki interesnih dejavnosti, prireditvev in različnih dogodkov, s katerimi svoje obiskovalce oziroma učence šole spodbujajo k branju. Takšne dejavnosti v splošnih knjižnicah imenujejo obknjižnične dejavnosti. Za šolske knjižnice to poimenovanje ni primerno, saj so prepletene z vsem drugim, kar dela osnovnošolski knjižničar, in se dogajajo pred, med, po in ob pouku. Na ta način "poskušamo učencem ponuditi možnost, da spoznajo vrednost obiskovanja knjižnice" (Stojanović, 2002, str. 24). Ker takšne oblike dela niso tako obvezujoče, učenci radi sodelujejo.

Treba je omeniti, da opisane dejavnosti za spodbujanje branja v osnovi motivirajo za branje za razvedrilo, za užitek. Vendar takšno branje knjižničarji spodbujajo iz več razlogov. Pri učencih želijo razviti trajen interes za branje, ki je predvsem sredstvo učenja, in od sposobnosti branja je odvisen otrokov učni uspeh, vpliva pa tudi na posameznikov osebni razvoj.

Na začetku svojega raziskovanja o dejavnostih za spodbujanje branja sem brala priročnik kanadske avtorice (Sykes, 2002), ki govori o tem, kakšne naj bi bile šolske knjižnice v prihodnosti. Vsebina knjige prinaša nekaj zanimivih predvidevanj in napovedi. Avtorica najprej o tem povpraša strokovnjake šolskega knjižničarstva. Ti knjižnico v prihodnosti vidijo kot učno središče, ki bo v podporo učnemu procesu, knjižničarja pa na čelu le-tega. Knjižničarjeva vloga bo pomembna tudi pri iskanju in vrednotenju informacij na spletu. Le eden od njenih sogovornikov je omenil knjižničarjeve kompetence pri bralni motivaciji. V nadaljevanju so predstavljeni napotki za knjižnico prihodnosti. Vse lahko strnem v eno poved: Učence je treba naučiti, kako se učiti in kako najti tisto, kar morajo vedeti. Učitelji in učenci bodo morali razviti kritično mišljenje ter analitične sposobnosti za uporabo, dostop in vrednotenje podatkov. Z avtorico priročnika se seveda močno strinjam, vendar je o pomembnosti branja v priročniku le malo govora. Menim namreč, da se bodo šolske knjižnice v prihodnosti še vedno morale posvečati tudi bralni motivaciji, ki je osnova za učenje. Res je, da se branje in motivacija zanj začne že doma, v družini, še preden otrok vstopi v šolo. To je osnova, ki jo strokovno usposobljen šolski knjižničar z različnimi dejavnostmi lahko nadgradi.

Kot učiteljica razrednega pouka sem večkrat sodelovala s knjižničarko na naši šoli. Pogosto sva želeli učencem ponuditi kakšno novo dejavnost in iskanje zamisli nama je vzelo veliko časa. V magistrskem delu sem zato želela ugotoviti, katere dejavnosti za spodbujanje branja izvajajo šolski knjižničarji. Glavni cilj, ki sem ga želela doseči, je torej zbrati čim več različnih dejavnosti, ki bi jih lahko uporabili pri svojem delu. Izkazalo se je, da jih ni malo. Najprej sem pregledala spletne strani osnovnošolskih knjižnic in članke v reviji Šolska knjižnica. Zanimale so me tudi tuje izkušnje, zato sem podatke iskala tudi v eni od tujih revij, namenjeni šolskim knjižničarjem. Nato sem o izvajanju dejavnosti povprašala tudi šolske knjižničarje. V raziskavi sem od knjižničarjev poleg nabora različnih dejavnosti želela

izvedeti, kje dobijo zamisli zanje, in ugotovila, da se poslužujejo različnih možnosti. Zanimala me je tudi pogostost izvajanja dejavnosti in načini obveščanja. Glede na omenjeno predvidevanje, da so anketo izpolnjevali knjižničarji, ki dejavnosti organizirajo, seveda ni presenetljivo, da večina knjižničarjev izvaja dejavnosti zelo pogosto. Vprašanje, za katero starostno skupino organizirajo več dejavnosti za spodbujanje branja in kakšen je razlog za takšno odločitev, je potrdilo mojo hipotezo, da knjižničarji več dejavnosti organizirajo za učence prvega in drugega triletja. Razlogi so pričakovani, saj so resnično učenci te starosti bolj motivirani, izvedba pa je lažja tudi zaradi manj natrpanega urnika. Ob teh odgovorih sem razmišljala, o učencih, ki niso motivirani. Ti učenci dejavnosti za spodbujanje branja morda potrebujejo še bolj, poiskati je treba le pravi način in obliko dejavnosti, ki bo dovolj zanimiva zanje. Tretjina knjižničarjev se tega zaveda, zato k dejavnostim vabijo učence vseh starosti. Raziskava je pokazala tudi, da knjižničarji organizirajo dejavnosti tudi za odrasle (starše, učitelje in druge delavce šole), vendar ne v takšnem obsegu, kot sem pričakovala. Ker smo odrasli bralci zgled svojim otrokom, lahko na ta način pripomoremo k njihovi bralni motivaciji. Seveda knjižničarjev zaradi tega ni treba obsojati, saj so dejavnosti za odrasle le nekakšna dodana vrednost. Predpostavljala sem tudi, da knjižničarjem pri izvajanju dejavnosti pomagajo učitelji in drugi strokovni delavci na šoli, kar se je izkazalo za pravilno. Njihova pomoč in sodelovanje knjižničarjem zagotovo pride prav pri zahtevnejših projektih, hkrati pa je to zanje potrditev, da so dejavnosti dobro zastavljene.

Na podlagi preučevanja spletnih strani in revije Šolska knjižnica ter izvedene raziskave lahko ugotovim, da se veliko knjižničarjev zaveda pomena svoje vloge pri motivaciji za branje in na tem področju tudi aktivno delujejo. Analiza raziskave je pokazala tudi nekaj pomanjkljivosti, saj bi želela od knjižničarjev izvedeti tudi, kateri so vzroki za neizvajanje dejavnosti za spodbujanje branja in kakšno je njihovo sodelovanje z vodstvom šole. Zanimajo me tudi razlogi, zakaj dobra četrtina vprašanih izvaja dejavnosti brez pomoči drugih. O vseh teh vprašanjih sem razmišljala šele ob pregledovanju zbranih rezultatov.

Ugotovitve raziskave so vseeno lahko dobra iztočnica knjižničarjem za načrtovanje dejavnosti, s katerimi bodo svoje obiskovalce motivirali za branje in obisk knjižnice ter s tem izboljšali svojo prakso.

12 VIRI

Andrejčič, D. (2013). *Oblikovanje napotkov za izdelavo priporočilnih seznamov za knjižničarje v osnovnošolskih knjižnicah*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo

Avery, J. (2015). Reading Makeover Stylists Project at Netherbrook Primary School. *The School librarian*, 63 (1), 7-8

Bajda, U. (2008). Vseživljenjsko učenje v šolski knjižnici. Bralni krožki za učitelje in/ali starše učencev. V Steinbuch, M. (Ur.), *Programi šolskih knjižnic in razvijanje pismenosti* [Elektronski vir]: *zbornik referatov*. (str. 15-26). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Izšlo kot priloga revije *Šolska knjižnica*, 18 (3-4).

Bahor, S. (2010). *Šolske knjižnice*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 23. 11. 2015 s spletne strani: www.nuk.uni-lj.si/dokumenti/izobrazevanje/2010/bahor-solske.doc

Bernik, M. (2002). Knjižna uganka - spodbuda na poti do knjige. *Šolska knjižnica*, 12 (4), 166-170

Bohak, S. (2000). Popestritev govorilnih ur. *Šolska knjižnica*, 10 (4), 224-227

Borko T., Zabukovec V., Južnič, P. (2006). Pričakovanja uporabnikov o storitvah splošne knjižnice. *Knjižnica*, 50, (4), 93 - 105

Bralni klub "Ni nam dolgčas, beremo!". (2016). Črnomelj: Knjižnica Črnomelj. Pridobljeno 10. 4. 2016 s spletne strani: <http://www.crn.sik.si/Za-mladino/bralni-klub-ni-nam-dolgcas-beremo.html>

Bratuša, A. (2013). *Beremo skupaj: starejši učenci berejo mlajšim v šolski knjižnici in v razredu*. Pridobljeno 23. 2. 2016 s spletne strani: [www.zrss.si/BP2013/files/.../3 Bratusa Starejsi ucenci berejo mlajsim.pdf](http://www.zrss.si/BP2013/files/.../3%20Bratusa%20Starejsi%20ucenci%20berejo%20mlajsim.pdf)

Bredgaard, S. (2014). The Story Sack Project: a Flagship Project for the School. *The School Librarian*, 62 (1), 10-11

- Bucik, N. (2006). Spodbujanje motivacije za branje. *Šolska knjižnica*, 16 (2), 63-72.
- Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V Knaflič, L., *Branje za znanje in branje za zabavo : priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 17-26). Ljubljana: Andragoški center Slovenije
- Bukovec, V. (2004). V knjižnici so učenci prvega razreda devetletke in njihovi starši spoznavali pomen knjig in branja. *Šolska knjižnica*, 14 (2), 88-90
- Burkeljca, S. (2011). Knjige nam pomagajo živeti: izkušnje z biblioterapijo v šoli. *Šolska knjižnica*, 21 (4), 243-248
- Cenc Weiss, M. (2011). *Noč branja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 12. 1. 2016 s spletne strani: www.zrssi.si/bralnapismenost/files/5_D2_Cenc-Weiss.pdf
- Čelešnik, N. (2011). *Bibliopedagoško delo v drugem triletju osnovne šole*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo
- Čelik, M. (1999). Pomen knjižničnih informacijskih znanj v osnovni šoli. V *Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence*. (str. 51-69). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Černigoj, K. in Markič, N. (2007). Knjižničarjeve zmožnosti (kompetence) v trikotniku učitelj - učenec - knjižničar: kako uresničevati cilje knjižnično informacijskih znanj. *Šolska knjižnica*, 17 (1), 12-21
- Dretnik, M. (2009). *Različne oblike dela z otroki v osnovnošolskih in splošnih knjižnicah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo
- Fekonja, R. (2004). Branje in pismenost: vloga šolske knjižnice pri spodbujanju branja. *Šolska knjižnica*, 14 (3), 132 - 139
- Fekonja, R. (2014). Uvod. V Fekonja, R. (Ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* [Elektronski vir] (str. 9-10). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
- Frass, B. (2013). Inovacijski projekt na Osnovni šoli Vrhovci: Bralne zvezdice in iskalci biserov. *Šolska knjižnica*, 23 (3-4), 178-182

Gradišar, A., Bucik, N., Pečjak, S. (2004). Kako povečati bralno motivacijo učencev v osnovni šoli. *Šolska knjižnica*, 14 (3), 148 -157

Grosman, M. (2006). Vzgojni izzivi šolske knjižnice in znanja za njihovo uresničevanje. *Šolska knjižnica*, 16 (2), 54-62

Hanuš, B. (2006). Bralni klub – priložnost za dialog med generacijami. *Šolska knjižnica*, 16 (2), 85-88.

Hanuš, B. (2006). Od izbire knjig do izbire dejavnosti. *Šolska knjižnica*, 16 (2), 73-84

Hlupič, U. (2013). Pravljična čajanka v oddelku podaljšanega bivanja. *Šolska knjižnica*, 23 (3-4), 230-233

Hlupič-Voda, U. (2014). Pravljična joga v oddelku jutranjega varstva. *Šolska knjižnica*, 24 (3-4), 242-246

Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic. (1995). *Šolska knjižnica*, 5 (3), 4-27

IFLA/UNESCO: Manifest o šolskih knjižnicah. (2001). *Šolska knjižnica*, 11 (3), 138-139.

IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice. (2003). *Šolska knjižnica*, 13 (3), 115-124

Janeš, L. in Škrlj, G. (2012). Spodbujanje in spremljanje bralnih navad učencev tretjega triletja osnovne šole. *Šolska knjižnica*, 22 (1), 50 - 59.

Jamnik, T. (2004). Šolska knjižnica in bralna značka. *Šolska knjižnica*, 14 (3), 157-163

Kolar, M. (2008). *Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 2. 3. 2016 s spletne strani: [www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/.../podrocje/.../Interesne dejavnosti_cb.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/.../podrocje/.../Interesne_dejavnosti_cb.pdf)

Košir, M. (2003). *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Tržič: Učila

Kuhl, T. (2002). Adventni koledar ugank v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 12 (4), 163-165

Kuhl, T. (2009). S pustolovščino bralno imejmo se bajno: projekt družinskega branja. *Šolska knjižnica*, 19 (4), 281-287

La Marca, S., Hardinge, S. in Pucius, L. (2011). Reading opens all doors: an integrated reading program at Genazzano FCJ College, Australia. V *Global perspectives on school libraries: projects and practices* (str. 85-94). Hague: International Federation of Library Associations

Litrop, N. (2012). Knjižna čajanka princes in princev. *Šolska knjižnica*, 22 (2), 94-98

Lotrič, A. M. (1999). *Obknjižnična dejavnost knjižnice Ivana Tavčarja Škofja Loka*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Markič, N. (2003). Kviz tako in drugače. *Šolska knjižnica*, 13 (3), 142-144

Markless, S. (2009). *The innovative school librarian : thinking outside the box*. London : Facet, 2009

Novljan, S. (1993). Vpliv knjižnice na branje - vpliv branja na njen razvoj. *Knjižnica*, 37 (3), 161 - 167

Novljan, S. (1996a). *Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju izobraževalnega programa učenja branja v osnovni šoli*. Doktorsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Novljan, S. (1996b). *Šolska knjižnica v izobraževanju (21. stoletje): analiza stanja šolskih knjižnic z usmeritvami razvoja*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica

Novljan, S. (2008). Pogled na bibliopedagoško dejavnost. *Šolska knjižnica*, 18 (1-2), 4-9.

Odlazek-Hajdarpašić, B. in Južnič, P. (2011). Bibliometrijska analiza revije Šolska knjižnica: ob dvajsetletnici (2. del). *Šolska knjižnica*, 21 (4), 196-199

Podgoršek, M. (2001). Življenje in delo knjižnice na Osnovni šoli Jurija Vege v Moravčah. *Šolska knjižnica*, 11 (1), 41-45

Pokorn, A. (2001). Motivacija učencev za branje. *Šolska knjižnica*, 11 (1), 21-23

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). Uradni list RS, št. 73. Pridobljeno 20. 10. 2015 s spletne strani: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=44471#!/Pravilnik-o-pogojih-za-izvajanje-knjiznicne-dejavnosti-kot-javne-sluzbe>

Simoniti, S. (2004). *Obknjižnične dejavnosti Goriške knjižnice Franceta Bevka. Diplomsko delo.* Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Steinbuch, M. (2014). Knjižničar v osnovni šoli. V Fekonja, R. (Ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* [Elektronski vir] (str.14-20). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo

Steinbuch, M. (2009). *Kurikul. Knjižnično informacijsko znanje: osnovna šola.* Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 2. 12. 2015 s spletne strani: www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf

Stojanović, A. (2002). Knjižničarski krožek - projektno delo. *Šolska knjižnica*, 12 (1), 24-28

Sykes, J. A. (2002). *Action Research: A Practical Guide for Transforming Your School Library.* Greenwood Village, Colorado: Libraries Unlimited

Ščavničar Cunder, U. (2006). Promocija šolske knjižnice in knjižničarjevega dela. *Šolska knjižnica*, 16 (3-4), 190-193.

Škarja, V. (2008). *Knjižnica in različne oblike dela z otroki: vidik informacijskega opismenjevanja in promocije knjižnice.* Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

Škrli, G. (2008). Knjižna uganka meseca. *Šolska knjižnica*, 18 (1-2), 94-99.

Škrli, G. (2013). Namizne družabne igre v šolski knjižnici - dodatna motivacija. *Šolska knjižnica*, 23 (2), 83-90

Štruc, Z. (2002). Knjiga - neločljivi del življenja: Vzpodbujanje družinskega branja. *Šolska knjižnica*, 12 (1), 10-11

Novosel, Danica Š. (2009). Vrednotenje projektov za spodbujanje branja v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 19 (1) 51-55

Urbanec, A. (2013). Aktivnosti za spodbujanje kulture branja. *Šolska knjižnica*, 23 (3-4), 240-244

Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. (2003). Uradni list RS, št. 29. Pridobljeno 21. 10. 2015 s spletne strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200329&stevilka=1129>

Verlič, Z. (2005). Kakšnega knjižničarja potrebujemo v šolski knjižnici: kompetence za uspešno delo šolskega knjižničarja danes in v bližnji prihodnosti. *Šolska knjižnica*, 15 (3-4), 76-84

Vugrinec, J. (1996). Knjižna in knjižnična vzgoja. V *Soboška knjižnica: 1946 - 1996* (str. 19-21). Murska Sobota: Pokrajinska in študijska knjižnica

Zabukovec, V. (2014). Kompetence šolskih knjižničarjev. V Fekonja, R. (Ur.), *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje* [Elektronski vir] (str. 126-137). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo

Zakon o knjižničarstvu. (2001). Uradni list RS, št. 87. Pridobljeno 21. 10. 2015 s spletne strani: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=33204&part=u&highlight=zakon+o+knji%25C5%25BEni%25C4%258Darstvu#!/Zakon-o-knjiznicarstvu-\(ZKnj-1\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=33204&part=u&highlight=zakon+o+knji%25C5%25BEni%25C4%258Darstvu#!/Zakon-o-knjiznicarstvu-(ZKnj-1))

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižničarstvu. (2015). Uradni list RS, št. 92. Pridobljeno 21. 4. 2016 s spletne strani: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=124122&part=u&highlight=Zakon+o+spremembah+in+dopolnitvah+zakona+o+knji%25C5%25BEni%25C4%258Darstvu#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-knjiznicarstvu-\(ZKnj-1A\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=124122&part=u&highlight=Zakon+o+spremembah+in+dopolnitvah+zakona+o+knji%25C5%25BEni%25C4%258Darstvu#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-knjiznicarstvu-(ZKnj-1A))

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. (2007). Uradni list RS, št. 16. Pridobljeno 21. 10. 2015 s spletne strani: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=78530&part=u&highlight=Zakon+o+organizaciji+in+financiranju+vzgoje+in+izobra%25C5%25BEEevanja#!/Zakon-o-organizaciji-in-financiranju-vzgoje-in-izobrazevanja-\(uradno-precisceno-besedilo\)-\(ZOFVI-UPB5\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=78530&part=u&highlight=Zakon+o+organizaciji+in+financiranju+vzgoje+in+izobra%25C5%25BEEevanja#!/Zakon-o-organizaciji-in-financiranju-vzgoje-in-izobrazevanja-(uradno-precisceno-besedilo)-(ZOFVI-UPB5))

Završnik, M. (2002). Diskusija: pomembna oblika aktivnega preživljanja prostega časa v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 12 (2), 75-76

Zelen, M. (2007). Inovacijski projekt in tiho branje na I. osnovni šoli Žalec. *Šolska knjižnica*, 17 (3-4), 173-175.

Zwitter, S. (1999). Motivacija za branje v šolski knjižnici. V *Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence* (str. 129-132). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Žvan, K. (2010). *Analiza obknjižničnih dejavnosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.

DODATEK: SPLETNE STRANI ŠOLSKIH KNJIŽNIC

OŠ Dobravlje <http://osdobravlje.splet.arnes.si/predstavitevknjiznice/>
 OŠ Beltinci <http://www.osbeltinci.si/solska-knjiznica/>
 OŠ Benedikt <http://www.os-benedikt.si/knjiznica>
 OŠ Bistrica ob Sotli <http://www.osbistricaobsotli.si/knjiznica/>
 OŠ dr. Ivana Korošca Borovnica <http://194.249.14.208/joomla3/index.php/knjiznica>
 OŠ Dobrovo <http://www.os-dobrovo.si/o-soli/knjiznica/novice-in-dokumenti>
 OŠ Artiče <http://www.osartice.si/knjiznica.html>
 OŠ dr. Jožeta Toporišiča Dobova <http://www.osdobova.si/category/knjiznica/>
 OŠ Celje <http://www.iosce.si/knjiznicna-uganka/>
 III. OŠ Celje http://www.3os-celje.si/index.php?option=com_content&view=article&id=215&Itemid=681
 OŠ Frana Kranjca Celje <http://www.os-franakranjca.si/index.php/o-soli/solska-knjiznica>
 OŠ Lava Celje <http://www.oslava.si/spletnastran/index.php/iskalnik/solska-knjiznica>
 OŠ Destrnik Trnovska vas <http://www.os-destrniki.si/index.php/osnovna-sola-destrniki/knjiznica>
 OŠ Janka Modra, Dol pri Ljubljani <http://www.os-jmdol.si/knjiznica/>
 OŠ Dolenjske Toplice <http://www.os-dt.si/3575-2/>
 OŠ Gorišnica <http://osgorisnica.eu/o-knjiznici.html>
 OŠ Gorje <http://www.osgorje.si/knjiznica/>
 OŠ Preserje pri Radomljah <http://ppr-knjiznica.splet.arnes.si/>
 OŠ Dušana Flisa Hoče <http://www.os-hoce.si/knjiznica/>
 OŠ Spodnja Idrija <http://spiknjiznica.splet.arnes.si/>
 OŠ Rudolfa Ukoviča Podgrad <http://www.os-podgrad.si/sola-bere/>
 OŠ Stična <http://knjigaossticna.splet.arnes.si/>
 OŠ Toneta Čufarja Jesenice <http://www.tonecufar.si/?s=knji%C5%BEnica>
 OŠ Frana Albrehta Kamnik <http://www.os-fa.si/index.php/-knjinica-mainmenu-30>
 OŠ Toma Brejca Kamnik <http://www.ostb.si/category/knjiznica/>
 OŠ Cirkovce <http://www.os-cirkovce.si/solska-knjiznica/>
 OŠ ob Rinži Kočevje <http://www.osobrinzi.si/index.php/knjiznica/dejavnosti-projekti>
 OŠ Zbora odposlancev Kočevje <http://www.oszboraodposlancev.si/dogodki-v-knjiznici/>
 OŠ dr. Aleš Bebler - Primož Hrvatini <http://www.os-hrvatini.si/index.php/dejavnosti-sole/knjiznica>

- OŠ Lesično <http://1030.gvs.arnes.si/index.php/organizacija-sole/knjiznica>
 OŠ Kungota <http://www.os-kungota.si/zg-kungota/beremo-skupaj-2/>
 OŠ Primoža Trubarja Laško <http://www.o-ptlasko.ce.edus.si/razno/solska-knjiznica/>
 OŠ Božidarja Jakca <http://www.os-bozidarjajakca.si/content/opis>
 OŠ Karla Destovnika – Kajuha <http://www.os-kdk.si/knjiznica/novice>
 Osnovna šola Nove Fužine <http://www.os-novefuzine.si/knjiznica/>
 OŠ Savsko naselje <http://ossavskonaselje.javno.si/index.php/za-ucence/solska-knjiznica/noc-v-knjiznici>
 OŠ Zadobrova <http://www.os-zadobrova.si/knjiznica/>
 OŠ Log - Dragomer <http://www.osld.si/index.php/knjiznica/dejavnosti>
 OŠ borcev za severno mejo <http://www.os-borcev.si/knjiznica/>
 OŠ Janka Padežnika Maribor <http://www.padeznik-mojasola.si/%c5%a0olska%20knji%c5%benica/default.aspx>
 OŠ Kamnica <https://www.os-kamnica.si/index.php/o-soli/knjiznica>
 OŠ Rada Robiča Limbuš <http://knjiznicaoslimbus.splet.arnes.si/>
 OŠ Toneta Pavčka, Mirna Peč <http://459345846748488095.weebly.com/>
 OŠ Mozirje <http://osmozirje.weebly.com/>
 OŠ Dornberk <http://www.os-dornberk.si/dogodki/>
 OŠ Drska http://www.os-drska.si/drska/?page_id=3322
 OŠ Otočec <http://www.os-otocec.si/knjiznica-pod-krosnjami/>
 OŠ Ivanjkovci <http://www.os-ivanjkovci.si/knjiznica/informacije/>
 OŠ Košana <http://www.os-kosana.si/knjiznica/>
 OŠ Pivka <http://www.os-pivka.si/knjiznica/>
 OŠ Olge Meglič <http://www.olgica.si/?s=knji%C5%BEnica>
 OŠ A. T. Linhart Radovljica <http://www.os-atl.si/knjiznica/>
 OŠ Koroški jeklarji <http://koroskijeklarji.mojasola.si/solskaknjiznica/default.aspx>
 OŠ Dutovlje <http://medknjigami.weebly.com/>
 OŠ Pod goro Slovenske Konjice <http://www.podgoro.si/index.php/solska-knjiznica>
 OŠ Šenčur <http://www.os-sencur.si/solska-knjiznica/>
 OŠ Franja Malgaja <http://knj.fmalgaja.si/2012/06/20/pozdravljeni/>
 Osnovna šola Hruševac Šentjur <http://www.hrusevec.si/sl/knjiznica/>
 OŠ Šmarje pri Jelšah <http://www.os-smarje.si/category/aktualno-knjiznica/>
 OŠ Trebnje <http://www.os-trebnje.si/joomla25/index.php/spletna-knjiznica4>
 OŠ Križe <http://knjiznicakrize.blogspot.si/>
 OŠ Tržič <http://knjiznicaostrzic.splet.arnes.si/>
 OŠ Videm <http://zavod.solavidem.si/ucenci/solska-knjiznica-2/>
 OŠ Ivana Cankarja Vrhnika <http://knjiznica.splet.arnes.si/>
 OŠ Ivana Skvarče <http://www.os-iskvarce.si/o-nas/knjiznica/sola-bere-zlate-hruske/>
 I. OŠ Žalec <http://1oszalec.weebly.com/>
 OŠ Žiri <http://knjiznicaosziri.splet.arnes.si/>
 OŠ Žužemberk <http://knjiznica-oszuzemberk.splet.arnes.si/>

13 PRILOGE

Priloga 1: ANKETNI VPRAŠALNIK O DEJAVNOSTIH ZA SPODBUJANJE BRANJA

Spoštovani!

Kot učiteljica razrednega pouka sem se zaradi želje po delu v knjižnici vpisala na bolonjski magistrski študij Šolsko knjižničarstvo. Študij zdaj zaključujem, manjka mi samo še magistrsko delo, v katerem se želim posvetiti dejavnostim, s katerimi knjižničarji in knjižničarke učence spodbujate k branju in jih motivirate k pogostejšemu obiskovanju knjižnice. Pri tem imam v mislih razne prireditve, interesne dejavnosti in druga dogajanja na šoli, kjer ste knjižničarji/-ke mentorji, koordinatorji, organizatorji ... V ta namen sem sestavila **spletno** anketo. Zbrati bi želela čim več različnih dejavnosti, ki se izvajajo v naših šolskih knjižnicah, in ta nabor ponuditi šolskim knjižničarjem/-kam.

Anketo najdete na spletni povezavi <https://www.1ka.si/a/80904>.

Vesela bom, če se boste odločili za izpolnjevanje ankete, kar vam ne bo vzelo veliko časa. Seveda želim, da bi nabor dejavnosti za spodbujanje branja lahko koristno uporabili vsi šolski knjižničarji, zato obljubim, da vam bom svoje ugotovitve posredovala.

Zahvaljujem se vam za pomoč in prijaznost ter vas lepo pozdravljam.

Simona Kronovšek

Vprašanja

Q1 - Koliko učencev imate na vaši šoli v tem šolskem letu?

- ☐ do 200
- ☐ 200–300
- ☐ 300–400
- ☐ 400–500
- ☐ več kot 500

Q2 - Katere oblike dejavnosti za spodbujanje branja (prireditve) potekajo v vaši knjižnici? Možnih je več odgovorov

- ☐ ura pravljic
- ☐ knjižničarski krožek
- ☐ literarni kvizi
- ☐ tematske razstave
- ☐ uganka meseca
- ☐ literarni večeri
- ☐ bralni krožek
- ☐ delavnice (likovne, literarne, glasbene ...)
- ☐ Drugo:

Q3 - Če ste pri prejšnjem vprašanju izbrali odgovor drugo, vas prosim, da dejavnost(i) na kratko opišete.

Q4 - Kje dobite ideje za te dejavnosti? Možnih je več odgovorov

- ☐ na študijskih skupinah
- ☐ na spletu
- ☐ na izobraževanjih
- ☐ Drugo:

Q5 - Kako pogosto potekajo v vaši knjižnici omenjene dejavnosti?

- ☐ 1-krat mesečno
- ☐ od 2 do 3-krat mesečno
- ☐ nekajkrat letno
- ☐ Drugo:

Q6 - Kako velike so vaše skupine obiskovalcev (sodelujočih) pri omenjenih dejavnostih?

- ☐ do 10
- ☐ 11–20
- ☐ več kot 20

Q7 - Na kakšen način (kako) povabite učence k dejavnostim? Možnih je več odgovorov

- ☐ s plakatom
- ☐ s pomočjo razrednikov
- ☐ ustno, pri izposoji
- ☐ Drugo:

**Q8 - Za katero starostno skupino organizirate več dejavnosti za spodbujanje branja?
Zakaj?**

Q9 - Ocenite, koliko navedeni dejavniki vplivajo na pogostost izvajanja dejavnosti na vaši šoli.

	Sploh ne vpliva	Ne vpliva	Vpliva	Zelo vpliva
Prostorski pogoji	☐	☐	☐	☐
Oprema knjižnice	☐	☐	☐	☐
Spodbuda in podpora s strani vodstva šole	☐	☐	☐	☐
Sodelovanje učiteljev	☐	☐	☐	☐
Odziv učencev	☐	☐	☐	☐

Q10 - Ali organizirate dejavnosti za spodbujanje branja tudi za učitelje in druge delavce šole?

☐ DA

☐ NE

Q11 - Ali organizirate dejavnosti za spodbujanje branja tudi za starše?

☐ DA

☐ NE

Q12 - Kdo vam pomaga pri organizaciji dejavnosti?

☐ Nihče, vse izpeljem sam(a)

☐ Pomagajo mi učitelji in drugi strokovni delavci, ki poučujejo na šoli.

☐ Drugo:

IZJAVA

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Simona Kronovšek

V Ljubljani, 12. julija 2016